

คู่มือครูสำหรับใช้ควบคู่กับหนังสือเรียนศิลปศึกษา

๗ ๓๐๕ - ๗ ๓๐๖ ศิลปะกับชีวิต ๕ - ๖

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

กระทรวงศึกษาธิการ

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓)

คู่มือครูสำหรับใช้ควบคู่กับหนังสือเรียนศิลปศึกษา

ศ ๓๐๕ - ศ ๓๐๖ ศิลปะกับชีวิต ๕ - ๖

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑

(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓)

หนังสือคู่มือครูสำหรับใช้ควบคู่กับหนังสือเรียนศิลปศึกษา ศ ๓๐๕ ศ ๓๐๖

ศิลปะกับชีวิต ๕-๖ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

พิมพ์ครั้งที่หนึ่ง จำนวน ๑๕,๐๐๐ เล่ม

ลิขสิทธิ์เป็นของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๕๔๐

ผู้จัดพิมพ์ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

ISBN 974-268-4286

**ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ
เรื่อง อนุญาตให้ใช้หนังสือในโรงเรียน**

ด้วยกรมวิชาการได้จัดทำคู่มือสำหรับใช้ควบคู่กับหนังสือเรียนรายวิชาศิลปศึกษา ศ ๓๐๕ - ศ ๓๐๖ ศิลปะกับชีวิต ๕ - ๖ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓) กระทรวงศึกษาธิการได้พิจารณาแล้ว อนุญาตให้ใช้หนังสือนี้ในโรงเรียนได้

ประกาศ ณ วันที่ ๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๗

(นายสุวัตร ศิลปอนันต์)

ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

ตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓) และได้แต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนวิชา ศิลปศึกษาในกลุ่มพัฒนาบุคลิกภาพ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และวิชาศิลปะตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช ๒๕๒๔ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓) เพื่อจัดทำสื่อการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษานั้น คณะกรรมการฯ ได้จัดทำหนังสือเรียนรายวิชาศิลปศึกษา ศ ๓๐๕ - ศ ๓๐๖ ศิลปะกับชีวิต ๕-๖ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ไปแล้ว เพื่อให้การดำเนินการเรียนการสอนเป็นไปตามเนื้อหาและสอดคล้องกับหนังสือเรียนรายวิชาศิลปศึกษา ศ ๓๐๕ - ศ ๓๐๖ ศิลปะกับชีวิต ๕-๖ คณะกรรมการฯ จึงได้จัดทำคู่มือสำหรับใช้ควบคู่กับหนังสือเรียนรายวิชาศิลปศึกษา ศ ๓๐๕ - ศ ๓๐๖ ศิลปะกับชีวิต ๕-๖ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ขึ้น

อนึ่ง การเรียนการสอนศิลปศึกษา ตามหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของศิลปะต่อการดำรงชีวิต มีความภาคภูมิใจ สามารถใช้ศิลปะพัฒนาจิตใจ บุคลิกภาพ ตลอดจนมีทักษะกระบวนการในการสร้างสรรค์งานศิลปะได้เป็นอย่างดี

กรมวิชาการ หวังว่าคู่มือสำหรับใช้ควบคู่กับหนังสือเรียนวิชาศิลปศึกษาเล่มนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอน สนับสนุนให้ผู้สอนสามารถดำเนินการและจัดกิจกรรมได้อย่างสอดคล้อง และเหมาะสมตามจุดประสงค์ของหลักสูตร และขอขอบคุณคณะกรรมการและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำคู่มือได้สำเร็จลุล่วงด้วยดีไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

๐
๐.๖

(นายอำรุง จันทวานิช)

อธิบดีกรมวิชาการ

พฤษภาคม ๒๕๓๔

บทนำ

การจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างศักยภาพของผู้เรียน คือ เป้าหมายอันสำคัญในการพัฒนาบุคคลและสังคมปัจจุบันและอนาคต วัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนการสอนติดปะกับชีวิตเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะพื้นฐานอันจะนำไปสู่ความชื่นชมศิลปะ ดนตรีไทย นาฏศิลป์ และดนตรีสากล ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการจัดการศึกษาดังกล่าว ซึ่งติดปะกับชีวิตเป็นส่วนหนึ่งในการเสริมสร้างศักยภาพของบุคคล

โลกาภิวัตน์ คือ กระแสการเปลี่ยนแปลงสังคมทุกเสี้ยววินาที วิทยาการเทคโนโลยี ศิลปวัฒนธรรมของแต่ละแห่งในโลก ต่างก็ไหลเวียนสู่กันและกันอยู่ทุกขณะ ส่งผลให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ที่เกี่ยวเนื่องกันอย่างใกล้ชิด สิ่งที่เกิดขึ้นจากมุมหนึ่งของซีกโลกสามารถส่งผลกระทบอย่างคาดไม่ถึงในอีกมุมหนึ่งของโลก ซึ่งมีผลทำให้วิถีชีวิต ความคิดและค่านิยมของสังคมมุ่งเน้นไปทางด้านบริโภคนิยมและวัตถุนิยม นักอนาคตศาสตร์ได้ศึกษาแนวโน้มของโลกพบประเด็นที่น่าสนใจคือ บุคคลจะกลับมาสนใจและให้ความสำคัญในศาสนา จริยธรรม ศิลปวัฒนธรรมมากขึ้น ศิลปะจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาบุคคลและสังคมในปัจจุบันและอนาคตให้เป็นผู้ที่มีศักยภาพ มีความสมดุล มีสติปัญญาเลือกรับรู้ความงามอย่างมีคุณค่า และมีความหมายในการดำเนินชีวิตที่สมบูรณ์และมีความสุข

ครูผู้สอนติดปะกับชีวิตจะต้องตระหนักถึงความสำคัญและพลังทางศิลปะ ซึ่งมีอิทธิพลและส่งผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพของบุคคลดังกล่าว ครูผู้สอนศิลปะจะต้องศึกษาวิเคราะห์จุดเน้นของหลักสูตรเพื่อความเข้าใจที่ชัดเจนอันจะเป็นข้อมูลพื้นฐานนำมาสู่การกำหนดจุดประสงค์การเรียน การออกแบบ กิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับธรรมชาติของผู้เรียน รวมทั้งการประเมินผลเพื่อตรวจสอบว่าผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างมีทิศทางและสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตร

กระแสโลกาภิวัตน์จะเป็นปัจจัยหลักที่บีบบังคับให้ทุกคนในโลกต้องกระตุนตนเองให้วิ่งไปข้างหน้าตลอดเวลา เพื่อปรับตัวเองให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลง ยุคปัจจุบันเป็นสังคมสารสนเทศหรือยุคข่าวสารข้อมูล ซึ่งหมายถึงยุคที่โลกเต็มไปด้วยข่าวสารข้อมูลที่มีบทบาทสำคัญในความเป็นไปของสังคมข้อมูลข่าวสารหรือความรู้เป็นอำนาจของบุคคล ขององค์กร และสังคม บุคคลใดที่ครอบครองความรู้จะเป็นผู้มีอำนาจในการต่อรองและเป็นผู้ที่ครอบครองโอกาสแห่งความสำเร็จไว้ในกำมือ

การที่บุคคลจะมีความสามารถในการปรับตัวตามกระแสโลกาภิวัตน์ได้อย่างสอดคล้องและรวดเร็วทันการ สิ่งจำเป็นอย่างยิ่งของบุคคลจะต้องมีคุณลักษณะที่สำคัญคือ “การเรียนรู้” หรือ เป็นผู้ใฝ่รู้ เพราะการเรียนรู้จะนำมาซึ่งความเข้าใจในสภาวะความเป็นไปของโลก ของสังคม และของคู่แข่ง ความเข้าใจในวิทยาการเทคโนโลยี ศิลปะและวัฒนธรรม การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร จะเป็นสิ่งสำคัญต่อการประเมิน วิเคราะห์ และตัดสินใจรวมทั้งเข้าใจในความผิดพลาด ความล้มเหลวในอดีต นำมาปรับปรุงและพัฒนาให้ดีขึ้น สิ่งดังกล่าวนี้ได้รับผลมาจากการเรียนรู้อย่างจริงจังของคุณลักษณะของบุคคลที่ใฝ่รู้จึงเป็นคำตอบแห่งความสำเร็จของบุคคลทุกสังคมในโลกยุคปัจจุบัน

การเสริมสร้างพลังการเรียนรู้ในศิลปะแก่ผู้เรียนให้โดดเด่นออกมาเป็นส่วนหนึ่งของการใช้กระบวนการเรียนการสอนเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองให้เต็มศักยภาพที่เขา มีอยู่ ผู้เรียนจะพยายามนำเสนอสิ่งที่เป็นนามธรรมออกมาเป็นรูปธรรม การสร้างสรรค์บางสิ่งบางอย่างซึ่งยังไม่เป็นสิ่งที่นำเสนอให้เด่นชัดและมีคุณค่า ปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรมที่สามารถสื่อสารให้คนอื่นรับรู้ เพราะผู้เรียนได้ใช้ศักยภาพที่มีอยู่ในตนเอง พยายามถ่ายทอดสิ่งที่เขารับรู้ เข้าใจขึ้นชมเห็นคุณค่าให้กับคนอื่นรับรู้ด้วย

ครูผู้สอนศิลปะกับชีวิตจะต้องตระหนักอยู่เสมอว่า ในเรื่องเจตคติเป็นสิ่งที่จะสอนกันตรงๆ ไม่ได้ ศิลปะต้องการการซึมซับ การรับรู้ การจับต้องมองเห็น การพยายามที่จิตสภาพแวดล้อมที่กระตุ้นให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับผู้สอนรวมทั้งสิ่งแวดล้อม บรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการสร้างสรรค์สิ่งทั้งดงามและมีคุณค่าต่อจิตใจของผู้เรียนจะพุ่งไปสู่เป้าหมายที่แท้จริงถูกต้องและสัมผัสได้ด้วยความสามารถของผู้สอน ศิลปะจำเป็นต้องใช้เวลาบ่อย และอดทน เพื่อนำความเข้าใจ คติวิเคราะห์และสัมผัสรับรู้ในสุนทรียภาพ

คู่มือครูสำหรับการจัดการเรียนการสอนศิลปะกับชีวิตเล่มนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะนำเสนอแนะแนะแก่ครูผู้สอน ได้ศึกษาวิเคราะห์ และเลือกสรรนำมาออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับธรรมชาติของผู้เรียน ซึ่งอยู่ในสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่นซึ่งแตกต่างกัน การนำเสนอสาระในคู่มือฉบับนี้ได้แบ่งโครงสร้างตามธรรมชาติของวิชาศิลปะกับชีวิต คือ ศิลปะดนตรีไทย นาฏศิลป์ และดนตรีสากลรวมทั้งแหล่งวิทยาการสำหรับครูผู้สอนสามารถไปศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมได้กว้างและลึก

ครูผู้สอนศิลปะกับชีวิตพึงตระหนักว่าธรรมชาติของวิชาศิลปะกับชีวิต จะต้องมีการออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายเพื่อกระตุ้นหรือจุดประกายความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นศักยภาพส่วนที่สำคัญและจำเป็นของผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่ใฝ่รู้ สร้างสรรค์ สนุกกับกิจกรรมการเรียนรู้ที่นำเสนอ อันจะส่งผลให้ผู้เรียนพัฒนาและเติบโตเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข เป็นพลเมืองของประเทศและเป็นพลโลกที่มีคุณภาพ.

MAISON & JARDIN, 100, RUE DE LA PAIX, 75001 PARIS (BLUE STEAK, 10, RUE DE LA PAIX, 75001 PARIS)

สารบัญ

คำนำ

บทนำ

บทที่ ๑ ทักษะศิลป์

หน้า

๑.๑ จุดมุ่งหมายของคู่มือครู	๓
๑.๒ สาระสำคัญของทัศนศิลป์ในหนังสือเรียน	๖
๑.๓ หลักและเทคนิคการสอนที่ดี	๒๓
๑.๔ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	๓๒
๑.๕ การประเมินผล	๓๕
๑.๖ แหล่งวิทยาการด้านทัศนศิลป์	๓๖

บทที่ ๒ นาฏศิลป์

๒.๑ จุดมุ่งหมายของคู่มือครู	๕๐
๒.๒ สาระสำคัญของนาฏศิลป์ในหนังสือเรียน	๕๐
๒.๓ คุณสมบัติของผู้สอนนาฏศิลป์	๕๓
๒.๔ หลักและเทคนิคการสอนที่ดี	๕๔
๒.๕ ตัวอย่างแผนการสอน	๕๔
๒.๖ การประเมินผล	๕๔
๒.๗ แหล่งวิทยาการทางนาฏศิลป์	๕๔
๒.๘ มารยาทของผู้ชมและผู้แสดง	๖๐

บทที่ ๓ สบตริไทย

๓.๑ จุดมุ่งหมายของคู่มือครู	๖๒
๓.๒ สาระสำคัญของดนตรีไทยในหนังสือเรียน	๖๒
๓.๓ ความรู้พื้นฐานในการสอนดนตรีไทย	๗๐
๓.๔ หลักและเทคนิคการสอนที่ดี	๗๑
๓.๕ ตัวอย่างแผนการสอน	๗๒
๓.๖ การประเมินผล	๗๔
๓.๗ แหล่งวิทยาการทางดนตรีไทย	๗๕

บทที่ ๔ ดนตรีสากล

๔.๑ จุดมุ่งหมายของคู่มือครู	๙๖
๔.๒ สาระสำคัญของดนตรีสากลในหนังสือเรียน	๙๖
๔.๓ คุณสมบัติของครูผู้สอนดนตรีสากล	๙๘
๔.๔ หลักและเทคนิคการสอนที่ดี	๙๙
๔.๕ ตัวอย่างแผนการสอน	๑๐๑
๔.๖ การประเมินผล	๑๐๓
๔.๗ แหล่งวิทยาการทางดนตรีสากล	๑๐๔

บรรณานุกรม

รายชื่อคณะกรรมการ

๑๐๘

๑๑๓

ศิลป์เอ๋ยศิลปะ

ลักษณะงามนักฉันรักศิลป์
ฉวัดเจวียนเวียนวกเหมือนนกบิน
เพราะเกินพิกัดลุ่มซับซ้อนประทับใจ
สวยทุกส่วนล้วนล้วนเหนือคนสวย
ล้าลึกด้วยลีลาพาจิตให้
ระเร่ไปตามงามศิลป์โอบยบนิกล
เตลิดในจักรวาลงานศิลป์เอ๋ย

ศิลป์เอ๋ยศิลปะ

ไรรวันจะยังหยุดถึงจุดหมาย
เกินแรงจิกหักเหเพทุบาย
ศิลป์ไม่กลายเป็นราคาเครื่องหากิน
ศิลป์ไม่ต้องรับใช้ใครทั้งนั้น
ศิลป์เพื่อจรรโลงใจในโลกศิลป์
ไร้พรมแดนแสนเสรีมีที่บิน
ให้ห้วงจินตนาการไพศาลเอ๋ย*

จุดมุ่งหมายคู่มือครู

ศาสตราจารย์พิเศษ อารี สุทธิพันธุ์ ปรมาจารย์ศิลปินแห่งชาติของไทย (คนที่ ๒ จากซ้าย) กับศิลปินและผู้มีเกียรติ

ผลงานลูกศิษย์ของท่านในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะกรรมเพื่อจรรโลงชีวิต

บทที่ ๑

ทัศนศิลป์

๑.๑ จุดมุ่งหมายของคู่มือครู

คู่มือสำหรับใช้ควบคู่กับหนังสือเรียนศิลปะศึกษา ศ ๓๐๕ - ศ ๓๐๖ ศิลปะกับชีวิต ๕-๖ ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓เล่มนี้ มีจุดมุ่งหมายที่จะชี้แจงให้ครูได้ทราบแนวทางเกี่ยวกับด้านทัศนศิลป์ ดังนี้

๑. เพื่อให้ครูได้เข้าใจโครงสร้างและภาพรวมของเนื้อหาสาระที่จะใช้สอนในวิชา ศ ๓๐๕-ศ ๓๐๖ ศิลปะกับชีวิต ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ซึ่ง “มุ่งให้ผู้เรียนสามารถนำศิลปะมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน และให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม”

นิทรรศการศิลปะเกี่ยวกับ
พระบาทสมเด็จพระ
พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

๒. เพื่อให้ครูมีความรู้ความเข้าใจในหลักและวิธีการสอนศิลปะกับชีวิต ในชั้นการส่งเสริมให้นักเรียนนำศิลปะไปใช้เพื่อพัฒนาตนเอง ชุมชนและสังคมส่วนรวม

๓. เพื่อให้ครูได้แนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการโดยให้นักเรียนร่วมกันสร้างสรรค์โครงงานศิลปะ

ไปสะดวกขึ้น
เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิด

๔. เพื่อนำเสนอแนวทางการวัดผลประเมินผล วิชาศิลปะกับชีวิตที่ครอบคลุมผลสัมฤทธิ์
ทั้ง ๔ ด้าน คือ ความรู้ ทักษะ เจตคติ การจัดการ

๕. เพื่อเสนอแหล่งวิทยาการทางด้านทัศนศิลป์ เป็นประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าต่อไป

จุดมุ่งหมายที่สำคัญดังกล่าวนี้ ได้นำเสนอหลักการและเนื้อหาสาระไว้ในคู่มือเล่มนี้ยังครบถ้วน โดยยึดหลักการตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรวิชาศิลปะกับชีวิตที่ว่า “ศิลปะเพื่อความชื่นชม และการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน มิใช่เพื่อความเชี่ยวชาญ หรือยึดเป็นอาชีพถาวรตลอดไป” จึงหวังว่าครูจะสามารถศึกษาค้นคว้าด้วยความเข้าใจ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอน ตามสภาพของนักเรียน โรงเรียนและท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

"ภาพตัดลอกผลงานศิลปินเอก"

"งานจิตกรรมผ่านผนัง"

การศึกษาและสร้างงานศิลปะเพื่อพัฒนาตนเองและการมีส่วนร่วมในโครงการศิลปะต่างๆ (งานแกะสลักหิน งานจิตรกรรมผ่านผนัง ภาพตัดลอกผลงานศิลปินเอก)

๑.๒ สารสำคัญของทัศนศิลป์ในหนังสือเรียน

ในระดับชั้น ม.๓ หลักสูตรได้กำหนดจุดประสงค์รายวิชา ศ ๓๐๕ ศิลปะกับชีวิต ๕ ไว้ว่า “เพื่อให้สามารถนำความรู้และความเข้าใจทางศิลปะมาปรับใช้อย่างเหมาะสม มีสตินิยม เกิดความงามและกลมกลืนกับชีวิตประจำวัน” และรายวิชา ศ ๓๐๖ ศิลปะกับชีวิต ๖ มีจุดประสงค์ไว้ว่า “เพื่อให้สามารถใช้ศิลปะให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม” ฉะนั้นหนังสือเรียนศิลปะศึกษา วิชา ศ ๓๐๕ - ศ ๓๐๖ ศิลปะกับชีวิต ๕-๖ ชั้น ม.๓ ของกระทรวงศึกษาธิการ จึงมีสาระสำคัญ “เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำศิลปะมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน และให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม” ซึ่งสรุปสาระสำคัญในส่วนของทัศนศิลป์ คือ การประเมินผลงานศิลปะกับชีวิต อาจทำได้จากการจัดแสดงผลงานนิทรรศการของผู้เรียน และแหล่งวิทยากรทางด้านทัศนศิลป์มีให้เห็นทั่วไป ในการจัดแสดงผลงานศิลปะ ของศิลปิน และผู้สร้างสรรค์ทางศิลปกรรม

ตั้งภาพตัวอย่างภาพบน
ผลงานของนักเรียน
คือ ป้าชีพ อันมืองค์อุปถัมภ์
คือ สมเด็จพระบรม
ราชินีนาถในรัชกาลที่ ๕
ภาพล่าง นิทรรศการด้าน
ของกลุ่ม ๕ ศิลปิน
(สหายกับสันน้ำ)

สถานการณ์ เนื้อหา ลักษณะกิจกรรม เพื่อการเรียนรู้การสอนศิลปะกับชีวิต ๕ - ๖ มีหัวข้อกำหนดดังนี้

โรงเรียนสวยด้วยศิลปะ

เริ่มต้นจากการนำเสนอให้นักเรียน รู้จักการรับรู้และชื่นชมในศิลปะ ด้วยการสัมผัสงานศิลปะหลายรูปแบบ ศึกษาค้นคว้า เพื่อให้เกิดความเข้าใจในศิลปะขั้นพื้นฐานเช่น การจัดภาพ การใช้เส้น สี แสง เงา เป็นต้น หลังจากนั้นจึงมุ่งไปสู่ความซาบซึ้งหรือความชื่นชมในศิลปะด้วยการปฏิบัติจริง คิดค้นหาวิธีการแปลกใหม่ในการแสดงออกอย่างอิสระ โดยไม่คำนึงถึงกฎเกณฑ์หรือความสวยงามเหมือนจริงมากนัก แต่มุ่งพัฒนาอารมณ์ จิตใจ และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์มากกว่าทักษะฝีมือ

การนำศิลปะมาใช้ในโรงเรียน

คุณค่าของการเรียนรู้ศิลปะนั้น นอกจากจะได้ชื่นชมคุณค่าทางความงามแล้ว สิ่งสำคัญยิ่งก็คือ การนำประสบการณ์ทางศิลปะมาใช้ในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพัฒนาตนเอง โรงเรียน ชุมชน และสังคมโดยส่วนรวมการนำศิลปะมาใช้ในการพัฒนาโรงเรียนมีจุดเริ่มต้นจากการสำรวจสภาพปัญหา และความต้องการของโรงเรียน โดยใช้กระบวนการกลุ่มร่วมกับคณาจารย์ถึงปัญหาสาเหตุของปัญหา และแนวทางแก้ปัญหา เพื่อนำศิลปะมาช่วยพัฒนาโรงเรียนในรูปแบบต่างๆ การเขียนป้ายคำขวัญ หรือคติพจน์เตือนใจในเรื่องของระเบียบวินัย คุณธรรมจริยธรรม เช่น “เมื่อฉันให้พระสวดมนต์ ฉันบอกกับคนว่าจะเป็นคนดี” “จะดีจะชั่วตัวเราทำเอง”

การวาดภาพในเชิงสร้างสรรค์ แสดงความรักโรงเรียนและจงใจให้นักเรียนร่วมมือกันเพื่อพัฒนาตนเอง และโรงเรียน เช่น การแต่งกาย มารยาท การไม่มาโรงเรียนสาย การตั้งใจเรียนการรักษาความสะอาด เป็นต้น การประดับตกแต่งห้องเรียนการจัดบอร์ด การจัดตกแต่งสำนักงานด้วยสีสันทัน และภาพประดับกิจกรรมอันทรงคุณค่าเหล่านี้ ให้นักเรียนทำงานเป็นกลุ่มกระบวนการนับตั้งแต่การวางแผน ปฏิบัติตามแผน และการแก้ปัญหา โดยใช้หลักการจัดภาพอย่างง่าย คือเอกภาพหรือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความสมดุลหรือความพอดี และจุดสนใจหรือจุดเด่นซึ่งมีเพียงจุดเดียว

นอกจากนี้ยังได้นำเสนอตัวอย่างกิจกรรม “เทคนิคการวาดภาพทิวทัศน์ด้วยสีน้ำอย่างง่าย” เพื่อเป็นภาพประดับตกแต่งภายใน” เป็นกิจกรรมที่มีกระบวนการตามลำดับขั้นซึ่งนักเรียนทั่วไปสามารถที่จะปฏิบัติได้โดยไม่ยากนัก

จุดหมายปลายทางหรือผลสำเร็จของกิจกรรมการเรียนรู้การสอนเพื่อใช้ศิลปะในการพัฒนาโรงเรียนดังกล่าวนี้ มิได้มุ่งหวังความเป็นเลิศในทางศิลปะ หากแต่ต้องการให้นักเรียนชื่นชมและเห็นคุณค่าของศิลปะที่มีต่อชีวิตประจำวัน โดยรู้จักจริงและเห็นจริงด้วยตนเอง รวมทั้งความสามารถในการจัดการและใช้กระบวนการนำไปสู่ความสำเร็จ คือ ความสำนึก รับผิดชอบต่อส่วนรวมเหล่านี้คือความงดงามที่จะปรากฏอยู่ภายใต้จิตใจของนักเรียนตลอดไป

คุณปริญญา สุรชิต เจ้าของสวนภูพาน นักเขียนวิถีพหุวัฒนธรรม
หรือซูเปอร์แมน เมืองไทยกับผลงานว่าวไทยที่เขาชื่นชม
ซึ่งตัวเขาเองนั้นเป็นเจ้าของผลงานสร้างสรรค์ว่าวขลุ่ยที่สวยงามที่สุดในโลก

รสนิยมทางความงามสามารถสังสรรค์ได้ด้วยกรตุมากๆ เห็นมากๆ ในสิ่งที่เป็นวัตถุทางความงาม
เช่น งานเซรามิกสีในภาพที่มีการออกแบบให้กลมกลืนกันอย่างเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ

กิจกรรมผ่านน้ำ พิธีบวงสรวงโยกขุนบริเวระพะยานแม่น้ำนคร จังหวัดกาญจนบุรี

การนำศิลปะมาใช้ในการแต่งกายเพื่อการแสดงที่ให้ความสนุกสนานแก่ผู้ชม

ศิลปะกับการพัฒนาบุคลิกภาพ

มนุษย์มีส่วนประกอบสำคัญคือ ร่างกายและจิตใจ ร่างกายคนเราจะต้องได้รับการตกแต่งปรับปรุง จึงจะเกิดความงามเหมาะสม ส่วนจิตใจก็ต้องอาศัยสิ่งที่ก่อให้เกิดอารมณ์ ความรู้สึก เพื่อดัดแปลง สดชื่น เช่นกัน ศิลปะเป็นสิ่งจะช่วยให้สนองตอบความต้องการของคนเราทั้ง ๒ ส่วนได้โดย

๑. ใช้ศิลปะในการพัฒนารูปกาย

รูปร่างรูปทรง ของแต่ละคนมีลักษณะแตกต่างกันด้านขนาด สัดส่วน ตามเพศและวัย ศิลปะจะช่วยพัฒนาสิ่งที่ไม่เหมาะสมและไม่พึงประสงค์ให้มีความสวยงามเหมาะสมและมีคุณค่าเช่น ด้านทรวดทรงท่าทาง โดยการปรับปรุงลักษณะการทรงตัว การเคลื่อนไหว ในอาภรณ์ปกริยาต่างๆ ด้วยหลักความงามทางศิลปะ ได้แก่ “หลักแห่งความสมดุล เส้นที่แสดงลักษณะอ่อนหวานหรือรูปทรง พร้อมที่แสดงถึงความองอาจ สง่างาม” การตกแต่งร่างกาย ใช้หลักความงามด้านศิลปะในการเลือกรูปแบบสวตสลาย สีสัน ความกลมกลืน เพื่อเสริมแต่งให้ดูเหมาะสม เรียบร้อย สวยงาม

๒. ใช้ศิลปะในการพัฒนาอารมณ์จิตใจ

หลักทฤษฎีความงามด้านศิลปะมีส่วนประกอบ คือ รูปร่าง เส้น สี แสงเงา พื้นผิว จังหวะ และความกลมกลืน การเรียนรู้ประสบการณ์ในเรื่องเหล่านี้จึงเกิดเป็นความคิดรวบยอดกลายเป็นความชอบส่วนตัวและพัฒนาเป็นรสนิยมในที่สุด การมีรสนิยมดีก็สามารถแสดงออกในทางที่ดีเหมาะสม ตลอดจนรู้จักเลือกชมเลือกใช้ เลือกสร้างสรรทำให้เกิดประโยชน์และมีคุณค่าแก่ตนเองและส่วนรวม

รูปแบบของศิลปะเพื่อชีวิตจิตใจและประโยชน์ใช้สอย

ได้นำเสนอเนื้อหาสาระและรูปภาพศิลปะในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้ให้นักเรียนได้ชื่นชมและเห็นคุณค่าของศิลปะ เช่น ภาพความงามของธรรมชาติแบบเหมือนจริงผลงานประติมากรรมของมีชัยมฤตอินชอย ผลงานจิตรกรรมของปรีชา เกาทอง การหยดสีให้ไหลซึมผสมผสานกันอย่างสวยงามในลักษณะศิลปะสมัยใหม่ของ ไชยชัย ตักโพธิ์ โยธสีกาภพลอดให้ประสานสัมพันธ์กันในพื้นที่กว้างขวาง ผลงานศิลปะสมัยใหม่ของ กมล ทัศนาบุญชติ งานศิลปะบริสุทธิ์สะท้อนปรัชญาและแนวคิดของ ยศนันท์ แยมเมือง และงานศิลปะเพื่อมุ่งประโยชน์ใช้สอยและชีวิตประจำวัน ทั้งประเภทเครื่องประดับตกแต่งเครื่องใช้ รวมทั้งศิลปะการแกะเทียนพรรษาเพื่อมรดกศาสนาและวัฒนธรรมประเพณีของไทย มุ่งพัฒนาอารมณ์ จิตใจ และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์มากกว่าทักษะฝีมือ

ศิลปินบ้านภาคใต้ (เครื่องมือชู่คณะพรวิภา) และผลงานจิตรกรรมร่วมสมัยปัจจุบันที่เน้น
ความสำคัญของความศรัทธาเริ่มสร้างสรรค์ (ภาพประติมากรรม, นิทรรศการ : ๒๕๕๖)

การนำศิลปะมาประดับตกแต่งก่อให้เกิดความงาม ซึ่งอาจจะใช้วิธีการบนานการกล่อม

ศิลปะกับสิ่งแวดล้อม

ศิลปะสร้างโดยมนุษย์ เพื่อมุ่งหวังผลในด้านความงาม เพื่อความสุข ความพอใจ ศรัทธา ความเชื่อ และประโยชน์ใช้สอย สิ่งแวดล้อมสร้างโดยธรรมชาติและมนุษย์ มีทั้งส่วนที่เป็น “นามธรรม” เช่น ขนบธรรมเนียม ปะเพณี และวิทยาการต่างๆ “รูปธรรม” หมายถึงทั้งที่เป็นธรรมชาติ เช่น ภูเขา ป่าไม้ แหล่งน้ำ มนุษย์สัตว์นานาชนิดและอื่นๆ ที่มนุษย์สร้าง เช่น อาคารบ้านเรือน ศิลปะ เครื่องมือเครื่องใช้ เทคโนโลยีต่างๆ ศิลปะและสิ่งแวดล้อมจึงต่างมีความสัมพันธ์กันในลักษณะเป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกัน โดยศิลปะอาศัยสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยในการสร้างสรรค์ขณะที่ผลงานสร้างสรรค์ที่เรียกว่าศิลปะก็กลายเป็นสิ่งแวดล้อมอีกทอดหนึ่ง ปัจจุบันสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะส่วนที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติได้ถูกทำลาย สูญเสียถึงขั้นวิกฤตอันเกิดจากความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือจากการขาดจิตสำนึกและมีวิสัยทัศน์ที่แคบจำกัดเพียงประโยชน์ส่วนตนและหมู่คณะใกล้ตัวไปวันๆ จึงเกิดสภาพ “ป่าหาย สัตว์ตาย น้ำแห้ง เน่าเสีย” ซึ่งส่งผลกระทบต่อบทวิถีชีวิตของคนโดยส่วนรวม ดังนั้น การสอนศิลปะศึกษา ด้วยการส่งเสริมให้เด็กเกิดความตระหนักในปัญหาของสิ่งแวดล้อม การคิดวิเคราะห์และมีความสามารถในการจัดการเชิงระบบที่ดี ก็จะช่วยแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมได้อีกวิธีทางหนึ่งการศึกษาให้เกิดความรู้ความเข้าใจเพื่อให้ตระหนักในความสำคัญ ความจำเป็นของสิ่งแวดล้อมจะช่วยให้เกิดความรู้สึกสำนึกในทางที่จะช่วยกันพัฒนาสร้างสรรค์ และจรรโลงรักษาไว้เพื่อประโยชน์คุณค่าแก่ส่วนรวมของสังคมประเทศชาติ และของโลก โดยเริ่มจากสิ่งที่ใกล้ตัว คือ บ้านและโรงเรียน

สิ่งแวดล้อม มนุษย์

สิ่งแวดล้อมที่ดีส่งผลให้มนุษย์มีความสุข มนุษย์ทำลายสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้มนุษย์รับกรรมคือ ความทุกข์ในที่สุด

แนวคิดในการใช้กิจกรรมการเรียนการสอนศิลปะเพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อม
ลักษณะของกิจกรรมอาจสามารถดำเนินการได้ ๒ แนวทาง คือ

๑. นำเศษวัสดุและสิ่งเหลือใช้กลับมาเป็นประโยชน์ ๒. ต่อ คือ

- เป็นสื่อการเรียนในแง่วัสดุอุปกรณ์
- ได้ผลงานสร้างสรรค์เป็นงานศิลปะ

๒. ใช้หลักการ ทฤษฎีศิลปะ ช่วยในการประดับตกแต่งและรักษาสิ่งแวดล้อม

การกำหนดหรือปรับเป็นจุดประสงค์การเรียน อาจจัดเป็นรูปของโครงการโครงการเพื่อให้มีการะงานครบคลุม “กระบวนการ” สำหรับปลูกฝังการนำความรู้มาปรับใช้ในการทำงานอย่างเป็นระบบและสามารถวัดประเมินผลการพัฒนาได้อย่างชัดเจนถูกต้อง

โครงการศิลปะกับการสร้างสิ่งเหลือใช้ให้เกิดคุณค่า (ART & RECYCLE)

ข้อมูลและความจำเป็น

เศษวัสดุเหลือใช้ต่างๆ ที่เรียกว่า ขยะ ซึ่งมีจำนวนมากมายมหาศาลทั้งจากครอบครัว ชุมชน โรงงาน บริษัทห้างร้าน และโรงเรียน

ขยะในแต่ละวัน เดือน ปี มีมากขึ้นเกิดมลภาวะซึ่งรัฐจะต้องใช้งบประมาณในการกำจัด ทำลาย และยังเกิดสภาพปัญหาที่ตามมาอย่างมากมาย

ขยะเหล่านี้ควรได้รับการจัดการปรับใช้ประโยชน์ใดบ้าง

หลักดำเนินการ

วิชาศิลปะเป็นกิจกรรมการสร้างสรรค์ที่ต้องอาศัยสื่อในการถ่ายทอดมากมาย หลากหลาย วัสดุเหลือใช้ต่างๆ สามารถทำเป็นสื่อสร้างสรรค์ได้ หาได้ง่าย อีกทั้งเป็นการประหยัดและช่วยลดจำนวนขยะให้น้อยลงได้ทางหนึ่ง

วิธีดำเนินการ

๑. คัดเลือกขยะ เศษวัสดุเหลือใช้เป็นหมวดหมู่ เช่น กระดาษ โลหะพลาสติก แก้วและอื่นๆ โดยจัดเก็บไว้อย่างเป็นระเบียบ ปัดจกภัย สะดวก ให้พร้อมใช้งาน

๒. วางแผนการทำงานในรูปของโครงการ

- ตรวจสอบวิเคราะห์หาความเหมาะสมและคัดเลือกเศษวัสดุเตรียมไว้ให้เหมาะกับงานที่จะทำ

ลักษณะงาน

- กำหนดเป้าหมายของงาน
- ออกแบบชิ้นงานตามความเหมาะสมของวัสดุ
- ดำเนินการตามแผนที่กำหนดให้บรรลุผลตามที่ต้องการ

ศิลปะกับวรรณคดี (ศิลปะหัตถ์ใช้
และภาพยนต์ ประสาทมือตา บุรีรัมย์
ในลักษณะของหุ่น)

สาระสำคัญในการเรียน

การใช้สิ่งซึ่งไม่มีค่ามาสร้างสรรคิให้เกิดคุณค่าและเสริมสร้างนิสัยในการจัดการประหยัด การรู้จักพึ่งพาตนเอง และเป็นการช่วยลดจำนวนขยะที่เป็นมลภาวะให้น้อยลง ลักษณะกิจกรรม การเรียนการสอน ทำได้ ๒ ลักษณะงาน

- งานเดี่ยว
- งานทีม

จุดประสงค์

- นำสิ่งเหลือใช้มาสร้างสรรคิเป็นผลงานศิลปะรูปแบบต่างๆ ตามที่ต้องการ

ประเภทกิจกรรม

- ประติมากรรมจากเศษวัสดุ
- จิตรกรรมจากเศษวัสดุ
- ภาพพิมพ์จากเศษวัสดุ
- ศิลปะเทคนิคสื่อประสมจากเศษวัสดุ
- ศิลปะประดิษฐ์ (เครื่องมือเครื่องใช้) เพื่อประโยชน์ใช้สอยจากเศษวัสดุ

โครงการศิลปะช่วยปรับ ตกแต่งและรักษา

ข้อมูลและความจำเป็น

สภาพแวดล้อมใกล้ตัว เช่น

- บ้าน เริ่มจากห้องที่พักอาศัย ห้องน้ำ ห้องนอน ห้องครัว ล้วน ฯลฯ
- บริเวณบ้าน เช่น ทางเดิน สวน สนาม ฯลฯ
- โรงเรียน เริ่มจาก ห้องเรียน ห้องฝึกงาน ห้องน้ำ บริเวณโดยรอบ
- สนาม ทางเดิน สวนหย่อม ฯลฯ

หากสังเกต พบเห็น ความสกปรกหรือรกรุงรัง ขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อยควรหาแนวทางการพัฒนาสร้างสรรค์

หลักดำเนินการ

นำความรู้ประสบการณ์เกี่ยวกับศิลปะมาปรับใช้ให้เกิดเป็นรูปธรรมได้แก่

- ความรู้ ทฤษฎีเกี่ยวกับความงาม เกี่ยวกับองค์ประกอบศิลปะ ได้แก่ เรื่องสี เส้น รูปทรง ขนาด สัดส่วน จังหวะ ช่องว่าง ฯลฯ
- ความรู้เกี่ยวกับหลักการจัดองค์ประกอบเช่น หน่วยเอกภาพ ความสมดุล จุดเด่น
- ความรู้เกี่ยวกับหลักการสร้างสรรค์
- ความรู้เกี่ยวกับการออกแบบตกแต่ง ฯลฯ

วิธีดำเนินการ

๑. สำรวจบริเวณสภาพที่ควรพัฒนาตกแต่ง เช่น รอบสนาม สระหรือร่องน้ำ ทางเดินที่เก็บขยะ ห้องต่างๆ ฯลฯ

๒. ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล ความเหมาะสม สภาพอันเป็นปัญหา การปรึกษาผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเลือกทางที่เป็นไปได้สูงสุด

๓. ถักวางแผนการดำเนินการในแต่ละเรื่องในรูปของโครงการ

- การออกแบบลักษณะงานตามสภาพความเหมาะสมในเรื่องนั้นๆ
- ดำเนินการตามแผนที่วางไว้ให้บรรลุผลตามที่ต้องการ

สาระสำคัญในการเรียน

การนำความรู้เกี่ยวกับศิลปะมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์และคุณค่าในชีวิตจริง

ลักษณะกิจกรรม

- งานส่วนรวม เช่น โรงเรียน ชุมชน วัดหรือสวนสาธารณะควรทำกิจกรรมเป็นทีม
- งานส่วนตน เช่น ครอบครัว บ้าน ควรเป็นกิจกรรมเดี่ยว

จุดประสงค์

- ใช้ความรู้วิชาศิลปะพัฒนาสภาพแวดล้อมให้สวยงาม มีคุณค่า

ประเภทกิจกรรม

- ตกแต่งบริเวณรอบสนาม
- จัดมุม สวนหย่อมลักษณะต่างๆ
- ตกแต่งบริเวณทางเดิน
- ตกแต่งห้องต่างๆ
- ตกแต่งร่องน้ำ สระน้ำ

กิจกรรมเพื่อพัฒนาชีวิตและสังคม

เสนอโครงการทางศิลปะเพื่อให้นักเรียนนำศิลปะมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และสิ่งแวดล้อมด้วยตนเอง เช่น โครงการจัดฉากและประดับตกแต่งเวที

โครงการสร้างหน้ากากและหัวโต เพื่อประกอบการแสดงต่างๆ และนำเสนอผลงานจิตรกรรมและประติมากรรม ที่สะท้อนความงามของธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ศิลปะ และวัฒนธรรมไทย เพื่อนำมาใช้ในการประดับตกแต่งสถานที่ทั้งภายในอาคาร ภายนอกอาคารและสวนสาธารณะ

นอกจากนี้ยังได้ชี้ให้เห็นถึงป้ายและโปสเตอร์ต่างๆ ที่สามารถนำมาใช้รณรงค์ในเชิงสร้างสรรค์ต่างๆ เช่น โปสเตอร์การรณรงค์เพื่อปลูกป่า รักษาสิ่งแวดล้อม ด้านภัยเอดส์ เป็นต้น

เสนอตัวอย่างกิจกรรมอย่างหลากหลาย เช่น การออกแบบสวดลายจากรูปแบบของธรรมชาติ การเขียนภาพการ์ตูน เปเปอร์มาเช หรือ "กระดาษ ๓ มิติ" การประดิษฐ์จากกระดาษสา ปั้นเซรามิกส์ เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้มุ่งให้นักเรียนมีทักษะพื้นฐานในงานออกแบบ และการรู้จักใช้ความคิดสร้างสรรค์ ประดิษฐ์งานศิลปะจากสิ่งเหลือใช้ ที่เรียกว่า "รีไซเคิล" (Recycle)

รูปทรงธรรมชาติที่มีลักษณะรูปแบบเรขาคณิต กล่าวคือ วงกลม สี่เหลี่ยม สามเหลี่ยม ฯลฯ

แนวการวัด/ประเมินผลโครงการ

การวัดผล การจัดอันดับคะแนนให้เป็นไปตามจุดเน้นของแต่ละจุดประสงค์

๑. ความคิด

- หลักการ แนวความคิด เหตุผล
- การวางแผน กำหนดเป้าหมาย

๒. การปฏิบัติ

- ขั้นตอนการปฏิบัติ
- การแก้ปัญหา

๓. การบรรลุผลตามแผน

- การรู้จักประเมิน
- การใช้ประโยชน์

๔. คุณธรรมที่มุ่งเน้น เช่น รับผิดชอบ

ข้อควรคำนึง

อย่าปล่อยให้กิจกรรมการเรียนการสอนคิดปะ ตลอดจนผลงานที่ทำกลับย้อนมาเป็นขยะ
เสียเอง

แนวทางป้องกันและพัฒนา

๑. กำหนดแผนวิธีการ เว้นใจในการสร้างงานที่รัดกุม ชัดเจน
๒. กำหนดเป้าหมายของงานให้ชัดเจนเกี่ยวกับการใช้การแก้ไขปัญหาที่อาจตามมา
๓. สร้างงานภายใต้วัตถุประสงค์และคำนึงถึงความคุ้มค่า ประหยัด และเกิดประโยชน์จริง

การจัดสวนประดับ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตุ๊กตากระต่ายดินเผา STUDIO ระบายสี

การจัดแสดงศิลปะ ห้องอาหารวัดระฆังโฆสิตารามบุรี
ควมอย่างการจัดวางด้วยการจัดองค์ประกอบ

รางวัลและความสำเร็จที่นักเรียนได้รับจากการทำงานศิลปะ

ภาพ ศิลปะไทยร่วมสมัย เป็นภาพสื่อถึงพิธีกรรมทางศาสนา และสตรีไทย

ภาพแสดงผลงานที่เป็นต้นฉบับ ก่อนนำมาซึ่งความภูมิใจในความสำเร็จของนิสิตช่างศิลป์ ผลงานนั้น

การเห็นความชื่นชมในการสอนศิลปะกับชีวิต

ควรให้ความสำคัญในการสอนศิลปะกับชีวิต โดยเน้นในเรื่องของ ความชื่นชมเป็น หลักการสำคัญที่สุดของการจัดการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษา ความชื่นชมในศิลปะนั้น มีแนวทางในการเสริมสร้างและสอดแทรกในกิจกรรมการเรียนได้ตามโอกาสอันสมควรตามแนวทาง ทฤษฎี ๔ แก่นของการเรียนรู้ทางศิลปศึกษา กล่าวคือ การมุ่งเน้นประสบการณ์ทางสุนทรียศาสตร์ อันได้แก่ เรื่องราวเกี่ยวกับความงามคุณค่าของความงาม ประสบการณ์ตรง และประสบการณ์ จำลองด้านความงาม ทั้งศิลปะและธรรมชาติอันเป็นต้นแบบแห่งมนุษย์ในการสร้างสรรค์ เช่น การ อ่านข้อเขียนเกี่ยวกับความงามและภาพความงามในสิ่งพิมพ์ หรือสื่อทัศน์ต่างๆ การทัศนศึกษา ด้านความงาม การดูหนังหรือละครศิลปะ ประสบการณ์ทางศิลปวิจารณ์ อันได้แก่ กระบวนการใน การคิด วิเคราะห์แยกแยะข้อดีข้อด้อย และการสรุปตัดสินในผลงานศิลปกรรมต่างๆ เช่น การ วิเคราะห์งานศิลปะของตนเอง การยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนๆ และครูผู้สอน เป็นต้น ประสบการณ์ด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ เป็นการเรียนรู้ประวัติความเป็นมาต่างๆ เช่น เรื่องราวที่เป็น บันทึบเกี่ยวกับผลงานศิลปกรรม ผู้สร้างงานศิลปกรรม อาทิ ชีวิตและผลงานของ ณ.น. ปากน้ำ ศิลปินแห่งชาติสาขาทัศนศิลป์ ประวัติผลงานและการสร้างสรรค์ของอติศานายกรัฐมนตรีฯ พณฯ ท่านนายชวน หลีกภัย นอกจากนี้ก็คือประสบการณ์ในเชิงศิลปะปฏิบัติ อันได้แก่ การลงมือ ปฏิบัติการงานศิลปะ ทั้งวาดภาพ ปั้น ประติมากรรม ออกแบบ พิมพ์ภาพ ประสบการณ์ทั้งมวลที่มีส่วน เสริมซึ่งกันและกันในการปลูกฝังแนวคิด ความเข้าใจ และความชื่นชมในศิลปะกับชีวิตให้แก่ผู้เรียน ได้มากกว่าการมุ่งเน้นเพียงด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้น

๑.๓ หลักและเทคนิคการสอนที่ดี

หลักสูตรวิชาศิลปะกับชีวิต ๕-๖ ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๓ จุดประสงค์และคำอธิบาย รายวิชามีสาระสำคัญและจุดหมายปลายทาง เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนสามารถนำความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับศิลปะที่จำเรียนมาในระดับต่างๆ มาคิดหาแนวทางที่ประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ใน ชีวิตจริงในบทบาทภาระหน้าที่ เช่น การเรียน การใช้ชีวิตในบ้าน หรือการมีส่วนร่วมในสังคม เป็นต้น ดังนั้น ลักษณะของกระบวนการเรียนการสอนในส่วนของคุณครู และกิจกรรมการปฏิบัติของ นักเรียนจึงต้องมีการวางแผน ออกแบบกิจกรรม จัดการสอนให้ครอบคลุมกระบวนการต่างๆ เพื่อปลูกฝังให้เกิดการคิด การปฏิบัติพัฒนา และแก้ไขปัญหาในการทำงานได้อย่างเป็นระบบ

การเตรียมการ

ก่อนเข้าสู่กระบวนการสอน ครูจะต้องมีความชัดเจนในเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และแนวทางในการกำหนดกิจกรรม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ สิ่งที่คุณผู้สอนควรให้ความสำคัญ เช่น

- ศึกษาเชิงวิเคราะห์จุดประสงค์ คำอธิบายรายวิชา ความคาดหวังของหลักสูตร
- ศึกษาเชิงสังเคราะห์หนังสือเรียน ศิลปะกับชีวิต ทั้งในส่วนที่เป็นเนื้อหาและปรับ

กิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมตามสภาพท้องถิ่น

- ศึกษาเชิงวิเคราะห์ข้อมูล องค์ประกอบต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์กับการเรียน เช่น สภาพแวดล้อมในโรงเรียน ชุมชน และครอบครัวนักเรียน เช่น นโยบายของการเรียนกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน บรรยากาศด้านต่างๆ ที่มีผลต่อชีวิตประจำของนักเรียนเหล่านี้สามารถจัดเป็นสื่อหรือสถานการณ์ในการเรียนอย่างดี

- นำข้อสรุปจากการวิเคราะห์พิจารณาส่วนในการกำหนดรูปแบบ กรอบกิจกรรมในการเขียนแผนการสอน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่สอดคล้องเกี่ยวพันกับชีวิตจริง

กิจกรรมที่มุ่งเน้น

กิจกรรมซึ่งผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยครูเพียงให้แนวการเรียนรู้ผ่านกระบวนการต่างๆ เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และการกระทำที่มุ่งส่งเสริมให้เกิดความตระหนักถึงความจำเป็นในเหตุและผล คุณค่าและประโยชน์เกี่ยวกับศิลปะและสิ่งแวดล้อมสิ่งใดๆ ที่นักเรียนได้กระทำเอง คิดเอง ยิ่งมากเท่าใดก็จะเป็นความผูกพัน มีสิ่งลึกลงในความรู้สึกนึกคิดไปยาวนาน

การวัดผล การจัดอันดับคะแนนให้เป็นไปตามจุดเน้นของแต่ละจุดประสงค์

๑. ความคิด

- หลักการ แนวความคิด เหตุผล
- การวางแผน กำหนดเป้าหมาย

๒. การปฏิบัติ

- ขั้นตอนการปฏิบัติ
- การแก้ปัญหา

๓. การบรรลุผลตามแผน

- การรู้จักประเมิน
- การใช้ประโยชน์

๔. คุณธรรมที่มุ่งเน้น เช่น รับผิดชอบ

ลักษณะ : การสอนศิลปะกับชีวิตโดยเน้นกระบวนการ

๑. เป็นกิจกรรมที่เน้นการฝึกปฏิบัติ ในสถานการณ์จริงให้มากที่สุด
๒. ส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนคิด ทำด้วยตนเองให้มากที่สุด
๓. การวัดประเมิน เพื่อการพัฒนาระหว่างปฏิบัติ “เน้นกระบวนการ” เป็นหัวใจสำคัญของการเรียนการสอน ที่ส่งผลให้คิดตัวเพื่อประโยชน์ต่อชีวิตจริงในอนาคต

แนวการสอน “ศิลปะเพื่อชีวิต และสังคม”

วิธีการสอนให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกตระหนักและเห็นคุณค่าของศิลปะในชีวิตประจำวันเพื่อนำมาใช้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ดังจุดประสงค์รายวิชานั้น ผู้สอนควรพิจารณาโครงสร้างของเนื้อหาสาระ ๓ ประการ ดังนี้

๑. สิ่งที่มีอยู่แล้ว หรือทักษะพื้นฐานความรู้ความเข้าใจ และเจตคติของนักเรียนที่มีต่อวิชาศิลปะกับชีวิต เพื่อครูจะได้ทราบสภาพพื้นฐานของผู้เรียนสำหรับนำมาวางแผนการสอนต่อไป
๒. สิ่งที่กำลังจะสอน ครูควรพิจารณากำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ และกิจกรรมที่จะสอน เพื่อเสริมสร้างความพร้อมให้นักเรียน ทั้งด้านทักษะพื้นฐาน ความรู้ ความเข้าใจ และแนวคิดในเชิงสร้างสรรค์
๓. สิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต หมายถึงเป้าหมายที่วางไว้กว้างๆ ว่า เมื่อนักเรียนผ่านการเรียนรู้ และฝึกปฏิบัติอย่างหลากหลายแล้ว นักเรียนจะนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคมอย่างไร ครูควรกำหนดเป้าหมายไว้เป็นหลักการสอนวิธีการและผลสำเร็จ เป็นเรื่องที่นักเรียนจะช่วยกันสร้างสรรค์อย่างอิสระ โดยจัดทำเป็นโครงการและมีกระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบ

การเสริมสร้างพื้นฐานให้แก่นักเรียน

ครูสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างพื้นฐานให้นักเรียนมีศักยภาพเพียงพอที่จะนำศิลปะมาปฎิใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคมได้ ดังนี้

๑. ทักษะความสามารถทางด้านศิลปะ

เป็นทักษะพื้นฐานที่นักเรียนผ่านการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติมาแล้วในระดับชั้น ม. ๑ ได้แก่ การเรียนรู้และปฏิบัติการจัดภาพองค์ประกอบศิลป์อย่างง่าย และการถ่ายทอดรูปแบบจากธรรมชาติ ส่วนในระดับชั้น ม. ๒ ได้แก่ การเขียนภาพตามประสบการณ์ จินตนาการและการออกแบบโดยดัดแปลงรูปทรงจากธรรมชาติ ดังนั้นในระดับชั้น ม. ๓ ครูจึงควรทบทวนทักษะพื้นฐานด้วยการจัดกิจกรรมอย่างง่าย สนุกสนาน และนำไปสู่ความชื่นชม ซึ่งมีเนื้อหาสาระดังนี้

ภาพจากแผนผังของฝ่ายพัฒนา
สื่อการสอนเสริมและเผยแพร่
กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม
กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
และสิ่งแวดล้อม

๑.๑ หลักการจัดภาพ ได้แก่ เอกภาพ หรือ
ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความสมดุลหรือความพอดี
ในการจัดวาง และจุดสนใจ หรือ จุดเด่นซึ่งมีเพียงจุดเดียว

ดอกไม้ได้เป็นแผนผังและแนววงนิตาใจ
ให้นุชนนำมาถ่ายทอดตามสมัย

๑.๒ การสร้างสรรค์งานศิลปะ ได้แก่ การนำหลักการจัดภาพมาใช้ในการจิตรกรรม การวาดภาพประดับตกแต่งห้องเรียน สำนักงาน และจิตรกรรมฝาผนัง การปั้นแกะสลักงานโครงสร้าง ๓ มิติ และงานสร้างสรรค์อย่างอิสระเพื่อนำผลงานศิลปะเหล่านี้มาใช้ในการจัดแสดงนิทรรศการ การตกแต่งพัฒนาโรงเรียนและชุมชน

สามารถ ครูจิตรกรรมและประติมากรรมวัดโพธิ์ วัดราชประดิษฐ์ วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม และวัดสุทัศน์เทพวราราม กรุงเทพฯ และผลงานนิทรรศการ “ศิลปะเพื่อชีวิต” และ “ศิลปะเพื่อชุมชน” ภาพดอกไม้ ภาพพระสงฆ์พุทธสาวก

๑.๓ วิธีการออกแบบ ได้แก่ การตัดทอนรูปทรงจากธรรมชาติสู่งานออกแบบ โดยใช้รูปทรงเรขาคณิต เป็นโครงสร้างพื้นฐาน โดยใช้หลักการจัดภาพมาเป็นองค์ประกอบพื้นฐานในการออกแบบ

๑.๔ การเขียนและออกแบบตัวอักษร ได้แก่ การเขียนตัวอักษรที่เป็นมาตรฐาน เช่น ตัวอักษรแบบวิมบั้น หรือหัวตัด ตัวอักษรแบบหัวกลม เป็นต้น และการประดิษฐ์ตัวอักษรอย่างอิสระ และหรือการนำตัวอักษรมาเป็นส่วนหนึ่งในภาพเขียน

๒. ความตระหนักและเห็นคุณค่าของศิลปะ

เป็นการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในศิลปะ กระบวนการคิดสร้างสรรค์ และความตระหนักในคุณค่าของศิลปะที่มีต่อชีวิตประจำวัน และเป็นประโยชน์ในการพัฒนาตนเอง และสังคมส่วนรวม โดยมีขั้นตอนการจัดกิจกรรมดังนี้

๒.๑ ความสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวม จัดสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวมของนักเรียนมีใช้สิ่งที่ครูจะบอกหรือสอนได้ หากแต่อยู่ที่การจัดกิจกรรมหรือสถานการณ์ เช่น ให้นักเรียนได้ค้นพบหรือแสวงหาคำตอบด้วยตนเอง ครูจะเป็นผู้กำหนดกิจกรรมให้นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา และสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นภายในโรงเรียน เช่น ปัญหาห้องเรียนและบริเวณโรงเรียนสกปรก ปัญหานักเรียนส่งเสียงดังรบกวนสมาธิในระหว่างเรียน ปัญหาการมาโรงเรียนสาย ปัญหาการแต่งกายไม่เหมาะสมกับสภาพนักเรียน และปัญหาสิ่งเสพติด เป็นต้น เมื่อทราบปัญหาและสาเหตุของปัญหาแล้วก็จะช่วยกันกำหนดแนวทางแก้ปัญหา เพื่อจัดสาเหตุเหล่านั้นให้หมดไป และนักเรียนร่วมกันกำหนดกิจกรรมทางศิลปะมาใช้ในการแก้ปัญหา เช่น จัดทำป้ายคำขวัญส่งเสริมความสะอาด จัดตกแต่งถังขยะให้สวยงามและจูงใจให้ทิ้งขยะลงถัง และเขียนภาพหรือคติพจน์เตือนใจนักเรียนในเรื่องต่างๆ เป็นต้น ดังนั้นจึงจะเห็นได้ว่ากิจกรรมต่างๆ จะบรรลุผลตามเป้าหมายได้ก็ต่อเมื่อนักเรียนเกิดความตระหนักในความสำคัญของปัญหาว่าหากไม่ร่วมกันแก้ปัญหาแล้วจะเกิดความเสียหายอย่างไรบ้าง

ธรรมชาติสามารถสร้างความเบิกบานแจ่มใส

๒.๒ การเห็นคุณค่าของศิลปะ การที่นักเรียนจะเห็นคุณค่าของศิลปะและใช้ศิลปะในชีวิตประจำวันได้นั้น นักเรียนควรมีทักษะพื้นฐานทางศิลปะพอสมควร และเห็นแบบอย่างของการนำศิลปะมาใช้อย่างหลากหลาย จึงจะเกิดความชื่นชม เห็นคุณค่าและเห็นผู้ทางในการนำศิลปะมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

“นกเพชรบุรี” ศิลปิน ชยพันธ์ แยมเมือง สะท้อนปรัชญาการสร้างงานในเรื่องความเร็วที่ว่า “ในความช้ามีความเร็ว และในความเร็วมีความช้า” จิตวิญญาณมนุษย์เป็นความเร็วสูงสุดเหนือความเร็วของแสงและเสียง แทนคำขวัญภาพนก ดวงตาใบหน้าแสดงอารมณ์ ฯลฯ

๓. ความสามารถในการจัดการและใช้กระบวนการ

เมื่อนักเรียนมีทักษะพื้นฐานในทางศิลปะ มีความตระหนักและเห็นคุณค่าที่จะนำศิลปะมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้นั้น ขั้นตอนต่อไปนักเรียนจะต้องใช้ความสามารถในการจัดการและใช้กระบวนการเพื่อให้ผลงานสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ ครูจึงควรจัดกิจกรรมให้นักเรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง โดยมีขั้นตอนดังนี้

๑. แบ่งกลุ่มนักเรียน กลุ่มละ ๔-๖ คน หรือจำนวนคนขึ้นอยู่กับกิจกรรมที่กำหนด
๒. กำหนดจุดประสงค์ให้นักเรียนในกลุ่มทราบ เช่น นักเรียนสามารถใช้ศิลปะช่วยพัฒนาความสะอาดในบริเวณโรงเรียนได้ นักเรียนสามารถร่วมกันจัดทำป้ายนิเทศ เผยแพร่ความรู้ทางศิลปกรรมได้
๓. ทุกกลุ่มประชุมเพื่อวิเคราะห์ปัญหาสาเหตุของปัญหา และแนวทางการนำศิลปะมาใช้ในการแก้ปัญหาหรือพัฒนา
๔. กำหนดโครงงานแผนงาน วัสดุอุปกรณ์ และแบ่งหน้าที่ตามความถนัดโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด
๕. ปฏิบัติตามแผนงานที่วางไว้ด้วยความชื่นชม
๖. ประเมินผลระหว่างปฏิบัติ ตรวจสอบติดตามผลงานที่สมาชิกนำไปปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง
๗. ปรับปรุงแก้ไข หรือแก้ปัญหาอุปสรรคด้วยกระบวนการกลุ่ม ตกแต่งเพิ่มเติมให้ผลงานมีคุณภาพยิ่งขึ้น
๘. นำเสนอผลงานด้วยความภาคภูมิใจ กิจกรรมดังกล่าวนี้นับเป็นจุดสุดยอดของกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปะกับชีวิตอย่างแท้จริง เพราะเป็นการนำศิลปะมาใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาตนเองและสังคมส่วนรวม หากนักเรียนสามารถกำหนดโครงงานด้วยตนเอง ลงมือปฏิบัติและแก้ปัญหาด้วยตนเองเช่นนี้แล้ว นักเรียนก็จะตระหนักในคุณค่าของศิลปะที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตสมดังคำกล่าวที่ว่า **“ศิลปะทำให้ชีวิตนี้มีความหมาย”**

การประติมากรรมที่แสดงถึงวิถีชีวิตของชุมชนต่างๆ

ความงามที่สอดแทรกประติมากรรมและงานไม้ ๒ รูปแบบ ในฉัตรที่ประดับตกแต่ง

๑.๔ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน

ตัวอย่างแผนการสอนในแนวดัง

รหัสวิชา ศ ๓๐๕-รายวิชาศิลปะกับชีวิต ๕ ชั้น ม.๓
เรื่อง การจัดทำป้ายคำขวัญส่งเสริมความสะอาด จำนวน ๒ คาบ

๑. สาระสำคัญ

การเขียนป้ายคำขวัญจะต้องสามารถสื่อความหมายและสร้างแรงจูงใจให้ผู้อ่าน เกิดความเห็นคล้อยตาม ด้วยการกำหนดคำขวัญที่เหมาะสม ตัวอักษรที่ประณีตสวยงาม มีความชัดเจน และอ่านง่าย จึงจะเป็นงานศิลปะที่มีคุณค่าทั้งด้านประโยชน์ใช้สอยและความงาม

๒. จุดประสงค์การเรียนรู้

๒.๑ จุดประสงค์ปลายทาง

นำหลักการทางศิลปะมาใช้ในการจัดทำป้ายคำขวัญที่สามารถสร้างแรงจูงใจให้ผู้อ่านเกิดความเห็นคล้อยตามได้

๒.๒ จุดประสงค์นำทาง

๑. สามารถกำหนดคำขวัญส่งเสริมความสะอาดที่เหมาะสมได้
๒. สามารถกำหนดขนาดของป้ายคำขวัญ รูปแบบตัวอักษร สีที่ใช้และวัสดุอุปกรณ์การจัดทำได้
๓. สามารถออกแบบและจัดทำตัวอักษรบนป้ายคำขวัญได้อย่างชัดเจน อ่านง่าย และประณีตสวยงาม
๔. สามารถนำป้ายคำขวัญไปติดตั้งในสถานที่ที่เหมาะสมได้

๓. เนื้อหา-เนื้อเรื่องที่สอน

- ๓.๑ หลักการเขียนและเลือกคำขวัญ
- ๓.๒ หลักการออกแบบตัวอักษรเพื่อจัดทำป้ายคำขวัญ
- ๓.๓ หลักการเลือกสถานที่ติดตั้งป้ายคำขวัญ

๔. กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

คาบที่ ๑

๔.๑ นักเรียนร่วมกันพิจารณาถึงปัญหาการรักษาความสะอาดภายในบริเวณโรงเรียน โดยร่วมกันแสดงความคิดเห็นโน้มน้าวประเด็นต่อไปนี้สาเหตุของปัญหาแนวทางแก้ปัญหาการจัดทำป้ายคำขวัญจะช่วยแก้ปัญหาได้อย่างไร (ขั้นตระหนัก)

๔.๒ นักเรียนร่วมกันพิจารณาลักษณะของคำขวัญส่งเสริมความสะอาดขนาดของป้ายคำขวัญส่งเสริมความสะอาด ขนาดของป้ายคำขวัญรูปแบบและสีของตัวอักษร และวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ โดยครูจะเป็นผู้สรุปและเสนอแนะเพิ่มเติม (ขั้นคิดวิเคราะห์)

๔.๓ นักเรียนแต่ละคนกำหนดคำขวัญที่แต่งขึ้น หรือหาอย่างน้อย ๓ คำขวัญ แล้ว ออกแบบตัวอักษรด้วยดินสอร่างภาพ (ขั้นสร้างทางเลือกอย่างหลากหลาย)

๔.๔ นักเรียนเลือกจำนวนคำขวัญและแบบตัวอักษรที่เหมาะสมที่สุด เพียงจำนวนเดียว และแบบเดียว เพื่อนำมาจัดทำป้ายคำขวัญ (ขั้นประเมินทางเลือก)

๔.๕ นักเรียนวางแผนปฏิบัติงาน และจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์การจัดทำป้ายคำขวัญ (ขั้นกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติ)

คาบที่ ๒

๔.๖ นักเรียนลงมือปฏิบัติการเขียนป้ายคำขวัญส่งเสริมความสะอาด คนละ ๑ ชิ้น (ขั้นปฏิบัติด้วยความชื่นชม)

๔.๗ นักเรียนนำผลงานมาแลกเปลี่ยนกันวิจารณ์เพื่อหาข้อควรปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น (ขั้นประเมินผลในระหว่างปฏิบัติ)

๔.๘ นักเรียนตกแต่งผลงานให้ประณีต สวยงาม และสามารถสื่อความหมายได้ชัดเจนยิ่งขึ้น (ขั้นปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น)

๔.๙ นักเรียนนำป้ายคำขวัญไปติดตั้งในบริเวณโรงเรียนได้อย่างเหมาะสม (ขั้นประเมินผลรวม เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจ)

๕. สื่อการเรียนรู้การสอน

๕.๑ ตัวอย่างป้ายคำขวัญและป้ายนิเทศแบบต่างๆ

๕.๒ กระดาษจัดทำป้ายคำขวัญ เช่น กระดาษการ์ดเทาขาว กระดาษวาดเขียน กระดาษการ์ดสี กระดาษสีโปสเตอร์ ตามที่นักเรียนต้องการ

๕.๓ ปากกาเมจิก

๕.๔ ดินสอวางตัวอักษร

๕.๕ ยางลบ ไม้บรรทัด และเครื่องมือการ
ออกแบบที่จำเป็น

๕.๖ เทป ๒ หน้า หรือกระดาษการเพื่อติด
ป้ายคำขวัญ

๖. การวัดผลประเมินผล

๖.๑ การวัดผลการใช้ทักษะกระบวนการของนักเรียน ๓๐%

๖.๒ การวัดผลในผลงานของนักเรียน ๗๐%

- จิตพิสัย (ความตั้งใจ เอาใจใส่ และชื่นชมในผลงาน)
- พุทธิพิสัย (ความคิดสร้างสรรค์ และการแก้ปัญหา)

๖.๓ ทักษะพิสัย (ความสามารถในการออกแบบและจัดทำป้ายคำขวัญ)

๗. กิจกรรมเสนอแนะ

๗.๑ จัดสอนซ่อมเสริมให้แก่แก่นักเรียนที่ไม่ผ่านจุดประสงค์ โดยให้นักเรียนที่มีผลงานดี
เด่น มีส่วนช่วยเหลือเกื้อกูลเพื่อนนักเรียนที่มีผลงานต่ำกว่าเกณฑ์ โดยช่วยกันตกแต่งเพิ่มเติมป้าย
คำขวัญให้สวยงาม โดยมุ่งการแสวงหาป้ายคำขวัญเพื่อการนำไปใช้เผยแพร่มากกว่ามุ่งวัดทักษะ
ฝีมือของนักเรียน

๗.๒ จัดประกวดป้ายคำขวัญที่มีคุณค่าทั้งด้านประโยชน์ใช้สอยและความงาม

๗.๓ จัดกิจกรรมรณรงค์รักษาความสะอาดภายในบริเวณโรงเรียน หลายรูปแบบพร้อม
ทั้งติดตามผลการดำเนินงาน

การจัดภาพแบบนำมาใช้ในการทำงานศิลปะเพื่อชีวิตและสังคม
ทำให้ได้ผลงานที่มีความคงตัว สมบูรณ์แบบที่ต้องการ

๑.๕ การประเมินผล

การวัดผลประเมินผลวิชาศิลปะกับชีวิตในระดับชั้น ม.๓ มีวิธีการที่แตกต่างจากการวัดผลประเมินผลโดยทั่วไป เพราะมุ่งเน้นการนำศิลปะมาใช้ในชีวิตประจำวัน จึงมีเป้าหมายที่จะวัดความรู้ความสามารถของนักเรียน ดังนี้

๑. ความรู้ความเข้าใจและทักษะพื้นฐานทางทัศนศิลป์

ความสามารถด้านนี้เป็นพื้นฐานเบื้องต้นที่นักเรียนควรได้รับ แต่มุ่งเน้น “ความชื่นชม” มากกว่า “ความเชี่ยวชาญ” การวัดผลประเมินผลจึงควรวัดการแสดงออกทางศิลปะของนักเรียนด้านความชื่นชม และความคิดสร้างสรรค์มากกว่าทักษะฝีมือ

๒. ความสามารถในการนำไปใช้

คุณค่าของการเรียนศิลปะที่แท้จริงอยู่ที่การนำศิลปะมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาตนเอง และสังคม ดังนั้นการวัดผลประเมินผลจึงมุ่งเน้นความสามารถในการนำไปใช้ได้อย่างครบวงจร โดยวัดที่ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการคิดรูปแบบ กระบวนการสร้างสรรค์และการนำไปใช้

๓. ความสามารถในการจัดการและใช้กระบวนการ

หลักสูตรมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนานักเรียนให้รู้จักการจัดการ ในการทำงานร่วมกันและการใช้กระบวนการเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนคิดเป็น ทำเป็นและแก้ปัญหาเป็น ดังนั้นครูจึงควรวัดผลประเมินผลความสามารถในการจัดการ การประสานสัมพันธ์ การทำงานร่วมกับผู้อื่นและการใช้กระบวนการทำงานอย่างมีขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน และการประเมินผล โดยพิจารณาจากโครงการที่นักเรียนร่วมกันคิดเขียนและการลงมือปฏิบัติ การแก้ปัญหาและการประเมินผลรวมเพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจ

แนวคิดในการวัดผลประเมินผล

หัวใจสำคัญของการเรียนศิลปศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้น ขึ้นอยู่กับการพัฒนากระบวนการทางความคิด การลงมือปฏิบัติ และการแก้ปัญหา ซึ่งเป็น “กระบวนการ” มิใช่การให้ความสำคัญเฉพาะ “ผลงานสำเร็จรูป” ของนักเรียนแต่เพียงด้านเดียว ส่วนใหญ่ครูจะยังมุ่งวัดผลประเมินผลแค่ผลงานที่นักเรียนนำมาส่งครู ส่วนขั้นตอนการปฏิบัติงานต่างๆ ครูมักไม่ค่อยให้ความสำคัญเท่าที่ควร หากครูจะวางแผนการวัดผลประเมินผลโดยมุ่งเน้นวัด “กระบวนการ” ควบคู่กับการวัด “ผลงานสำเร็จรูป” แล้ว ก็จะช่วยพัฒนานักเรียนให้รู้จักคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น อันเป็นความมั่งคั่งที่ฝังลึกเป็นคุณสมบัติติดตัวนักเรียนไปตลอดชีวิต

๑.๖ แหล่งวิทยาการด้านทัศนศิลป์

เนื่องจากเนื้อหาสาระของวิชาศิลปะกับชีวิตในระดับชั้น ม.๓ มุ่งเน้นให้นักเรียนนำศิลปะมาใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อพัฒนาตนเองและสังคมส่วนรวม ดังนั้นแหล่งวิทยาการทางด้านทัศนศิลป์ จึงควรส่งเสริมให้นักเรียนได้ศึกษา ค้นคว้าความรู้ และกิจกรรมที่เอื้อต่อการนำศิลปะมาใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งมีแหล่งศึกษาค้นคว้า ดังนี้

๑. แหล่งให้ข้อมูลข่าวสาร ความรู้เกี่ยวกับสังคมสิ่งแวดล้อม ชนบทธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และเทศกาลต่างๆ เพื่อนำมาสร้างสรรคงานศิลปะ จัดบอร์ดหรือป้ายนิเทศ เช่น สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ (สยช.) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาความร่วมมือแห่งชาติ (สวช.) กรมส่งเสริมสิ่งแวดล้อม กรมศิลปากร สำนักพระราชวัง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กระทรวงการต่างประเทศ รวมทั้งสถานทูต เป็นต้น

๒. แหล่งฝึกอบรมและจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติ เช่น กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม มูลนิธิศิลปะเพื่อชีวิต ค่ายศิลปะในโอกาสต่างๆ ศูนย์ศิลปะ เป็นต้น

๓. แหล่งสถานศึกษาที่ใช้ความรู้ความเข้าใจทักษะและกิจกรรมทางศิลปะ เช่น มหาวิทยาลัยศิลปากร สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตเพาะช่าง วิทยาเขตชุมชนพระเชตุพนวิมลมังคลาราม วิทยาลัยช่างศิลป์ วิทยาลัยอาชีวศึกษา เป็นต้น

๔. แหล่งข้อมูลข่าวสารประเภทสื่อสารมวลชน เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์รายวัน วารสาร จุลสาร เป็นต้น

สิ่งแวดล้อม

พนามแซ่ฮึม

สิ่งแวดล้อมเป็นพิษชีวิตเศร้า
 โลกของเราต้องช่วยกันหมั่นรักษา
 สิ่งแวดล้อมสมบูรณ์ไร้มลพิษ
 ให้ชีวิตร่มเย็นเป็นบุญครอง
 ทรัพยากรของชาติดีล้ำค่า
 ป่าไม้ใบพยอมลุ่มน้ำเขียวชะอุ่ม
 มีสัตว์ป่านานาพรรณให้เลือกชม
 ไทยเรืองรองธรรมชาติงามเป็นมรดก
 สิ่งแวดล้อมดีเลิศล้ำเลิศด้วย
 ใบเส่วัดช่องกล่อมกล่อมราหูหน
 ปราสาทรามวังเวียงมรดก
 วิถีชนวิวัฒนาคุณค่ามี
 อันมนุษย์ยุคประเสริฐมีครบถ้วน
 คือผู้ทรงทะนุถนอรักษาไว้
 ร่วมประสานรักษาสัตว์มีตัวไมตรี
 สิ่งแวดล้อมดี ร่มเย็นมวลชน
 ร่วมมือกันทุกประเทศทุกเขตโลก
 รวมพลังร่วมใจค้ำชูร่มเย็น
 มรดกโลกมอบไว้ให้ทุกคน
 สิ่งรอบคอบเป็นสมบัติดีล้ำค่า

ศิลปะของพระองค์รวบรวมภาพที่ธรรมชาติที่งดงาม
ภาพธรรมชาติที่งดงามศิลปะที่เรียบง่าย ความงามที่เรียบง่าย

มนุษย์สร้างเสริมธรรมชาติให้โลกใบนี้งดงามทุกที่ทุกแห่งมีสวนสาธารณะ (ดู สุวราณ โสภพ
หัวหน้าภาควิชาศิลปะ สถาบันราชภัฏเพชรบุรีวิทยาเขตสวนในพระบรมราชูปถัมภ์ จ. เพชรบุรี)

สิ่งมีชีวิตในภาพพระพุทธรูป
และพระบรมรูปในศาสนา
(เจ้าพระยาสุรสีห์) พระพุทธรูป และ
ผู้ทรงพระทัย ตามจินตนาการของมนุษย์

ผลงานพระติมารามบรมครู "สมเด็จพระนเรศวรมหาราช"

คุณค่านี้นักคิดปะไทกับชีวิตมนุษย์ตามความเชื่อชาวยุโรป

การเขียนภาพด้วยเทคนิค "หมึกจีน" ในภาพเขียน

ผลงานสร้างสรรที่แบบต่างๆ อันเกิดจากการทำงานอย่างเป็นกระบวนการขั้นตอน

รูปแบบแผนการสอนในแนวนอน (แบบตาราง)

แผนการสอนรหัสวิชา ศ ๓๐๕ รายวิชา ศิลปะกับชีวิต ๕

ชั้น ม. ๓

หน้าที่ ๑

แผนการสอนที่ ๑ เรื่อง สร้างสรรค์งานศิลปะ

จำนวนคาบที่ใช้สอน ๒ คาบ

ลำดับที่	จุดประสงค์ปลายทาง/นำทาง	สาระสำคัญ/แนะเนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการเรียนรู้การสอน	การวัดผลประเมินผล	กิจกรรมเสนอแนะ
๑-๒	จุดประสงค์ปลายทาง นำความรู้ทางศิลปะประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน	สาระสำคัญ การสร้างสรรค์งานศิลปะมีประโยชน์ในการจัดทําป๊อปปูล่า	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน ๑. นำเข้าสู่บทเรียน โดยการนำป้ายนิเทศที่วางแปลนให้นักเรียนช่วยกันเสนอแนะในการสร้างสรรค์(ศิลปะ)	๑. ตัวอย่างผลงานศิลปะ ๒. สื่อที่ผลงานทางศิลปะ ๓. อุปกรณ์ในการสร้างงานศิลปะ	๑. เครื่องมือ (ตลับเมตร) ๑.๑ แบบประแจ เป็นผล กระบวนการ การ ๒. ผลงาน สำเร็จ ๒.๑ สังเกต พฤติกรรม นักเรียน ๒.๒ ตรวจให้คะแนน ผลงาน	กิจกรรมเสนอแนะ ๑. ครูรวบรวมผลงานที่ส่งมา จัดทําป้ายนิเทศ ๒. แนะนำวิธี การทํางานศิลปะ ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในวิชาอื่น
๓	จุดประสงค์ย่อย การจัดนิทรรศการ	๑. ความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างงานศิลปะ ๒. ความหมายและขอบข่ายของงานศิลปะเพื่อจัดทำนิเทศ ๓. กระบวนการสร้างสรรค์งานศิลปะ	๑. นักเรียนร่วมกันอภิปรายเรื่องประโยชน์ของการทํางานศิลปะมาจัดทำป้ายนิเทศได้ (ตามหน้าที่) ๓. นักเรียนร่วมกันเสนอความคิดเห็นสร้างสรรค์งานศิลปะอย่างหลากหลาย (สร้างทางเลือกอย่างหลากหลาย) ๔. นักเรียนและครูร่วมกันสรุปข้อบกพร่องที่ศิลปะ(สร้างทางเลือกอย่างหลากหลาย)			

รูปแบบแผนการสอน ในแผนสอน (แบบตาราง)

หน้าที่ ๒

แผนการสอนรหัสวิชา ศ ๓๐๕ รายวิชา ศิลปะกับชีวิต ๕ ชั้น ม. ๓

แผนการสอนที่ ๑ เรื่อง สร้างสรรค์งานศิลปะ จำนวนคาบที่ใช้สอน ๒ คาบ

คาบที่	จุดประสงค์ ปลายทาง/น้ำหนัก	สาระสำคัญ/เนื้อหาค	กิจกรรมการเรียนการสอน	สื่อการเรียนการสอน	การวัดผล ประเมินผล	กิจกรรม เสนอแนะ
จุดประสงค์ปลายทาง - สามารถสร้างสรรค์ งานศิลปะได้	การสร้างสรรค์งานศิลปะเป็นการ นำหลักการด้านศิลปะและความ- คิดริเริ่มสร้างเป็นผลงานศิลปะใน รูปแบบต่าง ๆ	๕. นักเรียนเลือกแนวทางสร้างสรรค์ศิลปะ พร้อมทั้งออกแบบผลงาน (ประเมินทางเลือก)	๖. นักเรียน(เตรียมอุปกรณ์และวางแผน ปฏิบัติงานศิลปะ (กำหนดขั้นตอนปฏิบัติ) ๗. นักเรียนลงมือปฏิบัติงานศิลปะตามความ ถนัดได้อย่างอิสระ ปฏิบัติด้วยสำนึกที่ซื่อสัตย์ ๘. นักเรียนร่วมกันวิจารณ์ผลงานศิลปะ ระหว่างปฏิบัติประเมินผลระหว่างปฏิบัติ ๙. นักเรียนสรุปผลการวิจารณ์และนำมา ปรับปรุงแก้ไขผลงานของตนเอง (นักเรียนได้ใจ)	๑. เกณฑ์การ วัด ๒.๕ กระบวน การ ๕ คะแนน ผลงาน ๕ คะแนน รวม ๑๐ คะแนน เกณฑ์เฉลี่ยผ่าน จุดประสงค์ ๕๐%		
จุดประสงค์ค่าผ่าน ๑. บอกส่วนประกอบ ของศิลปะได้ ๒. บอกหลักการจัด ภาพได้ ๓. บอกขั้นตอนการ สร้างสรรค์งานศิลปะได้						

รูปแบบแผนการสอน ในแผนสอน (แบบตาราง)

แผนการสอนรหัสวิชา ศ ๓๐๕ รายวิชา ศิลปะกับชีวิต ๕

ชั้น ม. ๓

หน้าที่ ๓

แผนการสอนที่ ๒ เรื่อง จัดทำป้ายนิเทศ

จำนวนคาบที่สอน ๑ คาบ

คาบที่	จุดประสงค์ ปลายทาง/นำทาง	สาระสำคัญ/และเนื้อหา	กิจกรรมการเรียนการสอน	สื่อการเรียนการสอน	การวัดผล ประเมินผล	กิจกรรม เสนอแนะ
๓	จุดประสงค์ปลายทาง นำความรู้และประสบการณ์ทางศิลปะและการคิดสร้างสรรค์มาใช้ในการจัดทำป้ายนิเทศได้	สาระสำคัญ ป้ายนิเทศมีประโยชน์ในการเผยแพร่ผลงานทางศิลปะ เนื้อหา ๑. หลักการจัดการภาพ ๑.๑ แยกภาพ ๑.๒ ความสมดุล ๑.๓ จุดสนใจ ๒. การตกแต่งป้าย	กิจกรรมการเรียนการสอน ๑. แบ่งกลุ่มนักเรียนเพื่อคัดเลือกผลงานสำหรับจัดป้ายนิเทศ (ประเมินทางเลือก) ๒.๑ นร.ช่วยกันนำผลงานศิลปะที่คัดเลือกแล้วไปทดลองจัดป้ายนิเทศตามความพอใจของแต่ละกลุ่ม (ปฏิบัติด้วยคำนำชม) ๓. นักเรียนช่วยกันวิจารณ์ผลงานและเสนอแนะป้ายนิเทศของแต่ละกลุ่ม (ประเมินผลระหว่างปฏิบัติ) ๔. ครูอธิบายการจัดการภาพและการตกแต่งป้ายนิเทศ ๕. นำเรียนและครูร่วมกันสรุปหลักการจัดป้ายนิเทศ (ประเมินผลด้วยความภาคภูมิใจ)	สื่อและอุปกรณ์ ๑. ผลงานศิลปะของนักเรียน ๒. ป้ายนิเทศ เช่น กระดาษการ์ดและอื่นๆ ๓. วัสดุอุปกรณ์ในการจัดและตกแต่งป้ายนิเทศ เช่น กระดาษขาว, ปากกาเมจิก, กระดาษสี, สี, พู่กัน, จานสี และอื่นๆ	เครื่องมือวัด ๑. แบบประเมินกระบวนการ ๒. ผลงานนักเรียน ๒.๑ สังเกตพฤติกรรมนักเรียน ๒.๒ ตรวจชิ้น คะแนนวิชา ๓. เกณฑ์การวัดผลกระบวนการ การ ๔ คะแนน ผลงานสำเร็จ ๕ คะแนน รวม ๓๐ คะแนน	ครูแนะนำให้ นักเรียนไป นิเทศการ ตาม ตาม

รูปแบบแผนการสอน ในแผนสอน (แบบตาราง)

หน้าที่ ๔

แผนการสอนรหัสวิชา ศ ๓๐๕ รายวิชา ศิลปะกับชีวิต ๕ ชั้น ม. ๓

แผนการสอนที่ ๓ เรื่อง โรงเรียนสวยด้วยศิลปะ จำนวนคาบที่ใช้สอน ๒ คาบ

คาบที่	จุดประสงค์ปลายทาง/ปลายทาง	สาระสำคัญ/เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนการสอน	สื่อการเรียนการสอน	การวัดผลประเมินผล	กิจกรรมเสนอแนะ
๔-๕	จุดประสงค์ปลายทาง นำความรู้และประสบการณ์ทางศิลปะมาใช้ในการศึกษาศิลปะในชีวิตประจำวันได้	สาระสำคัญ การสร้างสรรค์งานศิลปะที่มีประโยชน์ในการนำไปจัดตกแต่งห้องเรียนบริเวณและหรือที่พักอาศัย เนื้อหา ๑. ความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างงานศิลปะ ๒. ความหมายและขอบข่ายของศิลปะ ๓. กระบวนการสร้างสรรค์ศิลปะเพื่อจัดตกแต่งห้องเรียนบริเวณและหรือที่พักอาศัยได้	๑. นำเข้าสู่บทเรียนโดยการเสนอรูปแบบผังห้อง ผังบริเวณ, ผังที่พักอาศัย ที่วางแปลน โดยให้นักเรียนช่วยกันเสนอแนะรูปแบบในการตกแต่ง (ศิลปะการร่าง) ๒. ให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายถึงประโยชน์ของการจัดตกแต่งห้องเรียนบริเวณที่พักอาศัย (สาระหลัก) ๓. ให้นักเรียนช่วยกันเสนอแนวความคิดสร้างสรรค์อย่างหลากหลาย (สร้างทางเลือก) ๔. นักเรียนช่วยกันสรุปข้อบ่งชี้การทำงานสร้างสรรค์ (ประเมินทางเลือก)	๑. ตัวอย่างผลงานสำเร็จ ๒. สไลด์ ๓. อุปกรณ์ในการร่างงาน	๑. เครื่องมือวัด ๑.๑ แบบประเมินผลการประเมินผล ๒. ผลงานนักเรียน ๒.๑ สังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ ๒.๒ ตรวจใบงาน	ควรพาฝึก-เรียนไปเยี่ยมชมกลุ่มงาน-ชมการแสดงหรือสวนสาธารณะหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

รูปแบบแผนการสอน ในแนวนอน (แบบตาราง)

หน้าที่ ๕

แผนการสอนรหัสวิชา ศ ๓๐๕ รายวิชา ศิลปะกับชีวิต ๕ ชั้น ม. ๓

แผนการสอนที่ ๔ เรื่อง วัสดุสร้างสวรรค์ จำนวนคาบที่ใช้สอน ๒ คาบ

คาบที่	จุดประสงค์ปลายทาง/ปลายทาง	สาระสำคัญ/และเนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	สื่อการเรียนรู้การสอน	การวัดผล ประเมินผล	กิจกรรม เสนอแนะ
๔-๕	จุดประสงค์ปลายทาง สามารถนำเศษวัสดุ เหลือใช้มาสร้างสวรรค์ เป็นงานศิลปะได้	สาระสำคัญ ในชีวิตประจำวันของสิ่งของใน ปัจจุบันมีวัสดุเหลือใช้ซึ่งสามารถ นำมาสร้างสวรรค์มาศิลปะได้	๑. นำเข้าสู่บทเรียนให้เห็นความสำคัญของ เศษวัสดุที่เหลือใช้ (เกริ่นนำ) ๒. ให้นักเรียนร่วมกันหาเศษวัสดุเหลือใช้เพื่อ นำมาสร้างสวรรค์เหลือใช้ (ตระหนัก) ๓. ให้นักเรียนร่วมกันนำวัสดุที่เหลือใช้มาสร้าง มาสร้างงานศิลปะตามแบบที่วางไว้ (สร้าง ทางเลือก) ๔. นำผลงานการสร้างสวรรค์เศษวัสดุมาแสดง และวิจารณ์ด้านความเหมาะสมของผลงาน (ทางเลือกพหุภาคีคาบ)	๑. ตัวอย่างผลงานสร้าง สรรค์เศษวัสดุอย่างง่าย ๓ ตัวอย่าง ๒. ตัวอย่างของเศษวัสดุที่ เหมาะกับการสร้างงานศิลปะ ๓. อุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับ ทำงานเศษวัสดุ	๑. เครื่องมือวัด ๑.๑ แบบประเมินผล ๑.๒ แบบรวม ๑.๓ แบบรวม ๑.๔ แบบรวม ๑.๕ แบบรวม ๑.๖ แบบรวม ๑.๗ แบบรวม ๑.๘ แบบรวม ๑.๙ แบบรวม ๑.๑๐ แบบรวม	๑. ทดสอบผล การเรียนรู้เพื่อเป็น แนวทางในการ การทำงาน ครั้งต่อไป
	จุดประสงค์ปลายทาง ๑. บอกวัสดุอุปกรณ์ที่ นำมาใช้สร้างงานได้ ๒. อธิบายหลักการ สร้างสรรค์ได้ ๓. เลือกวัสดุเพื่อนำมา สร้างสวรรค์ได้	๑. กระบวนการสร้างสรรค์ด้วย เศษวัสดุที่เหลือใช้			๓. เกณฑ์การวัดการประเมินผล คะแนนเฉลี่ย ๕.๐ คะแนนรวม ๑๐ คะแนน	

รูปแบบแผนการสอน ในแนวนอน (แบบตาราง)

แผนการสอนรหัสวิชา ศ ๓๐๕ รายวิชา ศิลปะกับชีวิต ๕ ชั้น ม.๓

แผนการสอนที่ ๔ เรื่อง นิทรรศการทางศิลปะ จำนวนคาบที่เรียน ๒ คาบ

หน้าที่ ๖

คาบที่	จุดประสงค์ปลายทาง	สาระสำคัญ/และเนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้	สื่อการเรียนการสอน	การวัดผลประเมินผล	กิจกรรมเสริม
๔-๕	จุดประสงค์ปลายทาง นำความรู้ทางศิลปะและผลงานที่สำเร็จแล้วมาจัดนิทรรศการ	สาระสำคัญ ผลงานทางศิลปะที่มีลักษณะพื้นฐานทางศิลปะ ความหลากหลายของกระบวนการและเทคนิคในการสร้างสรรค์ต่างกันไป นำมาจัดนิทรรศการเพื่อเผยแพร่ให้ผู้อื่นได้รับรู้เนื้อหา	จุดประสงค์การเรียนรู้ ๑. บอกหลักการการจัดนิทรรศการได้	กิจกรรม ๑. ให้นักเรียนดูตัวอย่างการจัดนิทรรศการผลงานทางศิลปะ ๒. บอกวิธีคิดเลือกผลงานที่เหมาะสม ๓. รับฟังคำแนะนำจากผู้เกี่ยวข้อง	๑. จากแบบสอบถาม ๒. จำนวนผู้เข้าชม ๓. ความพึงพอใจ ๔. ความรู้ความเข้าใจ ๕. ความสามารถในการจัดนิทรรศการ	๑. มีการจัดทำผลงานเพื่อแสดง ๒. ได้รับความรู้เกี่ยวกับศิลปะ ๓. สามารถนำความรู้ไปใช้ในการจัดนิทรรศการได้
	จุดประสงค์การเรียนรู้ ๑. บอกหลักการการจัดนิทรรศการได้ ๒. วางแผนในการจัดนิทรรศการได้ ๓. เลือกผลงานศิลปะที่นำมาแสดง	สาระสำคัญ ศิลปะเป็นสาขาวิชาที่แสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์และการสื่อสาร ความเหมาะสมและคุณค่าของผลงานศิลปะ การจัดนิทรรศการทางศิลปะ	จุดประสงค์การเรียนรู้ ๑. บอกหลักการการจัดนิทรรศการได้ ๒. วางแผนในการจัดนิทรรศการได้ ๓. เลือกผลงานศิลปะที่นำมาแสดง	๑. วัสดุ ๒. ตัวอย่างการจัดนิทรรศการ ๓. ชิ้นส่วนการจัดนิทรรศการ ๔. อุปกรณ์การจัดนิทรรศการ ๕. วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น	๑. จากแบบสอบถาม ๒. จำนวนผู้เข้าชม ๓. ความพึงพอใจ ๔. ความรู้ความเข้าใจ ๕. ความสามารถในการจัดนิทรรศการ	๑. มีการจัดทำผลงานเพื่อแสดง ๒. ได้รับความรู้เกี่ยวกับศิลปะ ๓. สามารถนำความรู้ไปใช้ในการจัดนิทรรศการได้

รูปแบบแผนการสอน ในนวนอน (แบบตาราง)

หน้าที่ ๗

แผนการสอนรหัสวิชา ศ ๓๐๕ รายวิชา ศิลปะกับชีวิต ๕ ชั้น ม. ๓
แผนการสอนที่ ๖ เรื่อง การประสมวงดนตรีไทยและการนำไปใช้ จำนวนคาบที่ใช้สอน ๑ คาบ

คาบที่	จุดประสงค์ ปลายทาง/นำทาง	สาระสำคัญ/และเนื้อหา	กิจกรรมการเรียนการสอน	สื่อการเรียนการสอน	การวัดผล ประเมินผล	กิจกรรม เสนอแนะ
๑๐	จุดประสงค์ปลายทาง อธิบายหลักการประ สมวงดนตรีไทยได้ จุดประสงค์นำทาง ๑. บอกชนิดและเครื่อง ดนตรีได้ ๒. บอกขนาดและประ เภทของดนตรีได้	- การประสมวงดนตรีไทย - วงดนตรีไทยประเภทหลักที่ใช้ ในชีวิตประจำวัน	๑. นักเรียนฟังแบบเพลงไทยวงปี่พาทย์และ วงเครื่องสาย ๒. ให้นักเรียนอภิปรายถึงความแตกต่าง ของวงปี่พาทย์และวงเครื่องสาย ๓. ครูอธิบายการนำวงปี่พาทย์และวง เครื่องสายมาประสมกันทำให้เกิดเป็นวง ดนตรีที่เรียกว่า "รวมปี่- ร่ม" ๔. ครูอธิบายถึงเครื่องดนตรีที่นำมาเพิ่ม เต็มในวงปี่ เช่น ซอสามสาย ๕. ให้นักเรียนดูภาพการจัดวงดนตรีไทย ประเภทต่างๆ ๖. ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปประเภทของ เครื่องดนตรี	- เทปเพลงวงปี่พาทย์และ เครื่องสาย - รูปภาพการจัดวงดนตรี	แบบทดสอบ	

บทที่ ๒

นาฏศิลป์

๒.๑ จุดมุ่งหมายของคู่มือครู

๑. ช่วยให้ผู้สามารถสอนวิชานาฏศิลป์ ได้ถูกต้องตามหลักสูตรและเนื้อหาในหนังสือเรียนศิลปศึกษา ศ. ๓๐๕ - ศ. ๓๐๖ ศิลปะกับชีวิต ๕ - ๖ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

๒. เพื่อให้ครูมีความเข้าใจถึงลักษณะ และรูปแบบวิธีการจัดการแสดงพิพิธทัศน์ และการแสดงเป็นเรื่อง

๓. เพื่อเป็นแนวทางให้ครู ได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการ

๔. เพื่อให้ครูเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง ในการจัดการแสดงละครเพื่อการศึกษา

๕. เพื่อเสนอแนะแนวการสอน ขั้นตอนการสอน และตัวอย่างแผนการสอนรวมทั้งหลัก-การประเมินผลการสอนที่สอดคล้องกับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓)

๒.๒ สารสำคัญของนาฏศิลป์ในหนังสือเรียน

สารสำคัญของวิชานาฏศิลป์ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นนั้น ได้จัดลำดับชั้นการเรียนรู้ไว้เป็นกระบวนการ

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ มุ่งเน้นในเรื่องของความตระหนักเห็นคุณค่า ในขณะเดียวกันได้สอดแทรกความรู้ประเภทของนาฏศิลป์ที่เป็นรูปแบบมาตรฐานไว้หลายรูปแบบ

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ มุ่งเน้นในเรื่องความชื่นชม ความภาคภูมิใจกระตุ้นให้สนใจศึกษา ค้นคว้าและในขณะเดียวกันก็สนใจที่จะเรียนรู้ จากนั้นได้สอดแทรกความรู้เรื่องนาฏศิลป์ที่เป็นรูปแบบมาตรฐานและพื้นเมือง

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ มุ่งเน้นในขั้นตอนของการนำไปใช้ เพื่อให้ได้ลงมือปฏิบัติงานจริง เป็นประสบการณ์ตรงที่จะบังเกิดผลดีต่อตัวนักเรียนเองในการได้ร่วมกันทำงาน ดังนั้นสาระสำคัญในระดับชั้นนี้จึงประกอบด้วย

๑. **พิพิธทัศน์** เป็นลักษณะวิธีการจัดการแสดงที่ประกอบด้วยการแสดงชุดสั้นๆ ซึ่งมีจุดประสงค์ตามเวลาที่กำหนดไว้ เพื่อความสวยงามและสนุกสนาน นำมาแสดงติดต่อกันหลายๆ

การแสดงโขน เรื่องรามเกียรติ์ ชุดพลعونำอุบาย

ชุด ทุกชุดมีข้อความบรรยายที่มา ประวัติเพลง สำหรับให้พิธีกรกล่าวนำ โดยพิจารณาจัดลำดับการแสดงจากจำนวนผู้แสดงลักษณะการแต่งกาย และมีลำโพงเพลงที่แตกต่างกัน โดยในชุดสุดท้ายควรเป็นการแสดงที่ให้ความตึงตังตื่นเต้นแก่ผู้ดู และสอดแทรกสาระไว้ด้วย

๒. การแสดงเป็นเวียง

จุดประสงค์สำคัญในการจัดการแสดง ประกอบด้วยผู้แสดงจำนวนมาก มีเนื้อเรื่องติดต่อกันประมาณ ๒ ชั่วโมง อาจมีการแสดงสลับฉากได้ ๒ หรือ ๓ และจะต้องพิจารณาว่าจะจัดการแสดงละครชนิดใด เช่น ละครรำ ละครร้อง ละครรำ หรือโขน เป็นต้น

ละครเบิกโรงชุดศึกดาบรพรี เรื่อง พระคเณศเสียว

๓. การละครเพื่อการศึกษา

การจัดการแสดงละครแต่ละครั้งต้องคำนึงถึงจุดประสงค์ในการจัดเช่น

๑. จัดแสดงเพื่อเป็นละคร เพื่อการศึกษา
๒. จัดแสดงเพื่อการหารายได้ เพื่อการกุศล
๓. จัดแสดงเพื่อเป็นการอนุรักษศิลปะดั้งเดิม
๔. จัดแสดงเพื่อเป็นการหารายได้ส่วนบุคคล

๔. บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการละคร

เช่นผู้อำนวยการแสดง ผู้กำกับแสดง ผู้เขียนบทละคร ผู้ช่วยผู้กำกับการแสดง ผู้กำกับเวทีผู้จัดการฝ่ายโรงละครและอื่นๆ รวมถึงคุณสมบัติและหน้าที่ของฝ่ายต่างๆ เพื่อให้งานดำเนินไปอย่างราบรื่น จะต้องเลือกผู้แสดงมีการฝึกซ้อม การจัดเครื่องแต่งกาย และมีการจัดดนตรีประกอบก่อนวันแสดงจริง

๕. ตัวอย่างบทละครเรื่องพระอภัยมณี

ตอนพระอภัยมณีพบศรีสุวรรณกับสินสมุทร ซึ่งปรับปรุงบทและบรรเลงเพลงขึ้นใหม่ เพื่อให้เนื้อเรื่องที่แสดงนั้นมีลักษณะที่เป็นธรรมชาติ เข้าใจได้โดยง่าย การทำบทละครลักษณะนี้เป็นวิธีการนำเสนอรูปแบบบทเรียน ให้เป็นรูปแบบการแสดงจริงเพื่อให้ผู้แสดงและผู้ชมมีความเข้าใจในเนื้อหาบทเรียนได้แจ่มชัดดีกว่าที่จะศึกษาจากห้องเรียนเพียงอย่างเดียว

๖. กิจกรรมจัดการแสดง

การแสดงเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมหลายๆ อย่างในโรงเรียน ปีหนึ่งอาจจัดได้หลายครั้ง ผู้มีหน้าที่ปฏิบัติงานทุกฝ่ายจะรู้สึกเหน็ดเหนื่อย แต่ก็เกิดความภาคภูมิใจในผลงานที่สำเร็จ การจัดการกิจกรรมการแสดงในโรงเรียนสามารถจัดได้หลายโอกาส อาทิ เช่น

- งานเทอดพระเกียรติราชวงศ์
- งานหารายได้ประจำปีของโรงเรียน
- งานประเพณี ดำนาหล่อเทียนพรรษา สืบตาอนุรักษมรดกไทย ประเพณีวันลอยกระทง งานส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ ฯลฯ
- ร่วมแสดงในงานจัดนิทรรศการของหมวดวิชาต่างๆ
- จัดแสดงต้อนรับผู้มาเยือนโรงเรียน

เพื่อให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างทันสมัยกับวิทยาการที่ก้าวหน้าและการเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ ดังนั้นเทคนิคการสอนที่ดี ต้องอาศัยกลวิธีต่างๆ ดังที่ได้กล่าวไว้ในเอกสารประกอบการสัมมนา วิชาการศึกษาทั่วไป คณะอักษรศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๓๗ ณ โรงแรมโนโวเทล สยามสแควร์ กรุงเทพฯ ดังนี้

๑. บอกจุดประสงค์ของการสอน ตามแผนการสอนให้ผู้เรียนได้รู้และเข้าใจอย่างชัดเจน
 ๒. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนซักถามข้อสงสัยทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียนด้วยความเต็มใจ
 ๓. นำเรื่องที่เป็นประสบการณ์จากการลงมือปฏิบัติหรือศึกษาค้นคว้ามาประกอบ การสอนอย่างสม่ำเสมอ

๔. ลักษณะของการสอนมีการเตรียมการสอนเป็นอย่างดี เช่น สื่อการสอน และสอน เนื้อหาครบตามที่กำหนดไว้

๕. ตรวจสอบติดตามผลการเรียนแล้วให้ข้อมูล เพื่อผู้เรียนจะได้เข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น

๖. การใช้เสียงและท่วงท่าลีลาในการพูดที่ไม่ให้ผู้เรียนเบื่อหน่าย ย่อมมีคุณค่าอย่าง มหาศาลในการเรียนการสอน เช่นเดียวกับโฆษณาดีๆ ที่มีผู้ให้ความสนใจ

๒.๓ คุณสมบัติของครูผู้สอนนาฏศิลป์

นอกเหนือจากการเป็นผู้มีบุคลิกลักษณะของตนเองที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความชื่นชม เป็นผู้ มีใจรักในวิชานาฏศิลป์ มีการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมอย่างจริงจัง เพื่อเป็นแนวทางในการสอนโดยการ เริ่มเรียนรู้จากธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมรอบตัวและนำมาคิดดัดแปลงให้เกิดความวิจิตรงดงามขึ้น โดยอิสระแล้วนำเข้าสู่การเรียนที่เป็นแบบแผนอย่างเป็นกระบวนการ โดยครูเป็นเพียงผู้กระตุ้นให้ผู้ เรียนเกิดความกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมกิจกรรมอย่างสนุกสนานเกิดความเชื่อมั่นในตนเองและกล้า แสดงออกแล้วยังจะต้องคำนึงถึงต่างๆ ดังนี้

๑. ต้องมีอารมณ์เร้าแรงแจ่มใส ไม่แสดงอาการเบื่อหน่ายวิชานาฏศิลป์ให้นักเรียนเห็น เพราะจะทำให้นักเรียนเกิดทัศนคติที่ไม่ดีทำให้ไม่ชอบวิชานาฏศิลป์ ดังนั้นครูจึงเป็นบุคคลสำคัญที่ จะทำให้นักเรียนเกิดความรักและห่วงแหนในศิลปะวัฒนธรรม

๒. ต้องคอยระมัดระวังอย่าให้มีช่องว่างระหว่างครูกับนักเรียน ควรส่งเสริมให้นักเรียน กล้าแสดงออก เมื่อแสดงได้ถูกต้องเป็นที่พอใจต้องมีการให้รางวัล หรือพูดจาชมเชยในความ สามารถ เมื่อแสดงได้ไม่ถูกต้องก็ไม่ควรพูดจาให้หมดกำลังใจหรือดูต่ำ ควรชี้แนะขั้นตอนและวิธี การฝึกซ้อมที่ถูกต้องกระตุ้นให้กล้าแสดงออกด้วยความสนุกสนาน

๓. ต้องมีประสบการณ์ในการชมภาพยนตร์ คนตรีและนาฏศิลป์ เพื่อเป็นข้อมูลในการ กระตุ้นให้นักเรียนคิดทบทวนถึงประสบการณ์ที่นักเรียนเคยพบเห็นมา เพื่อเป็นแนวทางในการ พัฒนาและปรับปรุงผลงานที่นักเรียนสร้างสรรค์ขึ้น

๔. ปลุกฝัง ชี้นำให้นักเรียนเห็นถึงความดี ความงาม ความไพเราะ ความมีคุณค่า เพราะศิลปะวัฒนธรรมเป็นเครื่องแสดงออกถึงความเป็นอารยะของชาติ จนนักเรียนเกิดความชื่นชม ด้วยตนเอง

ถ้าครูนำภูติลปปฏิบัติได้ดังนี้จะเป็นภาพลักษณ์ที่ดี ซึ่งจะให้นักเรียนเกิดความประทับใจ เพราะการปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีนั้นมีคุณค่ามากกว่าการสอนด้วยคำพูดอย่างหาที่เปรียบมิได้

๒.๔ หลักและเทคนิคการสอนที่ดี

ตามโครงสร้างของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓) กำหนดให้มีวิชาเลือกเสรีก็เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนเรื่องที่เกี่ยวกับชีวิต เศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นตนเองมากขึ้น กับทั้งส่งเสริมให้ผู้บริหารโรงเรียน ครูอาจารย์ จัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องและสนองความต้องการของผู้เรียนและผู้ปกครองและส่งเสริมความถนัด ความสามารถ จนถึงระดับสูงสุดตามศักยภาพที่ผู้เรียนแต่ละคนมีอยู่ ทั้งนี้ได้โดยการส่งเสริมให้โรงเรียนและท้องถิ่น ซึ่งหมายถึงกลุ่มโรงเรียน จังหวัด เขตการศึกษา กรมต้นสังกัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถสร้างหลักสูตรปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรได้ด้วยตนเองให้สอดคล้องกับค่านิยม

การส่งเสริมให้ท้องถิ่นสร้างหลักสูตรท้องถิ่นได้ตามรายวิชาบังคับ และรายวิชาเลือกเสรี เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามสภาพชีวิตจริง เศรษฐกิจ และสังคมท้องถิ่น และสนองความต้องการ ส่งเสริมความถนัด ความสามารถ สู่ความเป็นเลิศตามศักยภาพที่มีอยู่

จุดเน้นที่หลักสูตรกำหนด

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น มีจุดเน้น ๓ ประการคือ

๑. เน้นกระบวนการในการจัดการเรียนการสอน
๒. เน้นการส่งเสริมให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตร
๓. เน้นการให้ผู้เรียนมีโอกาเลือกเรียนได้ตามความถนัดและความสนใจ

๒.๕ ตัวอย่างแผนการสอน

แผนการสอนเป็นการเตรียมการสอนอย่างมีระบบ เป็นลายลักษณ์อักษร และเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้อุพัฒนาการจัดการเรียนการสอนไปสู่จุดประสงค์การเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพ

ประโยชน์ของการทำแผนการสอน

การทำแผนการสอนมีประโยชน์ต่อครูผู้สอนดังนี้

๑. ทำให้เกิดการวางแผนการสอนที่ดี การเรียนการสอนมีความหมายเนื่องจากการนำหลักสูตรมาผสมผสานกับจิตวิทยาการเรียนรู้ ตลอดจนวัตรกรรมการเรียนรู้ ซึ่งได้จากปัจจัยที่มีอยู่ในโรงเรียน สภาพปัญหา ความสนใจ ความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง และทรัพยากรในท้องถิ่น

๒. ช่วยให้ครูมีคู่มือของตนที่ทำโดยตนเองล่วงหน้าอันจะทำให้เกิดความสะดวกในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีคุณภาพตรงตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรฉบับปรับปรุง และส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ครบถ้วนสอดคล้องกับระยะเวลา จำนวนคาบที่มีในแต่ละภาคเรียน นั่นคือสอนได้ครบถ้วนและทันเวลา

๓. เป็นผลงานทางวิชาการอย่างหนึ่งที่แสดงความชำนาญการพิเศษหรือความเชี่ยวชาญของผู้ทำแผนการสอน ซึ่งสามารถเผยแพร่เป็นตัวอย่างการวางแผนที่ดีให้กับครูทั่วไป

๔. ถ้าครูผู้สอนติดกิจธุระจำเป็น ไม่สามารถเข้าสอนได้ ครูผู้สอนแทนสามารถนำไปปฏิบัติได้

การเขียนแผนการสอนนั้นมีรูปแบบที่หลากหลายตามสภาพความพร้อม และลักษณะสิ่งแวดล้อมของครูผู้สอนแต่ละคน แต่ต้องมีส่วนประกอบที่สำคัญครบถ้วน คือ จุดประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลที่คำนึงถึงความสัมพันธ์ของเวลา

* ลักษณะของแผนการสอน

ไม่ว่าแผนการสอนจะเป็นรูปแบบใด ควรมีลักษณะดังนี้

๑. จุดประสงค์การเรียนรู้ต้องชัดเจน
๒. กิจกรรมควรนำไปสู่ผลการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ได้จริง
๓. ระบุพฤติกรรมครูผู้สอนอย่างชัดเจนในการอำนวยความสะดวกแก่นักเรียนให้เกิดการเรียนรู้ได้

๔. วิธีการวัดผลควรชัดเจนตามจุดประสงค์การเรียนรู้

* คัดจาก

คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการวิชาภาษาไทย ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. ๒๕๒๑ และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. ๒๕๒๔ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓) หน่วยศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

ตัวอย่างแผนการสอน

เรื่อง การแสดงละครเพื่อการศึกษา

วิชา ศิลปศึกษา ศ ๓๐๕ - ศ ๓๐๖ ศิลปะกับชีวิต

ชั้น มัธยมศึกษาปีที่ ๓ เวลา ๓ - ๔ คาบ

สาระสำคัญ การทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ในงานที่ตนเองถนัดอย่างมีแบบแผน ซึ่งเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมอื่นๆ ได้

จุดประสงค์การเรียนรู้

๑. เพื่อส่งเสริมความสามารถพิเศษของนักเรียนที่แตกต่างกันให้ได้ปฏิบัติงานจริง
๒. เพื่อส่งเสริมความสามัคคีในหมู่คณะเรียนรู้การประสานงานกับผู้อื่น
๓. มีความสามัคคีและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
๔. ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และรับรู้ข้อสรุปจากการประเมินผลการทำงานทุกขั้นตอนได้

กิจกรรมการเรียนรู้

๑. นำเข้าสู่บทเรียนโดยสนทนาถึงเนื้อหาวิชาศิลปศึกษาในอันที่จะสนับสนุนให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการแสดงละครเพื่อการศึกษา
๒. จัดอภิปรายเพื่อหาข้อสรุปในการเลือกประเภทของละครที่จะแสดงอย่างมีเหตุผล
๓. เมื่อได้ชนิดของละครแล้วว่าจะแสดงละครพูด ละครร้อง ละครเวที ละครพื้นทางหรืออื่นๆ ได้แล้วจึงถึงขั้นตอนต่อไปคือ
๔. อภิปรายร่วมกันถึงบทละครที่จะจัดแสดง คือนำบทละครที่มีอยู่แล้วโดยระบุชื่อเรื่องตอน หรือจะมอบให้กลุ่มหนึ่ง กลุ่มใด หรือบุคคลใดเขียนบท เพื่อให้ทันสมัยทันต่อเหตุการณ์ หรือปรับปรุงบท ในขั้นตอนนี้ต้องให้นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมรับรู้ และบทสรุปที่แน่นอน
๕. กำหนดนัดประชุมแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบตามความสามารถของแต่ละคนและมอบหมายงานตามแผนผังบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการละคร
๖. ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ นี้ ตำแหน่งสำคัญต่างๆ ควรมอบหมายให้กับอาจารย์ โดยมีนักเรียนเป็นผู้ช่วยเพื่อศึกษางาน เช่น ผู้กำกับแสดง ผู้ช่วยผู้กำกับแสดง ผู้กำกับเวที ผู้ฝึกซ้อม ประชาสัมพันธ์ ปฏิคม สถานที่ บัตรเชิญ การเงิน เป็นต้น
๗. ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเลือกผู้แสดงให้ตรงตามบุคลิกลักษณะของตัวละครในเรื่อง

อย่างยุติธรรมและมีเหตุผล ซึ่งต้องรวมทั้งสื่อการพูดที่มีน้ำเสียงไพเราะด้วย

๔. เมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมการแสดงครูและคณะทำงานร่วมกันสรุปผลงาน เพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมครั้งต่อไป ในหัวข้อผลที่ได้รับจากบทบาทของตัวละคร และผลที่ได้จากการปฏิบัติงาน เช่น ประสิทธิภาพของแต่ละคน

๕. นำผลจากการอภิปราย ประเมินผลการทำงานของแต่ละฝ่าย จัดทำรายงานสรุปผลเป็นรูปเล่ม ซึ่งจะทำให้เกิดความชื่นชมและความภาคภูมิใจในผลงาน

สื่อและอุปกรณ์

๑. วีดิทัศน์ รูปแบบการแสดงละครประเภทต่างๆ
๒. บทละครประเภทต่างๆ จากหนังสือเรียน หนังสืออ่านประกอบ และบทละครที่กรมศิลปากรจัดทำเพื่อจำหน่าย
๓. รายงานสรุปและการทำงานของรุ่นก่อนๆ เท่าที่มี

การประเมินผล

เนื่องจากการประเมินผลการทำงานเป็นกลุ่มตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายและมีการประชุมเพื่อพัฒนาผลงานให้มีประสิทธิภาพร่วมกัน จึงนิยมใช้ตารางสังเกตพฤติกรรม

ตารางสังเกตพฤติกรรม

พฤติกรรม ชื่อ - สกุล	การแสดง ความคิดเห็น	การตรงต่อเวลา	ความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์	การเป็นผู้นำที่ดี และปฏิบัติตามที่ดี	อารมณ์ที่สดชื่น แจ่มใสในขณะ ทำงาน	คะแนน รวม
กลุ่มที่.....						

๒.๖ การประเมินผล

การประเมินผลการเรียนในแต่ละแผนการสอนนั้น นับว่าเป็นสิ่งจำเป็นเพราะในระหว่างเรียนและปฏิบัติงาน ครูได้เน้นทักษะกระบวนการในการเรียนรู้ คอยกระตุ้นให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการเรียนและการปฏิบัติงาน มีความคิดสร้างสรรค์ มีความเชื่อมั่นในตนเอง กับรู้จักประเมินผลตนเองและกลุ่มขณะปฏิบัติ เพื่อการแก้ไขปรับปรุงผลงานให้มีคุณภาพเพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจ รวมทั้งเป็นแนวทางในการนำไปจัดกิจกรรมอื่นๆ ได้

ดังนั้นครูจึงไม่จำเป็นต้องประเมินผลด้วยการสอบข้อเขียนเสมอไป เพียงทำหน้าที่สังเกตสัมภาษณ์หรือวิธีอื่นๆ ตามความเหมาะสมของกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย เช่น

๑. สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนขณะฝึกปฏิบัติ

- การสังเกตรูปแบบที่ครูนำเสนอ
- การรู้จักคิดหาวิธีปฏิบัติที่เหมาะสม
- ความตั้งใจจริง และความพยายาม
- การทำงานด้วยความสดชื่นแจ่มใสและสนุกสนาน
- รู้จักประเมินผลด้วยตนเองและหาวิธีแก้ไขปรับปรุง

๒. สังเกตพฤติกรรมขณะร่วมอภิปราย สรุป ผลการทำงานในแต่ละครั้ง

- การวิเคราะห์ วิจัยอย่างเป็นระบบ
- การอภิปรายอย่างมีเหตุผล และยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
- เป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์เห็นคุณค่าของศิลปะ (คุณลักษณะพึงประสงค์ของ

พฤติกรรม)

๒.๗ แหล่งวิทยาการทางนาฏศิลป์

แหล่งข้อมูลที่สามารถหาความรู้ทางนาฏศิลป์ ได้แก่

๑. ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย
๒. โรงละครแห่งชาติ กรมศิลปากร
๓. ศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) สาขาผ่านฟ้า
๔. ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏทั่วประเทศ
๕. ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
๖. สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์ กรมศิลปากร
๗. ครูดนตรี - นาฏศิลป์ ในกลุ่มโรงเรียน
๘. ศิลปินพื้นบ้านในเขตพื้นที่โรงเรียนสังกัด
๙. รายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาเกี่ยวกับประเพณี และนาฏศิลป์ไทย

๒.๘ มารยาทของผู้ชมและผู้แสดง

มารยาท เป็นระเบียบปฏิบัติที่สืบทอด เป็นลักษณะเฉพาะของชนในกลุ่มต่างๆ ชนชาติไทยก็มีลักษณะมารยาทที่งดงามจัดได้ว่าเป็นวัฒนธรรมประจำชาติ

มารยาทที่ดีงาม เป็นสิ่งที่พึงประสงค์ในการอยู่ร่วมกันในสังคม ดังนั้นในการเรียนการสอน การชมการแสดงในรูปแบบต่างๆ จึงควรถ่ายทอดการเรียนรู้เรื่องมารยาท ประกอบด้วย

มารยาทของผู้ชมมีสาระโดยสรุปดังนี้

๑. วางแผนการเดินทางให้มาถึงที่แสดงก่อนเวลาประมาณ ๓๐ นาที เพื่อจะได้มีโอกาสพักผ่อนร่างกายและจิตใจ

๒. ควรเข้านั่งประจำที่ก่อนเวลาแสดง ๑๕ นาที เพื่อรับสูจิบัตรการแสดงมาอ่านก่อน เป็นการทำความเข้าใจเนื้อเรื่องและจุดประสงค์ของการแสดง ถ้ามีเวลาเหลือก็ควรพิจารณาสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัวเรา เช่น ทางเข้าออกฉุกเฉิน ทางไปห้องสุขา

หากเกิดเหตุสุดวิสัยต้องเข้าชมช้า ควรแสดงเริ่มไปแล้ว ควรรอพิกลียุ่ด้านนอกก่อน เมื่อถึงเวลาพักหรือเปลี่ยนฉากจึงค่อยเข้านั่งประจำที่

๓. เมื่อการแสดงเริ่มขึ้น ควรหยุดกิจกรรมสำหรับตนเองทุกอย่าง เช่น หยุดอ่านสูจิบัตร เพราะเสียงเปิดสูจิบัตรอาจเป็นการรบกวนผู้อื่นได้ ไม่ควรพูดคุยในขณะชมการแสดง ควรชมการแสดงด้วยความสนใจ เมื่อพอใจการแสดงในระหว่างฉากก็ควรเก็บความพอใจนั้นไว้ และแสดงออกด้วยการปรบมือเมื่อจบการแสดงนั้นแล้ว ระยะเวลาในระหว่างการเปลี่ยนฉากถ้ามีการประกาศก็ควรฟังเพื่อให้เข้าใจ เพราะในการแสดงแต่ละครั้งจะต้องมีการเล่าเรื่องเพื่อย่นย่อเวลา ถ้าเราไม่ฟังแล้วอาจทำให้ขาดความเข้าใจการดำเนินเรื่องการแสดงได้

๔. ไม่ควรลุกขึ้นเดินในขณะชมการแสดง เพราะเป็นการรบกวนสมาธิการชมของผู้ชมท่านอื่นๆ หากจำเป็นต้องลุกเดิน (ไปห้องสุขา) ก็ควรไปในขณะที่พักการแสดงหรือเปลี่ยนฉาก

๕. ควรปรบมือแสดงความชื่นชมทุกครั้งเมื่อจบการแสดง ถึงแม้จะไม่พอใจในมากนัก แต่เพื่อมารยาทที่ดีควรปรบมือให้

๖. เมื่อจบการแสดง ถ้าหากมีการบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี หรือ เพลงชาติต่างๆ ควรลุกขึ้นยืนแสดงความเคารพอย่างสงบนิ่ง

๗. งดการวิพากษ์วิจารณ์การแสดงหรือผู้แสดงท่านหนึ่งท่านใด การวิพากษ์วิจารณ์ควรเป็นการคุยในระหว่างกลุ่ม โดยไม่ควรให้มีเสียงดัง เพราะอาจจะเป็นสาเหตุให้ผู้ชมท่านอื่นๆ ไม่พอใจได้

นอกจากเรื่องมารยาทแล้ว สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งหลังจากการชมการแสดงก็คือ การประเมินสาระที่ได้รับว่า ได้แนวความคิดอย่างไรบ้างจากการรับชม มิใช่มุ่งแต่ความสนุกสนานแค่เพียงด้านเดียว การฝึกฝนการประเมินสื่อนี้ ควรเห็นความสำคัญและฝึกฝนในเรื่องนี้ให้นักเรียนทุกครั้งที่น่าพาไปชมการแสดง

มารยาทของผู้แสดง มีสาระดังนี้

๑. มีความตรงต่อเวลา เวลาเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ ผู้แสดงต้องตระหนักในเรื่องเวลานัดการฝึกซ้อม เวลาแต่งตัว และเวลาแสดง เพราะถ้าผิดพลาดแม้แต่ผู้เดียวอาจทำให้เสียหายทั้งหมดก็ได้

๒. มีความรับผิดชอบ รับผิดชอบในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายทุกบทบาทในการแสดงมีความสำคัญเท่าเทียมกันหมด ไม่ว่าตัวเอกหรือตัวประกอบ ชาติตัวใดตัวหนึ่งจะทำเนื้อเรื่องเสียหายได้เช่นกัน

๓. มีสมาธิความตั้งใจมั่นในขณะแสดง ควบคุมอารมณ์มิให้ตื่นเต้นเกินกว่าเหตุ สมาธิตั้งใจมั่นเป็นสิ่งที่ช่วยให้มีความมั่นใจ ประสบผลสำเร็จในการแสดง

๔. อ่อนน้อมถ่อมตนไม่เย่อหยิ่งว่าเป็นผู้มีฝีมือ รู้จักตนเองอยู่เสมอ ไม่หัววันไหวไปกับคำเยินยอหรือแม้แต่คำติชมก็ควรรับฟัง และพิจารณาไตร่ตรองนำมาแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้นอยู่เสมอ

สาระต่างๆ ที่กล่าวมาแล้วนี้ เป็นสิ่งสำคัญที่ครูผู้สอนควรถ่ายทอดให้กับนักเรียน เพื่อเป็นการปลูกฝังคุณลักษณะที่ดีของผู้ชมและผู้แสดง เพื่อเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ นำพาชาติไทยให้เจริญรุ่งเรืองในอาระประเทศสืบไป

บทที่ ๓

ดนตรีไทย

๓.๑ จุดมุ่งหมายของคู่มือครู

๓.๑.๑ เพื่อช่วยให้ครู ผู้สอนสามารถสอนวิชาดนตรีไทยได้ถูกต้องตามหลักสูตร และรายละเอียดในหนังสือเรียนวิชา ศ ๓๐๕ - ศ ๓๐๖ สอดคล้องกับชีวิต ๕ - ๖ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

๓.๑.๒ เพื่อช่วยให้ครู ผู้สอนสามารถจัดระบบการเรียนการสอน ตลอดจนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม

๓.๑.๓ เพื่อช่วยให้ครูผู้สอนได้ใช้เป็นแนวทางในการสอน ตลอดจนเสนอเทคนิควิธีการสอน ตัวอย่างแผนการสอน และหลักการประเมินผลการสอนที่สอดคล้องกับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง ๒๕๓๓)

๓.๒ สารสำคัญของดนตรีไทยในหนังสือเรียน

๓.๒.๑ เพลงไทยไพเราะ

“อันดนตรีมีคุณค่าทุกอย่างไป ย่อมใช้ได้ตั้งจินตาคำบริวาร
ถึงมนุษย์คู่หาเทวราช จดบาทกลางป่าพนาสินธุ์
แม้มีเราเฝ้าไปให้ได้ยิน ก็สุดสิ้นโทโสที่ไกรธา”

(พระอภัยมณี - สุนทรวาท)

จากบทร้อยกรองข้างต้น คงไม่ต้องบรรยายถึงความไพเราะเพิ่มเติมอีก เพราะท่านสุนทรภู่ได้บรรยายถึงคุณค่าและความไพเราะของดนตรีไว้ดีแล้ว

เพลงไทยเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับคนไทยมานาน เหมาะสมกับชีวิตและความเป็นอยู่แบบไทยๆ เพราะฉะนั้นการที่คนไทยจะฟังเพลงไทยให้ไพเราะนั้นคงไม่ใช่เรื่องยาก

๓.๒.๒ ทำอย่างไรจึงจะฟังเพลงไทยให้ไพเราะ

มีคนจำนวนไม่น้อยที่ฟังเพลงไทยครั้งแรก แล้วรู้สึกว่ามีทำนองซ้ำๆ เดิมๆ ไม่มีการเปลี่ยนแปลงและขาดจุดสนใจที่ชวนฟัง ซึ่งในความเป็นจริงแล้วหาได้เป็นเช่นนั้นไม่ หากแต่เป็นเพราะว่าเพลงไทยส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นทำนองไหล ช่วงของเสียงใกล้เคียงกัน และเสียงไม่กระโดด ถ้าหากได้ฟังซ้ำอีกความรู้สึกที่ว่ามีทำนองซ้ำๆ เดิมๆ นั้นจะเปลี่ยนไป และเกิดความไพเราะในที่สุด

แต่ในเรื่องของความไพเราะนั้น เราไม่สามารถวัดได้ว่าเพลงใดไพเราะกว่ากันในแต่ละเพลงๆ เดียวกัน ผู้ฟังคนหนึ่งฟังแล้วไพเราะเราจับใจ แต่ผู้ฟังอีกคนหนึ่งอาจจะฟังแล้วไม่ไพเราะเลยก็ได้ ความไพเราะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากความรู้สึก เพราะฉะนั้นระดับความไพเราะของแต่ละคนอาจไม่เท่ากัน เพลงไทยโดยทั่วไปความไพเราะจะอยู่ที่ทำนองเพลง ในเพลงเดียวกันอาจจะมีเนื้อเพลง (คำร้อง) แตกต่างกัน การแต่งเนื้อเพลงให้เหมาะสมกับทำนองและจังหวะจะช่วยเสริมให้เพลงๆ นั้น มีความไพเราะมากยิ่งขึ้น การฟังเพลงไทยให้ไพเราะจึงน่าจะฟังทำนองเพลงเป็นอันดับแรก แล้วจึงพิจารณา คำร้องและจังหวะเป็นส่วนประกอบ เพลงไทยบางเพลงทำนองร้องกับทำนองบรรเลงแตกต่างกัน แต่ไม่ว่าจะฟังทำนองใดก็ให้ความไพเราะและเพลิดเพลินได้เช่นกันขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้ฟังเป็นสำคัญ

การเตรียมความพร้อมสำหรับการฟังเพลงไทยคงไม่ต้องเตรียมอะไรมากมายอยู่ที่ใจเราว่าเราพร้อมที่จะฟังแล้วหรือไม่ แต่ควรฟังแบบเพลินๆ ก่อน ถ้าหากมีเวลาก็น่าจะลองฟังแบบปล่อยอารมณ์ และจินตนาการไปตามบทเพลงบ้าง อาจจะจดจำทำนอง คำร้อง บางตอนของเพลงที่ประทับใจไว้ และนำมาลองหัดร้องดูบ้าง ก็จะช่วยให้การฟังในครั้งนั้นมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น

การทำโอกาสฟังบ่อยๆ ก็เป็นสิ่งจำเป็น เพราะจะทำให้ผู้ฟังมีประสบการณ์ในการฟังมากยิ่งขึ้น และสามารถเข้าถึงอารมณ์ของบทเพลงได้เร็วขึ้น

๓.๒.๓ ลีลาอารมณ์ในเพลงไทย

ลีลาของเพลงไทยนั้นในเพลงๆ เดียวกัน อาจจะมีลีลาทำนองที่แตกต่างกัน มีความไพเราะไปคนละแบบ เนื่องจากลีลาของผู้แต่งแต่ละคนไม่เหมือนกันนั่นเอง ซึ่งลีลาของครูแต่ละคนนั้นภาษาดนตรีเรียกว่า “ทาง” สิ่งที่ทำให้ลีลาหรือทางของครูแต่ละคนแตกต่างกันอาจจะเนื่องจากจุดประสงค์ในการแต่งที่แตกต่างกัน อารมณ์และความรู้สึกของผู้ฟังก็เปลี่ยนไปตามลีลาของเพลงด้วย

อารมณ์ของเพลงไทย เพลงไทยเป็นเพลงที่มีอารมณ์อยู่ในตัวเอง ทั้งทำนองและคำร้องของเพลงสามารถบอกอารมณ์ได้ จนบางครั้งทำให้ผู้ฟังมีอารมณ์ร่วมหรือคล้อยตามบทเพลงแบบไม่รู้ตัว เช่น

๑. อารมณ์เศร้า ได้แก่ เพลงมอญร้องไห้ พญาโศก พญาครวญ แขนกปิดตานี ข้าโหย โศกพม่า ลาวครวญ ธรณีกรรมสง ฯลฯ
๒. อารมณ์โกรธ ได้แก่ เพลงนาคราช เทพทอง เขมรกำปอ ฯลฯ
๓. อารมณ์รัก ได้แก่ ไอ้โหม โหมพม่า ลีลากระทุ้ม ฯลฯ
๔. อารมณ์ครึกครื้น ได้แก่ กรวณนอก กรวณใน กรวณตะลุง ฯลฯ
๕. อารมณ์เศร้าที่ต้องจากสิ่งที่ตนรัก ได้แก่ ทอยนอก ทอยใน ทอยญวน ทอยเขมร ฯลฯ

การบรรจุเนื้อเพลงไทยนั้น สิ่งสำคัญข้อแรกก็ต้องแต่งเนื้อเพลง หรือไม่ก็คัดเนื้อเพลงจากวรรณคดีเรื่องต่างๆ มาให้ตรงกับความหมายในท่วงทำนองเพลง เช่น เพลงโศก ก็ต้องใช้เนื้อเพลงที่แสดงความโศกสลดวันทใจ เพลงรักก็ต้องใช้เนื้อเพลงที่แสดงความรัก เพลงโกรธก็ต้องใช้เนื้อเพลงที่แสดงอารมณ์โกรธ เหล่านี้เป็นต้น ถ้าบรรจุเนื้อร้องที่ไม่ถูกกับท่วงทำนองเพลงแล้ว จะฟังไม่เป็นรสชาติเลยทีเดียว ซึ่งอารมณ์ต่างๆ เหล่านี้มีอยู่ในวรรณคดีสำคัญๆ ที่รู้จักกันโดยทั่วไป ฉะนั้นจึงแทบไม่ต้องบอกว่าจะร้องเนื้อร้องในวรรณคดีเรื่องอะไร สำหรับวรรณคดีที่นิยมนำมาบรรจุเป็นเนื้อร้องมากที่สุดเห็นจะได้แก่ เรื่องขุนช้าง - ขุนแผน ราชรีราช รามเกียรติ์ กากี ฯลฯ โดยเฉพาะกลอนแปดจะเป็นกลอนที่สามารถบรรจุเป็นเนื้อร้องได้ง่ายกว่าคำประพันธ์ประเภทอื่นมากที่สุด

ตัวอย่างเนื้อเพลงที่แสดงอารมณ์ต่าง ๆ มีดังนี้

๑. อารมณ์โกรธ

บัดนั้น	หนุมานไม่ต้องศรัทธี
ยืนทะยานดาลโกรธตั้งอคติ	ชี้หน้าว่าเหวยสัทสนั่น
เหตุใดไปเข้าข้างพวกยักษ์	มาแสดงผลานุพระลักษมณ์ให้ดกษัย
กู่จะล้างชีวันให้บรรลัย	ให้สาใจอินทราใจอารम्म
เพลงสิงโลด	

๒. อารมณ์เศร้า

ให้กาสดวันทระทวยองค์	มีใครเดินดำรงไปได้
เหลียวหลังสังความนางทรมวย	พระมีใครจะนิราศคลาคลา
แต่ทอดถอนญทียอาลัยนัก	ยังเป็นห่วงห่วงหนักหนา
เห็นโฉมยงทรงโคกโคกา	พระกลับมาสวมสอดกอดไว้

เพลงธรณีร้องไห้

๓. อารมณ์รัก

นิจจาพิมช่างไม่รู้วาทิรัก ไม่ซึ้งนักดอกทานิกเสนนั้นไม่วาง
รักเจ้าเท่าเทียมกับดวงใจ กอดประคองน้องไว้ไม่วายวาง

เพลงเขมรพวง

๔. อารมณ์แค้น

ไหนนั่นสัญญาพาทิ ว่าจะครองโมตรีไม่หนีหน่าย
อันถ้อยคำมั่นที่บรรยาย ไม่รู้เลยว่าจะกลายเป็นมารยา

เพลงทองย่อน

๕. อารมณ์สนุก

พวกเราเที่ยว วันนี้สนุกกว่า เกรียวกราวฉาวฉ่า เฮฮาอยู่นั้น
ยิ่งขุดควดขัน เกณฑ์กันเข้ากองทัพ
แต่งตัวเสร็จสรรพ ไปรับมอญ
ปัวป๊าป๊อปอน จับมอญได้มีดมา
พวกเราเที่ยว เพื่อนเฮ้ย อย่าอยู่ช้า
เสียงเฮเสียงฮา เริงร่าอยู่คนอง
เดินว่า ลำพอง ตะนองนิก อาสาสู้ศึก หาญอีโกอยู่เกรียวกราว

นอกจากนั้นยังมีบทที่แสดงอารมณ์ขัน ความฮาขำอีก และบทบรรยายธรรมชาติ เช่น เพลงเขมรไทรโยค เป็นต้น ซึ่งเพลงเหล่านี้จะมีผลในการขับร้องประกอบการแสดงละคร ประกอบท่าร่วมต่างๆ ซึ่งจะต้องเน้นหนักในเรื่องการใส่อารมณ์เพลงให้เข้ากับผู้แสดง

การขับร้องประเภทต่าง ๆ

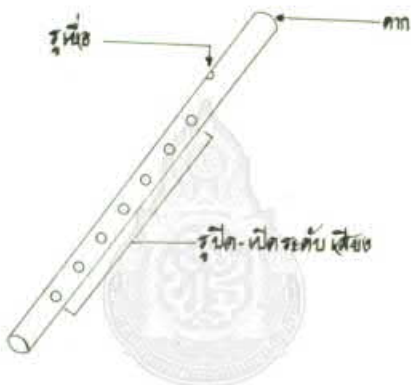
วิธีการขับร้องแบ่งออกเป็น ๓ ลักษณะ ดังนี้คือ

๑. การร้องรับ ใช้กับวงเครื่องสาย มโหรี หรือปี่พาทย์ การร้องชนิดนี้จะดำเนินต่อเนื่องสลับกันไป คือ ผู้ขับร้องจะร้องไปจนจบท่อนแล้วดนตรีจะไปรับท่อนท้ายของท่อน เมื่อบรรเลงจนจบแล้วจึงส่งให้ผู้ขับร้องในท่อนต่อไป แล้วดนตรีก็รับในท่อนท้ายของเพลงที่ผู้ขับร้องอีกท่อนหนึ่งตามลำดับ การขับร้องชนิดนี้บางทีเรียกว่า ร้องส่ง เพราะผู้ขับร้องๆ จบแล้วก็ส่งให้ดนตรีบรรเลงรับไปเช่นนี้ เป็นต้น

๒. การร้องลำลอง เป็นการขับร้องและบรรเลงที่ต่างก็มีอิสระด้วยกันทั้ง ๒ ฝ่าย ดำเนินทำนองทั้งร้องและดนตรีเป็นไปพร้อมๆ กัน ผู้ร้องก็ร้องไปทางหนึ่ง ผู้บรรเลงก็บรรเลงไปทางหนึ่ง เสียงทั้งสองจึงหว่าดเสียงเดียวกันหรือไม่มีใดคำหนึ่งถึง เพียงแต่รักษาให้ระดับเสียงอยู่ในระดับเดียวกัน เพลงและจังหวะก็ต้องเป็นประเภทเดียวกันด้วย

การฝึกหัดเป่าขลุ่ย

ก่อนจะฝึกเป่าขลุ่ย เรามาทำความรู้จักกับขลุ่ยเพื่อเป็นพื้นฐานเสียก่อน ขลุ่ยเป็นเครื่องเป่าที่ไม่มีลิ้นมีหลายชนิด เช่น ขลุ่ยอู้ ขลุ่ยเพียงออ ขลุ่ยซลิบ ขลุ่ยกรวด เป็นต้น ขลุ่ยแต่ละชนิดมีขนาดและเสียงที่แตกต่างกัน การบรรเลงอาจจะบรรเลงเดี่ยวหรือบรรเลงรวมวงก็ได้ เช่น วงมโหรี วงเครื่องสาย เป็นต้น

ภาพนักเรียนฝึกหัดเป่าขลุ่ย

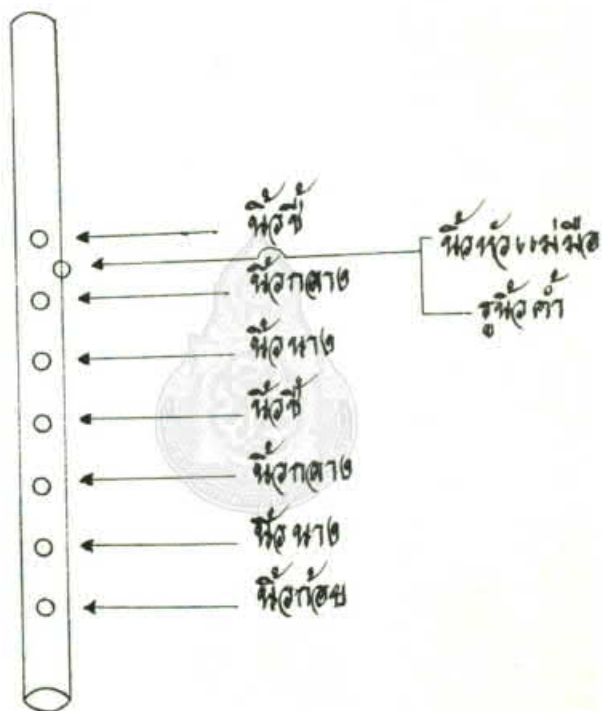
ขลุ่ยเพียงออ

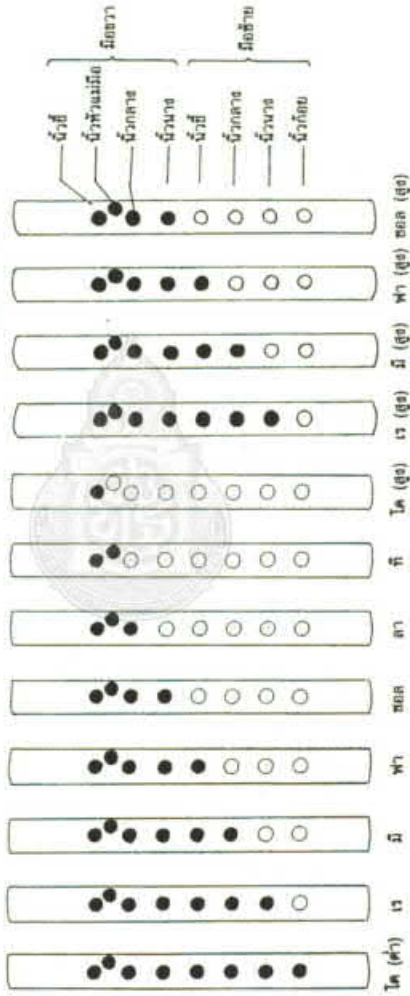
วิธีการเป่าขลุ่ยเพียงออ

ตำแหน่งการวางนิ้ว ขลุ่ยเพียงออ

แผนภูมิการใช้นิ้วมือ ปิด-เปิด ระดับเสียง

ทำหนังเป่าขลุ่ย

ตัวอย่าง การปิด - เปิดนิ้ว ในระดับเสียงต่าง ๆ

เสียงโด (ต่ำ)

เสียง เว

ဇေယျာ မိုး

เสียง ฟา

เสียง ขอล

เสียง ลา

เสียง พิ

เสียง โต (สูง)

แบบฝึก

๑. หัดเป่าและปิด - เปิดนิ้วตามแผนภูมิให้ดัง

๒. หัดเป่าตามโน้ต ต่อไปนี้

๓. เป่าเพลงลาวจรวญ

๔. พยายามฝึกหัดเป่าเพลงที่นักเรียนชอบที่สุดให้ได้ อย่างน้อย ๑ เพลง

ข้อเสนอแนะ

นักเรียนควรรหาโอกาสชมหรือฟังการบรรเลงดนตรีไทย และสังเกตวิธีบรรเลงเครื่องดนตรีแต่ละชิ้น

ภาพการแสดงดนตรีไทยมัธยมศึกษา ครั้งที่ ๒๐

คีตกวีไทย

เพลงอันไพเราะที่เราได้ยินได้ฟังในปัจจุบัน ซึ่งมีอยู่มากมาย ล้วนแล้วแต่เป็นผลงานอันมีคุณค่าที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของนักดนตรีไทยในอดีตและปัจจุบัน นอกจากนั้นท่านยังบัญญัติโครงสร้างและรูปแบบอันแยบยลอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของดนตรีไทย ซึ่งในบทเรียนนี้จะขอนำประวัติ และผลงานของคีตกวีไทยบางท่านมาให้นักเรียนได้ศึกษา และรำลึกถึงท่านเหล่านั้น

พระประดิษฐไพเราะ (มี ดุริยางกูร)

ประวัติย่อ

พระประดิษฐไพเราะ มีนามเดิมว่า มีดุริยางกูร คนทั่วไปมักเรียกกันว่า “ครูมีแขก” ซึ่งเป็นเรื่องที่เล่าต่อๆ กันมาว่า อาจจะเป็นเพราะบ้านเดิมของท่านตั้งอยู่ในบริเวณสุเหร่า เหนือวัดอรุณราชวราราม โดยเมื่อคลอลออกมาใหม่ๆ นั้น ท่านมีสิ่งขาวๆ คล้ายกระเพาะครอบศีรษะเหมือนหมวกขาว จึงได้รับสมญานามว่า “แขก” มาตั้งแต่เล็ก ไม่มีใครทราบวันเดือนปีเกิดของท่าน แต่ยังคงพอประมาณได้ว่า ท่านเกิดในปลายรัชกาลที่ ๔

ผลงานสำคัญ

ครูมีแขกนั้นเป็นต้นตำรับในการแต่งเพลงประเภทลูกล่อ ลูกชัต จนได้รับสมญาว่า “เจ้าแห่งเพลงทยอย” ซึ่งถือเป็นแม่บทของเพลงประเภทลูกล่อลูกชัต โดยเฉพาะเพลงเชิดจีนนับเป็นเพลงที่ล้ำเลิศ ที่ท่านแต่งขึ้นจนเป็นที่พอพระราชหฤทัยของพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นอย่างยิ่ง จึงโปรดให้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็น “พระประดิษฐไพเราะ” ในปี พ.ศ. ๒๔๓๖

สำหรับผลงานอันยอดเยี่ยมของท่านที่มีมาจนถึงปัจจุบัน มีดังนี้ เช่น เชิดจีน ทยอยนอก ทยอยเดี่ยว โหมโรงขวัญเมือง แขกมอญบางช้างสามชั้น แป๊ะสามชั้นและสองชั้น สารถิสามชั้น พญาโศกสามชั้น แขกบรรเทสามชั้น เป็นต้น

ครูมีแขกถึงแก่กรรมเมื่อใดไม่ปรากฏแน่นอน แต่คุณความดีและความสามารถของท่านนับเป็นยอดเยี่ยมและมีชื่อเสียงมากที่สุดในประวัติการดนตรีของไทยอีกท่านหนึ่ง

หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)

ประวัติย่อ

เกิดเมื่อวันที่ ๖ สิงหาคม ๒๔๒๔ ค.ตัวตึงส์ จ.สมุทรสงคราม บิดาชื่อ นายสิน มารดาชื่อนางยิ้ม ศิลปบรรเลง ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๘ มีนาคม ๒๔๘๗ ด้วยโรคฉี่ใสและโรคหัวใจ

ผลงานที่สำคัญ

- ได้รับสมญานามว่า “เจ้าแห่งเพลงกรอ” เช่น เขมรพวง, ใส่พระจันทร์, เขมรเลียนครวฯ
- เป็นต้นตำรับเพลงที่มีทางเปลี่ยน เช่น สร้อยเพลง, ทองย่อน, นกจาก ฯลฯ
- เป็นผู้นำเพลงไทยเข้าไปเผยแพร่ในกัมพูชา
- ประพันธ์เพลงไว้หลายเพลง อาทิ แขกขาวเถา, แสนคำนิ่งเถา, เขมรปากท่อเถา, ครวญหาเถา, ลาวเสียงเทียนเถา, สุรินทร์หาเถา, พระอาทิตย์ชิงดวงเถา, จินลั่นกันเถา ฯลฯ
- เป็นผู้ริเริ่มในการจัดรูปแบบการบรรเลง วงมหาสุริยางค์ไทย โดยมีครูประสิทธิ์ ถาวร ศิลปินเอกคนหนึ่งของครูหลวงประดิษฐไพเราะ ได้สืบทอดเจตนารมณ์โดยจัดให้มีการบรรเลงมหาสุริยางค์ครั้งแรก ใช้นักดนตรี ๒๐๐ คน บรรเลง ณ โรงละครแห่งชาติ นับตั้งแต่นั้น วงมหาสุริยางค์จึงเป็นที่นิยม บรรเลงในโอกาสสำคัญๆ จนกระทั่งถึงทุกวันนี้

จางวางทวี พาทย์โกส

ประวัติย่อ

เกิดเมื่อวันพุธที่ ๒๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๔ ที่บ้านหลังวัดกัลยาณมิตร ผังชนบุรี เป็นบุตรของหลวงกัลยาณมิตรดาวาส (ทับ) เจ้ากรมวัดกัลยาณมิตร มารดาชื่อ นางแสง (ชูศิลป์) ท่านเกิดในตระกูลของผู้ที่มีชื่อเสียงด้านดนตรีในขณะนั้น

ผลงานสำคัญ

ท่านได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ควบคุมวงปี่พาทย์ ของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมพระนราธิวาสราชนครินทร์ หรือที่เรียกกันว่า “วงปี่พาทย์วังบางขุนพรหม” และโปรดให้ครูจางวางทั่วไปสอนเพลงในกองเครื่องมโหรีและเครื่องมโหรีเล็กวิชาพระองค์ด้วย นอกจากท่านจะเป็นผู้เชี่ยวชาญในเครื่องดนตรีทุกประเภทแล้ว ท่านยังได้แต่งเพลงไว้มากมาย ล้วนแล้วแต่เป็นเพลงที่มีความสำคัญ ยอดเยี่ยมทั้งทางร้อง และทางเครื่องดนตรี ตลอดจนทางเดี่ยวอันวิจิตรพิสดารอีกด้วย

ประเภทเพลงขับ ได้แก่ ชูตแขกไท่ร ดับนกสิริมพู

ประเภททางเดี่ยว ได้แก่ อาเฮีย ทะแยเถา พญาโศก ลาวแพน

ประเภทเพลงเถา ได้แก่ หกบทเถา แปดบทเถา แหกสาหร่ายเถา บังใบเถา เขมรใหญ่เถา หงส์ทองเถา ตะลุ่มโปงเถา พม่าเห่เถา เป็นต้น

จางวางท้าวผืน เป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับคำว่า “ทางฝั่งชะโนน” หรือ “ทางของฝั่งชน” เพราะลักษณะหรือแนวทางของการบรรเลงจะมีเอกลักษณ์เฉพาะที่ขึ้นชื่อก็คือ ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความพร้อมเพรียงในการบรรเลงไม้อัดโหม่งและเป็นทางที่แปลกกว่าวงอื่นด้วย

อาจารย์มนตรี ตราโมท

ประวัติย่อ

เกิดเมื่อวันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๔๕๓ ต.ท่าพี่เลี้ยง อ.เมือง จ.สุพรรณบุรี บิดาชื่อ นายยิ้ม มารดาชื่อ นางทองอยู่

ท่านเป็นผู้มีความสามารถเป็นเยี่ยมในการตีระนาด เป็นทั้งนักเขียนและนักแต่งเพลงไทย เช่น เพลงโหมโรงวัดนโกสินทร์, โหมโรงชัยไม้บันฑะเรว, โสมส่องแสงเดา, กล่อมนารีเดา, แขก ค่อยหม้อเถาและเพลงสำคัญๆ ต่างๆ อีกมากมาย นอกจากนั้นท่านยังเป็นครูดนตรีไทยที่มีความสามารถจนเป็นที่ยกย่องว่า ท่านเป็นหอสมุดทางดนตรีไทยและเป็นหลักสำคัญของวงการดนตรีไทยที่ยากจะหาผู้ใดเสมอเหมือน

กิจกรรม

นักเรียนลองพิจารณาข้อความทั้ง ๒ ด้าน นี้ว่าข้อความใดมีความสัมพันธ์กันมากที่สุด

๑. เพลงเชิดจีน	ก. จางวางทั่ว พาทยโกศล
๒. เจ้าแห่งเพลงกรอ	ข. ครูมีแขก
๓. เจ้าแห่งเพลงทยอย	ค. อาจารย์มนตรี ตราโมท
๔. หอสมุดทางดนตรีไทย	ง. ครูหลวงประดิษฐไพเราะ
๕. ทางของฝั่งธนฯ	จ. พระประดิษฐไพเราะ

(ภาพน้ำตกไทรโยค)

เพลงเขมรไทรโยค

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานวชิรานุวาทิศ ได้ทรงพระนิพนธ์บทร้องและทำนองดนตรีขึ้นโดยทรงนำเพลงเขมรกล่อมลูก ๒ ชั้น ของเก่ามาแต่งเป็นอัตรา ๓ ชั้น เมื่อครั้งรัชกาลที่ ๕ เสด็จประพาสน้ำตกไทรโยค จ.กาญจนบุรี ในปี พ.ศ. ๒๔๓๑ โดยเนื้อเพลงที่ทรงพระนิพนธ์ขึ้นเป็นการพรรณนาถึงความงามของธรรมชาติและเพลงนี้บรรเลงครั้งแรก ในงานพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ ๒๐ กันยายน ๒๔๓๑

บทร้องเพลงเขมรไทรโยค

ตอนที่ ๑	บรรยายความตามให้เสด็จยาตร น้องเอย	ยังไทรโยคประพาสพนาสณฑ์ เจ้าไม่เคยเห็น
ตอนที่ ๒	ไม่ว่าหลายพันธุละขึ้นปะปน น้ำพุพุ่งซ่า เห็นตระการ โครม มันดังจ๊อก จ๊อก	ที่ชายชลเขาชะโงกเป็นโตรกธาร โหนมาฉาดาน มันไหลจ๊อกโครม จ๊อก จ๊อก โครม โครม
ตอนที่ ๓	(เที่ยวกลับ) น้ำใสไหลจนคูห่มุมัสยา	ที่เหล่าหลายวายุมากี่เห็นโฉม

น้อยเอ๋ย เจ้าไม่เคยเห็น

ท่อน ๒ (เทียบกลับ) ยินพิักษาช้องเสียงเพียงประโคม	เมื่อยามเย็นพบโคมร้องเรียกร้าง
เสียงนกยูงทอง	มันร้องโอดัง
หูเราฟัง	มันดังกระโถ่งหึ่ง
มันดังก๊อก ก๊อก	ก๊อก ก๊อก กระโถ่งหึ่ง

กิจกรรม นักเรียนลองพิจารณาบทร้องเพลงเขมรไทยโยคว่า บรรยายถึงอะไรบ้าง เช่น น้ำตก ต้นไม้หรือสัตว์ป่านานาชนิด จากนั้นลองบรรยายออกมาเป็นภาพวาดตามจินตนาการไปพร้อมกับฟังเพลงเขมรไทยโยคไปด้วย เมื่อเพลงจบควรจะวาดภาพเสร็จเรียบร้อยแล้วลองมาเปรียบเทียบกันดูระหว่างจินตนาการของแต่ละคน

เพลงนกเขาชะแมร์ เกา

หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ให้นำ “เพลงนกเขา” ของชาวเขมร เมื่อครั้งได้ยเสด็จพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระบรมราชินีนาถเยือนประเทศอินโดจีน พ.ศ. ๒๔๗๓ มาเรียบเรียงให้เป็นเพลงไทย แต่เติม “เพลงนกเขา” เป็นเพลงอัตราจังหวะ ๒ ชั้น ต่อมาจึงได้แต่งขยายและทอนลงจนครบเป็นเพลงเกา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๔ โดยอาจารย์มนตรี ตราโมท เป็นผู้แต่งบทร้อง

บทร้องเพลงนกเขาชะแมร์ เถา

๓ ชั้น ท่อน ๑	พิศดูหมู่วิหคผลกมื่น นกแก้วสาธิตาน่าชม	โบกบินร่อนร้องก้องขรม เสียงระงมพรอดเพรียกเรียกกัน
๓ ชั้น ท่อน ๒	นกเขาเล่าคู่ชูคอ เรียกคู่คู่พร้องก้องอรัญ	จับตอดันตาสานกัน ผลัดกันไซ้ขนต้นคอ
๒ ชั้น ท่อน ๑	บนกิ่งกะทกรกนกเอี้ยง จับคู่ผู้เมียเคลียคลอ	ส่งเสียงเงาะจอดจอดจ้อ แล้วปรือบินไปสู่พนาศ
๒ ชั้น ท่อน ๒	สาวิกาจับกาหลงร้อง สำเนียงนำฟังกังวาน	เพราะพร้องจำเรียงเสียงหวาน ฟังซาบซาบใจไผ่จินต์
ชั้นเดียว ท่อน ๑	กะลุมพู่จับพุ่มกะลุมพู่	แล้วพาคู่เคียงไผ่ผกมื่น
ชั้นเดียว ท่อน ๒	กะลิงจับกิ่งจันทน์กิน	แล้วบินโบยสู้อัมพร

กิจกรรม

ในความรู้สึกของนักเรียน คิดว่า บทเพลงต่างๆ ที่ถูกประพันธ์ขึ้นนั้นส่วนใหญ่จะมีอิทธิพลหรือแรงบันดาลใจ จากสิ่งใดบ้าง ลองวิจารณ์พร้อมกันกับยกตัวอย่างสมมุติว่า ขณะนี้นักเรียนกำลังจะแต่งเพลงสักเพลงหนึ่ง นักเรียนจะแต่งเพลงเกี่ยวกับอะไรดี แล้วเล่าให้เพื่อนฟังว่าทำไมจึงแต่งเพลงลักษณะนี้

เพลงลาวดวงเดือน

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหมื่นพิชัยมหิทรโตม ทรงพระนิพนธ์ขึ้นเมื่อครั้งเสด็จตรวจราชการภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยใช้เกวียนเป็นพาหนะในระหว่างประทับแรมทรงพระนิพนธ์เพลง “ลาวคำเนินเกวียน” ขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์ในการเสด็จ ทั้งยังทรงต้องการให้เป็นเพลงที่มีสำเนียงคู่กับเพลงลาวคำเนินทวายซึ่งเป็นเพลงที่พระองค์โปรด ต่อมาเมื่อนำมาขับร้องและบรรเลงได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย จนกระทั่งมีการจำชื่อเพลงจากเนื้อร้องที่ขึ้นต้นว่า “ไอละหนอดวงเดือนเอย” และจบท้ายด้วย “ดวงเดือน” กลายเป็นชื่อเพลง ลาวดวงเดือน แทนลาวคำเนินเกวียนจนถึงปัจจุบันนี้

ท่อน ๑	ไอละหนอดวงเดือนเอย ไอลี้กแล้วหนอพี่ขอสาส์น	พี่มาเว้ารักเจ้าสาวคำดวง อกพี่เป็นท่วงรักเจ้าดวงเดือนเอย
ท่อน ๒	ขอสาแล้วเจ้าแก้วโกสุม จะหาไหนมาเทียมเจ้าดวงเดือนเอย	พี่นี้รักเจ้าหนอขวัญตาเรียม

ท่อน ๓	หอมกลั่นเกสร เกสรดอกไม้ หอมกลั่นกุ่มกุ่มครัน หอมมันยังบ่เลย	หอมกลั่นคล้ายคล้ายเจ้าสุริยเมฆ เนื้อหอมทราชมเขยเอ๋ยเราจะเหนอน
ท่อน ๑ เทียบกลับ	ไฉ่จะหนอนาวตาเอ๋ย ไฉ่เป็นกรรมต้องจำจากไป	พินวิวกแสนรักตั้งดวงใจ อกฟ้าลัยเจ้าดวงเดือนเอ๋ย
ท่อน ๒ เทียบกลับ	เห็นเดือนแรมเวดร้างเวหา จะทนทุกข์ทุกข์ทนเจ้าดวงเดือนเอ๋ย	เบิ่งดูฟ้าละทอเห็นมิดมน เบิ่งดูฟ้าละทอเห็นมิดมน
ท่อน ๓ เทียบกลับ	เสียงไก่ขันชานเสียงหวานเจื้อยแจ้ว ถึงจะหวานเสนาหวานเพราะกระไรเลย	หวานสุดแล้วหวานแจ้วเจื้อยเอ๋ย บ่แม่นทราชมเขยเอ๋ยเราจะเหนอน

(พระนิพนธ์ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยมหิตโรดม)

ศัพท์สังคีต

ดนตรีไทยเป็นวิชาการสาขาหนึ่งที่มีศัพท์บัญญัติใช้เฉพาะในวงการดนตรี ซึ่งบางคำก็อาจจะไม่สามารถอธิบายให้เห็นจริงได้ จำเป็นจะต้องได้ยินเสียงหรือมองเห็นด้วยจึงจะเข้าใจ เช่น ศัพท์สังคีต ต่อไปนี้

๑. กรอ เป็นวิธีการบรรเลงเครื่องดนตรีประเภทตี เช่น ฆ้องวง ซึ่งใช้วิธีตีสองมือสลับกันถี่ๆ เหมือนวัวเสียงเดียว

๒. เก็บ ได้แก่ การบรรเลง ที่เพิ่มเสียงสอดแทรกให้มีพยางค์ที่ขึ้นกว่าเนื้อเพลงธรรมดา เป็นวิธีการบรรเลงโดยปกติของระนาดเอก และฆ้องวงเล็ก ส่วนเครื่องดนตรีอื่นๆ ใช้เป็นบางโอกาส

๓. เดี่ยว เป็นวิธีการบรรเลงอย่างหนึ่ง ที่ใช้เครื่องดนตรีประเภทดำเนินทำนองบรรเลงแต่อย่างเดียว เช่น ระนาดเอก ฆ้องวง จะเข้ ซอ เป็นต้น อาจมีเครื่องประกอบจังหวะร่วมด้วย การบรรเลงเดี่ยวอาจบรรเลงตลอดทั้งเพลงหรือแทรกอยู่ในเพลงใดเพลงหนึ่งเป็นบางตอนก็ได้

จุดประสงค์ของการบรรเลงเดี่ยว คือ

- เพื่ออวด "ทาง" บรรเลง คือ วิธีดำเนินทำนองของเครื่องดนตรีชนิดนั้น
- เพื่ออวดความแม่นยำ
- เพื่ออวดฝีมือและความสามารถ

๔. ทาง มีความหมายแยกได้ ๓ ประเภท คือ

๔.๑ หมายถึง วิธีการดำเนินทำนอง ของเครื่องดนตรีแต่ละชนิดที่แตกต่างกัน

๔.๒ หมายถึง วิธีการดำเนินทำนอง ของเพลงที่ประดิษฐ์ขึ้นโดยเฉพาะ เช่น ทาง

ของครู ๒ คน ที่บรรเลงเพลงเดียวกัน แต่ดำเนินทำนองไม่เหมือนกัน

๔.๓ หมายถึง ระดับเสียงซึ่งอาจจะสูงต่ำกว่ากัน ในแต่ละเพลง และมีชื่อเรียกประจำตามระดับเสียง เช่น ทางเพียงออล่าง ทางโน ทางกลาง ทางเพียงออบน (จะได้ศึกษาในขั้นต่อไป) เป็นต้น

๕. **ลูกลื้อ** เป็นวิธีการบรรเลงทำนองอย่างหนึ่ง ที่แบ่งเครื่องดนตรีออกเป็น ๒ พวก พวกหนึ่งเรียกว่า พวกหน้า อีกพวกหนึ่งเรียกว่าพวกหลัง ผลัดกันบรรเลงคนละครึ่งเมื่อพวกหน้าบรรเลงไปหมดวรรคหนึ่งแล้ว พวกหลังจึงจะบรรเลงบ้าง โดยจะซ้ำทำนองเดียวกันกับพวกหน้า

๖. **ลูกขัด** เป็นวิธีการบรรเลงทำนองอย่างหนึ่ง ซึ่งแบ่งเครื่องดนตรีออกเป็น ๒ พวก เช่นเดียวกับลูกลื้อ โดยผลัดกันบรรเลงคนละครึ่ง แต่ที่เรียกว่าลูกขัดก็เพราะ เมื่อพวกหน้าบรรเลงเป็นทำนองอย่างหนึ่งแล้วพวกหลังก็จะบรรเลงให้ผิดแตกต่างไปอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งไม่เหมือนกับพวกหน้า

สำหรับ “ลูกลื้อลูกขัด” นี้ ทำนองที่ผลัดกันบรรเลงไม่บังคับว่าจะสั้นยาวเท่าใดทั้งนี้แล้วแต่จะประดิษฐ์ขึ้น อาจจะเป็นการบรรเลงผลัดกันเพียงพยางค์เดียวก็ได้

๗. **ลูกหมด** เป็นชื่อเพลงประเภทหนึ่ง ซึ่งเป็นเพลงสั้นๆ มีจังหวะเร็วเทียบเท่ากับจังหวะหน้าทับสองไม้ขึ้นเดียว หรือครึ่งขึ้น สำหรับบรรเลงต่อท้ายเพลงต่างๆ เพื่อแสดงว่าจบ (หมด)

๓.๓ ความรู้พื้นฐานในการสอนดนตรีไทย

๓.๓.๑ ควรเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการขับร้องเพลงไทย ได้อย่างถูกต้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เพลงแสดงอารมณ์ต่างๆ ถ้าหากว่าผู้สอนสามารถขับร้องได้ตามอารมณ์ของเพลง และทำให้นักเรียนมีอารมณ์คล้อยตามได้ ถือว่าการเรียนการสอนได้บรรลุจุดประสงค์ไปขั้นหนึ่งแล้ว

๓.๓.๒ ควรเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการฟัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฟังเพลงไทย ครูผู้สอนควรฟังเพลงไทยประเภทต่างๆ บ่อยๆ จนสามารถแยกประเภทของเพลงได้ สามารถวิจารณ์หรือแสดงความเห็นต่อเพลงที่ฟังได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม สามารถตอบข้อซักถามของนักเรียนได้อย่างชัดเจนแจ่มแจ้ง และสามารถให้คำปรึกษาในเรื่องการฟังเพลงไทยแก่นักเรียนได้

๓.๓.๓ ควรจะสามารถอ่านโน้ตไทยได้ เนื่องจากการปฏิบัติเครื่องดนตรีไทยในปัจจุบันนี้ จำเป็นต้องฝึกปฏิบัติตามโน้ต ครูผู้สอนจึงควรจะสามารถอ่านโน้ตไทยได้เป็นอย่างดี และในขณะที่อ่านควรจะสามารถจะ จังหวะ ตีฉิ่ง ประกอบจังหวะได้ด้วย ซึ่งทักษะดังกล่าวสามารถฝึกฝนได้โดยใช้เวลาไม่นานนัก

๓.๓.๔ ควรเป็นผู้ที่มีทักษะในการบรรเลงเครื่องดนตรีไทย อย่างน้อยควรสามารถเป่าขลุ่ยเพียงออได้ เนื่องจากเป็นเครื่องดนตรีที่หาง่ายราคาไม่แพง สามารถพกพาได้สะดวก ถ้าหากว่าผู้สอนสามารถบรรเลงเครื่องดนตรีไทยหรือเป่าขลุ่ยเพียงออได้จะมีส่วนช่วยให้นักเรียนเกิดความ

เชื่อถือ ซึ่งจะส่งผลต่อการเรียนการสอนให้บรรลุจุดประสงค์สู่ความชื่นชมเร็วขึ้น

๓.๓.๕ ควรจะเป็นผู้ที่มีความเข้าใจในเรื่องศัพท์สังคิตต่างๆ ที่ใช้ในวงดนตรีไทย ถ้าสามารถยกตัวอย่างหรือแสดงให้นักเรียนดูได้ก็ยิ่งดี

๓.๓.๖ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติ และผลงานของครูดนตรีไทยที่มีชื่อเสียง ทั้งที่ล่วงลับไปแล้วและยังมีชีวิตอยู่

๓.๔ หลักและเทคนิคการสอนที่ดี

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนควรให้เป็นไปตามขั้นตอนที่ระบุไว้ในแผนการสอน กิจกรรมทุกอย่างต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์ และเหมาะสมกับธรรมชาติของผู้เรียน ควรให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมให้มากที่สุด กิจกรรมทุกกิจกรรมเน้นที่ตัวผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติหรือลงมือกระทำด้วยตนเอง ครูผู้สอนอาจจะทำหน้าที่เป็นเพียงที่ปรึกษา ในแต่ละกิจกรรม แต่กิจกรรมทุกอย่างจะต้องมีจุดมุ่งหมายสู่ความชื่นชมของดนตรีไทย ตลอดจนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

การเขียนแผนการสอน และการเตรียมการสอนที่ดี จะช่วยให้ผู้สอนมีความมั่นใจในการสอนและการจัดกิจกรรมมากขึ้น และจะช่วยลดปัญหาในขณะประกอบกิจกรรมได้ การเลือกใช้สื่อการสอนที่น่าสนใจ และเหมาะสมกับบทเรียน จะกระตุ้นให้นักเรียนเกิดการตื่นตัวอยากรู้อยากเรียน และให้ความร่วมมือในการประกอบกิจกรรมซึ่งส่งผลให้บรรลุจุดประสงค์ตามที่คาดหวังไว้มากที่สุด

การนำเข้าสู่บทเรียน เป็นขั้นตอนที่สำคัญประการหนึ่งของการจัดกิจกรรม วิธีการนำเข้าสู่บทเรียนของผู้สอนแต่ละคนไม่เหมือนกัน การนำเข้าสู่บทเรียนที่ดีจะทำให้ผู้เรียนรู้สึกว่เรื่องที่กำลังจะเรียนนั้นน่าสนใจ น่าติดตาม และจะให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมอย่างดี แต่ไม่ควรใช้เวลานานจนเกินไป หรือซ้ำซากจำเจ เพราะจะขาดความสนใจและอาจทำให้นักเรียนเบื่อหน่ายได้ การนำเข้าสู่บทเรียนควรจะต้องสอดคล้องเหมาะสมกับเรื่องราวที่จะเรียน

การแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ และการเสนอขอบข่ายของเนื้อหาวิชาที่จะสอน ก็ยังเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอยู่ เนื่องจากหลังการสอนจบในแต่ละคาบแล้ว ผู้เรียนจะต้องเกิดการเรียนรู้ และพัฒนาตนเอง และเปลี่ยนทัศนคติไปในทางที่ดีขึ้น ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าว ผู้สอนสามารถนำไปประเมินผลในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้

แรงจูงใจ และกำลังใจ เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นสำหรับนักเรียนและสามารถทำได้ไม่ยาก การใช้อุปกรณ์ที่น่าสนใจ การใช้วิธีสอนที่ดี การจัดกิจกรรมที่เหมาะสมล้วนเป็นสิ่งจูงใจให้นักเรียนสนใจในบทเรียนและให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมมากขึ้น กฎเกณฑ์หรือเงื่อนไขต่างๆ สำหรับผู้สอนอาจจะนำมาใช้ได้บ้าง แต่ควรใช้เมื่อจำเป็นจริงๆ เท่านั้น การให้กำลังใจเมื่อนักเรียนประสบ

ความสำเร็จหรือทำได้ จะช่วยให้นักเรียนเกิดกำลังใจมีความมุ่งมั่นพยายามในการประกอบกิจกรรมที่ยากขึ้นได้ และควรให้กำลังใจอย่างสม่ำเสมอ

วิธีการสอนของครูเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง และจะมีผลโดยตรงต่อการเรียนรู้ของนักเรียน การเลือกใช้วิธีสอนที่เหมาะสมกับสภาพ และวัยของนักเรียน การเลือกใช้วิธีสอนหลายๆ วิธี ที่เหมาะสมกับเนื้อหาและเวลา ตลอดจนให้นักเรียนได้ร่วมกิจกรรมด้วยความเป็นตัวของตัวเองให้มากที่สุด แต่อยู่ในขอบเขต เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่ผู้สอนจะต้องคำนึงถึง

อย่างไรก็ตาม การเรียนการสอนวิชาศิลปะกับชีวิตในส่วนของดนตรีไทย ในระดับชั้นนี้ นักเรียนควรจะบรรเลงเครื่องดนตรีไทยได้อย่างน้อย ๑ ชิ้น เพื่อเป็นพื้นฐานในการที่จะศึกษาหรือ บรรเลงเครื่องดนตรีไทยอย่างอื่นต่อไป ซึ่งจากความรู้พื้นฐานการบรรเลงเครื่องดนตรีไทยนี้ นักเรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และอาจจะนำไปประกอบอาชีพได้

๓.๕ ตัวอย่างแผนการสอน

เรื่อง การเป่าขลุ่ยเพียงออ

วิชา ศ ๓๐๕ ศ ๓๐๖ ศิลปะกับชีวิต ๕-๖

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ เวลาเรียน ๒ คาบ

สาระสำคัญ วิธีการเป่าขลุ่ยเพียงออ

จุดประสงค์ปลายทาง

- นักเรียนเป่าขลุ่ยเพียงออได้อย่างถูกต้อง

จุดประสงค์นำทาง

๑. อ่านโน้ตเพลงไทยที่กำหนดให้ได้
๒. บอกส่วนประกอบขลุ่ยเพียงออได้ถูกต้อง
๓. วางนิ้วและไล่เสียงขลุ่ยเพียงออได้ถูกต้อง
๔. บรรเลงเพลงที่กำหนดให้ได้

กิจกรรมการเรียนการสอน

๑. นักเรียนฟังเพลงซึ่งบรรเลงด้วยขลุ่ยเพียงออจากแถบบันทึกเสียงหรือครูจะเป่าให้ฟังก็ได้

๒. นักเรียนบรรยายความรู้จากการฟังดังนี้ๆ
๓. นักเรียนลองฝึกเป่าขลุ่ยเพียงออ
๔. ครูสังเกตพฤติกรรม และซักถามปัญหาจากการเป่า
๕. นักเรียนสังเกตส่วนประกอบของขลุ่ยเพียงออ
๖. นักเรียนบอกส่วนประกอบของขลุ่ยเพียงออ โดยดูจากแผนภูมิ

๗. นักเรียนและครูช่วยกันทบทวนเรื่องส่วนประกอบของขลุ่ยเพียงอออีกครั้ง
๘. นักเรียนวางนิ้วปิด-เปิด ขลุ่ยเพียงออตามแผนภูมิ
๙. นักเรียนฝึกเป่าและปิด-เปิดนิ้วตามแผนภูมิ
๑๐. ครูสังเกตและแนะนำนักเรียนที่ยังปฏิบัติไม่ได้
๑๑. นักเรียนเป่าจากเสียงโดต่ำ-โดสูง และไล่ขึ้น-ลง จนคล่อง
๑๒. ครูอธิบายวิธีการอ่านโน้ตไทย
๑๓. นักเรียนฝึกอ่านโน้ตไทยจากแผนภูมิ
๑๔. นักเรียนฝึกเป่าขลุ่ยตามโน้ตจากแผนภูมิ
๑๕. ครูสังเกตพฤติกรรมและการปฏิบัติของแต่ละคน
๑๖. นักเรียนเป่าขลุ่ยตามโน้ตเพลงที่กำหนดให้
๑๗. ครูเป่าเป็นตัวอย่าง และให้นักเรียนสังเกตการวางนิ้ว, การหายใจ (หากสามารถปฏิบัติได้)
๑๘. นักเรียนฝึกเป่าเองจนคล่อง
๑๙. แบ่งกลุ่มนักเรียนกลุ่มละ ๓-๔ คน
๒๐. ทดสอบที่ละ ๑ กลุ่ม

สื่อและอุปกรณ์

๑. แผนภูมิการวางนิ้วขลุ่ยเพียงออ
๒. แผนภูมิโน้ตเพลงไทย ๑ เพลง
๓. ขลุ่ยเพียงออ
๔. นิ้ว
๕. แถบบันทึกเสียงและเครื่องเล่นแถบบันทึกเสียง

การประเมินผล

๑. การอภิปรายแสดงความคิดเห็น	๒๐%
๒. การเชื่อมโยงความรู้กับประสบการณ์	๓๐%
๓. การปฏิบัติ	๓๐%
๔. การวิเคราะห์และการตัดสินใจ	๒๐%

กิจกรรมเสนอแนะ

๑. คำนวณสัดส่วนส่วนประกอบของขลุ่ยเพียงออและแผนภูมิการวางนิ้วขลุ่ยเพียงออ ที่ป้ายนิเทศให้นักเรียนได้ศึกษาประมาณ ๒ สัปดาห์
๒. จัดการประกวดแข่งขันการเป่าขลุ่ยระหว่างห้องเรียน

๓. การจัดตั้งวงขลุ่ยขึ้น หากนักเรียนมีความสนใจเป็นจำนวนมาก
๔. ให้โอกาสนักเรียนได้ร่วมแสดงในวงดนตรีไทยของโรงเรียน
๕. ควรรหาโอกาสให้นักเรียนได้เข้าชมการแสดงดนตรีไทยในโอกาสต่างๆ

๓.๖ การประเมินผล

ผู้สอนควรประเมินผลทุกครั้งหลังจากที่เรียนจบในแต่ละเรื่องหรืออาจจะประเมินผลทุกคาบเรียนได้ก็ยิ่งดี ส่วนวิธีการประเมินนั้นขึ้นอยู่กับผู้สอนว่าจะเลือกใช้วิธีใดจึงจะเหมาะสมและสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ และมีประสิทธิภาพมากที่สุด เพื่อให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ซึ่งต้องการให้ผู้เรียนวิชาศิลปะกับชีวิตเกิดความชื่นชมเห็นคุณค่าและรู้สึกซาบซึ้งจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่การประเมินผลแต่ละครั้ง ควรเน้นให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

การประเมินที่ผู้สอนนิยมใช้กันทั่วไปคือ การสังเกต ในการสังเกตผู้สอนควรมีแบบบันทึกการสังเกต ซึ่งอาจจะจัดทำขึ้นใช้เอง โดยผู้สอนจะต้องกำหนดหัวข้อและสังเกตพร้อมทั้งบันทึกพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลง หลังจากการเรียนแต่ละคาบหรือจบบทเรียนควรบันทึกทุกครั้งที่เข้าสอน

หลังจากที่ได้สังเกตและบันทึกพฤติกรรมแล้ว ผู้สอนจะต้องวิเคราะห์พฤติกรรมของนักเรียนแต่ละคนที่แสดงออกในขณะที่เรียนว่านักเรียนมีทัศนคติอย่างไร ถ้าหากผลที่วิเคราะห์ออกมาไม่ดีเท่าที่ควร ผู้สอนจะต้องคิดหาวิธีการจัดการเรียนการสอนใหม่ที่เหมาะสมต่อไป

การวัดผลประเมินผลวิชาศิลปะกับชีวิตไม่ได้เน้นถูกหรือผิด แต่เน้นที่ความสามารถของนักเรียนว่าทำได้มากน้อยเพียงใด ทักษะความชำนาญและความคล่องแคล่วว่องไวที่นักเรียนแสดงออกมานั้นอยู่ในเกณฑ์ใด

การประเมินผลด้านดนตรีไทยน่าจะใช้วิธีการดังต่อไปนี้

๑. การสังเกต

- การให้ความร่วมมือในขณะประกอบกิจกรรม
- พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงหลังจากจบบทเรียน
- การพัฒนาทักษะในการปฏิบัติทุกครั้ง
- การแสดงความคิดเห็นและการอภิปราย
- การตอบสนองต่อสิ่งเร้าต่างๆ เช่น การนำเข้าสู่บทเรียน, อุปกรณ์สื่อการสอนต่างๆ
- ความมีวินัย ตรงต่อเวลา ความรับผิดชอบในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

๒. การวิเคราะห์จากแบบบันทึกพฤติกรรมที่แสดงออก

๓. แบบฝึกหัด

๔. แบบทดสอบ

๓.๗ แหล่งวิทยาการทางดนตรีไทย

- ๑) ห้องสมุดดนตรี หอสมุดแห่งชาติ
- ๒) ห้องสมุดของมหาวิทยาลัยทุกแห่ง
- ๓) ห้องสมุดสถาบันราชภัฏทุกแห่ง
- ๔) ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
- ๕) ศูนย์พัฒนาหนังสือ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ
- ๖) ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย
- ๗) กองการสังคีต ฝ่ายดุริยางค์ไทย กรมศิลปากร
- ๘) สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง ๑๑
- ๙) สถานีวิทยุจุฬา
- ๑๐) กองดุริยางค์ กรมตำรวจ
- ๑๑) กองดุริยางค์ กองทัพเรือ
- ๑๒) กองดุริยางค์ กองทัพอากาศ
- ๑๓) มูลนิธิหลวงประดิษฐไพเราะ
- ๑๔) ศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ สาขาผ่านฟ้า
- ๑๕) พิพิธภัณฑ์ดนตรี เพื่อการศึกษา สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

บทที่ ๔

ดนตรีสากล

๔.๑ จุดมุ่งหมายของคู่มือครู

๑. ช่วยให้ครูสามารถสอนวิชาดนตรีสากลได้ถูกต้องตามหลักสูตรและเนื้อหารายละเอียดในหนังสือเรียนศิลปะศึกษา ศ ๓๐๕ - ศ ๓๐๖ ศิลปะกับชีวิต ๕-๖ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

๒. ช่วยให้ครูสามารถสร้างกิจกรรมการเรียนการสอนได้

๓. เพื่อเสนอแนวทางการสอนดนตรีสากล ในรูปแบบของขบวนการกลุ่มสามารถประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต จากคำอธิบายหัวข้อสาระสำคัญในหนังสือเรียน เทคนิคการสอน ตัวอย่างแผนการสอน และหลักการประเมินผลการสอนที่สอดคล้องกับหลักสูตร มัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓)

๔.๒ สาระสำคัญของดนตรีสากลในหนังสือเรียน

๑. **อารมณ์ของดนตรี** เสียงดนตรีและเสียงเพลง ให้อารมณ์ผู้ฟังได้มากมายไม่ว่าจะเป็นความสนุกสนาน ความเพลิดเพลิน ความเศร้า ความรัก ฯลฯ ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบของดนตรีดังนี้

- ๑.๑ จังหวะ
- ๑.๒ เสียงทำนองเพลง
- ๑.๓ น้ำเสียงของเครื่องดนตรีและเสียงร้อง
- ๑.๔ เสียงประสาน
- ๑.๕ รูปแบบดนตรีลักษณะบทประพันธ์เพลง
- ๑.๖ ลักษณะการแสดงออกทางดนตรี (ความดัง-ค่อย, ช้า-เร็ว, หนัก-เบา ฯลฯ)

๒. **องค์ประกอบของดนตรีที่สำคัญ** ได้แก่แบบแผนการประพันธ์หรือที่เรียกว่า ดนตรีลักษณะ ประกอบด้วย ไบนารี (Binary) เทอনারี (Ternary) รอนโด (Rondo) วารีเอชัน (Variation) [โซนาตา (Sonata) และซิมโฟนี (Symphony)]

๓. ศัพท์ดนตรีและเครื่องหมายเพื่อการปฏิบัติ เพื่อสร้างความรู้สึทางด้านอารมณ์ดนตรี การปฏิบัติเครื่องดนตรี การขับร้องเพลงและจัดกิจกรรมการแสดงดนตรีได้ด้วยความพร้อมเพรียง สง่างาม มีความไพเราะทางศิลปะการดนตรี

๔. คีตกวี ศึกษาตัวอย่างชีวิตศิลปินนักดนตรี ที่มีผลงานอันทรงคุณค่า ทั้งที่เป็นศิลปินนักดนตรีในอดีตและปัจจุบัน เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีและให้นักเรียนเกิดความชื่นชมในผลงานดนตรีหรือเพลงมากยิ่งขึ้น

๕. พื้นฐานสำคัญของการเป็นนักดนตรีและนักร้อง แนวทางการปฏิบัติและวิธีการทำงานของนักดนตรีและนักร้อง เพื่อความสำเร็จในการแสดงและอาชีพ

๖. เครื่องดนตรีสากล ชื่อ ลักษณะรูปร่างและเสียงของเครื่องดนตรีสากลที่นักเรียนควรรู้จัก ทั้งที่ใช้ในวงดุริยางค์ ดนตรีศึกษา และการบรรเลงแสดงดนตรีทั่วไป ซึ่งประกอบด้วย

๖.๑ เครื่องดนตรีประเภทเครื่องประกอบจังหวะ (Percussion)

๖.๒ เครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่า

๖.๒.๑ เครื่องเป่าลมไม้ (Woodwind)

๖.๒.๒ เครื่องเป่าทองเหลือง (Brass)

๖.๓ เครื่องดนตรีประเภทเครื่องสาย (Strings)

๖.๔ เครื่องดนตรีประเภทคีย์บอร์ด (Keyboard)

๖.๕ เครื่องดนตรีประเภทเครื่องไฟฟ้า (Electronic)

๗. รูปแบบของวงดนตรี ลักษณะของการจัดวงดนตรี ซึ่งสามารถทำได้หลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็น การบรรเลงเดี่ยว (Solo), การบรรเลงคู่ (Duo หรือ Duet) การบรรเลง ๓ ชิ้น (Trio)....ไปถึงวงดนตรีขนาดใหญ่ เช่น วงซิมโฟนีออร์เคสตรา (Symphony Orchestra)

การบรรเลงวงโยธวาทิต

๘. การขับร้องประสานเสียง ความหมายและลักษณะของการจัดรูปแบบวงขับร้องประสานเสียง

- ๘.๑ การแบ่งกลุ่มเสียง ระดับสูง-กลาง-ต่ำ ตามลักษณะธรรมชาติของเพศและวัยของนักร้อง
- ๘.๒ หลักการคัดเลือกเสียงตามระดับความสามารถการร้อง
- ๘.๓ ประเภทของวงขับร้องประสานเสียง ๒ แนว, ๓ แนว, และ ๔ แนว
- ๘.๔ ข้อเสนอแนะในการจัดกลุ่มเสียงนักร้อง
- ๘.๕ แบบฝึกหัดสำหรับฝึกเสียง
- ๘.๖ วิธีขับร้อง
- ๘.๗ แบบฝึกหัดขับร้องประสานเสียง

ภาพการแสดงการขับร้องประสานเสียง

๘.๓ คุณสมบัติของครูผู้สอนดนตรีสากล

๑. เป็นผู้จัดการให้นักเรียนเกิดความเข้าใจและความชื่นชมความไพเราะของดนตรี อารมณ์ความรู้สึกในองค์ประกอบของดนตรี ด้วยสื่อการเรียนการสอนหลายประเภทได้ นอกจากการอธิบายแนะนำจากหนังสือเรียนแล้ว

๒. สามารถกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้ทางด้านการฟังดนตรีหรือเพลงประเภทต่างๆ ทั้งประเภทบรรเลงและการขับร้องตลอดจนความรู้ทางด้านการปฏิบัติเครื่องดนตรีเพิ่มเติมจากชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ วิชาทฤษฎีดนตรี ประวัติคีตกวี เป็นต้น

๓. มีความรู้พื้นฐานทางด้านฉันทลักษณ์หรือรูปแบบการประพันธ์เพลง เพียงพอเพื่อการอธิบายให้นักเรียนเกิดความเข้าใจได้

๔. สามารถเป็นผู้แนะนำให้นักเรียนจัดทำกิจกรรมแสดงดนตรีสากลด้วยการจัดตั้งเป็นวงดนตรี หรือกิจกรรมดนตรีที่แสดงในรูปแบบเพื่อการพัฒนาทางด้านอารมณ์ สุขภาพจิตของนักเรียน ตลอดจนการบูรณาการกับศาสตร์แขนงอื่นๆ เพื่อคุณภาพชีวิตได้

๕. รู้หลักการและควบคุมการขับร้องเพลงเป็นหมู่คณะ หรือเพลงร้องประสานเสียง ให้เกิดความพร้อมเพรียงและความไพเราะ ความเพลิดเพลินสำหรับผู้ฟังด้วย นอกจากการแสดงเพื่อความชื่นชมของนักเรียนเองแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งวินัยในการฝึกซ้อมก็ให้มีอยู่เสมอ เพื่อผลสำเร็จของงานและการปลูกฝังความเป็นนักแสดงที่มีคุณภาพ

๔.๔ หลักและเทคนิคการสอนที่ดี

ก. อารมณ์และความไพเราะของดนตรี

๑. สอนให้นักเรียนรู้จักอารมณ์และความรู้สึกของเพลงและดนตรีประเภทต่างๆ หัดวิเคราะห์อิทธิพลของเสียงที่ได้ยิน เช่น ดนตรีที่มีจังหวะรวดเร็ว ดังเร้าใจ ก็มักให้อารมณ์ตื่นเต้น (จากตัวอย่างเพลงมาร์ช) ดนตรีที่ให้ความสุขสบาย ได้แก่ เพลง โลที่มิวสิก เพลงที่ให้ความบันเทิง สนุกสนาน ได้แก่ เพลงลูกทุ่ง เพลงสมัยนิยม หรือที่มีอารมณ์เพลงละเอียดอ่อน มีความงดงาม ได้แก่ เพลงบรรเลงคลาสสิก เป็นต้น

๒. คุุควหาเทคนิคการสอนที่น่าสนใจ เพื่อการอธิบายอารมณ์ของดนตรีจากองค์ประกอบของดนตรี เช่น ความแตกต่างของน้ำเสียงเครื่องดนตรีจากการแบ่งกลุ่มนักเรียนทำกิจกรรมเรื่องเครื่องดนตรี ประเภทของวงดนตรีที่มีเครื่องดนตรีประเภทเดียวกัน วงเครื่องเป่าลมไม้ มีคุณภาพเสียงต่างจากวงเครื่องเป่าทองเหลือง หรือวงดนตรีขนาด ๕ ชิ้น ต่างจากวงดนตรีซิมโฟนีออร์เคสตราอย่างไร

๓. ให้แบ่งกลุ่มนักเรียนทำกิจกรรมที่ต้องการคำอธิบายต่างๆ เช่น วาดรูปและระบายสีภายหลังจากการฟังเพลงซึ่งมีอารมณ์ต่างกันในแต่ละกลุ่มแล้ว กลุ่มที่หนึ่งอาจมีเพลงที่ประกอบด้วยอารมณ์สนุกสนาน ขณะที่อีกเพลงหนึ่งนั้นี้อารมณ์เศร้า เพื่อให้การศึกษาแก่นักเรียนทั้ง ๒ กลุ่มว่า ภาพหรือสีที่ระบายได้มีความแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

๔. หัดให้นักเรียนรู้จักวิเคราะห์บทเพลงร้องประสานเสียง ในหัวข้อเรื่องระดับเสียงร้องของนักร้อง วิธีการหายใจที่ถูกต้อง ทำนองเพลงที่มีความถูกต้องทางด้านระดับเสียง จังหวะอารมณ์ความรู้สึกและแบบแผนการประพันธ์ในบทเพลงนั้น

ข. แบบแผนการประพันธ์

สอนให้นักเรียนเข้าใจและเห็นประโยชน์ของรูปแบบการประพันธ์ ซึ่งเป็นโครงสร้างที่สำคัญของเพลงร้องหรือบทประพันธ์เพลง เพื่อเป็นหลักในการจดจำเพลงได้แม่นยำขึ้น สามารถ

ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกทางดนตรีได้อย่างลึกซึ้ง ตลอดจนสามารถนำไปใช้บูรณาการกับการแสดงทางด้านศิลปะอื่นๆ เช่น นาฏศิลป์, ทัศนศิลป์ ได้อย่างเห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนขึ้น

ค. ศัพท์ดนตรีและเครื่องหมายเพื่อการปฏิบัติ

๑. ครูควรอธิบายศัพท์ดนตรีและเครื่องหมายจากตัวอย่างเพลงในบทเรียน เช่น จาก หน้า ๑๔๒ คำว่า Andante หรือเครื่องหมาย ๓ ในหน้า ๑๔๑ ให้นักเรียนทราบความหมายก่อนการเล่นหรือขับร้องเพลง

๒. มีกัณฑ์นักเรียนนำความรู้ที่ได้จากการจำศัพท์ดนตรีและเครื่องหมายเพื่อการปฏิบัติ ดนตรี มาประยุกต์ใช้กับการเรียนการเล่นเครื่องดนตรี, ขับร้องหรือการแสดงกิจกรรมดนตรีทุกประเภท เพื่อให้เกิดความชื่นชมในการแสดงมากยิ่งขึ้น

ง. คีตกวี

๑. ครูควรจัดทำสื่อ เช่น เทปบันทึกเสียง แผ่นซีดี และแผ่นภาพนักดนตรีที่มีชื่อเสียงพร้อมผลงาน วิธีการสร้างผลงานหรือหลักการทำงานของท่านเหล่านั้น เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนเห็นคุณค่าของศิลปินที่ดี ซึ่งนักเรียนจะจดจำชื่อเสียงได้ดีกว่าการอ่านจากหนังสืออย่างเดียว

๒. กิจกรรมเสริมที่นักเรียนทำขึ้นเอง เช่น การทำรายงานคุณสมบัติที่ดีของนักร้องหรือนักดนตรี จะช่วยให้นักเรียนซาบซึ้งชีวิตและผลงานของนักดนตรี นักร้องมากยิ่งขึ้น

จ. เครื่องดนตรีสากล

๑. วิีธีสอนให้นักเรียนรู้จักเครื่องดนตรีสากลได้ดีที่สุด ก็คือ นำของจริงมาแสดงพร้อมสาธิต แต่ในกรณีที่ไม่ได้ ก็ใช้สื่อการเรียนช่วย เช่น แผ่นภาพ เทปบันทึกเสียง แผ่นซีดี สไลด์ ภาพแผ่นพลิก วีดีโอ

๒. ครูควรจัดหมวดหมู่ของเครื่องดนตรีแต่ละประเภท เพื่อสะดวกแก่การจัดจำและเข้าใจคุณภาพหรือนำเสียงของเครื่องดนตรีแต่ละชิ้น และควรเปรียบเทียบให้ฟังจนนักเรียนจำได้แม่นยำ ด้วยกิจกรรมที่หลากหลายและบูรณาการเข้ากับทัศนศิลป์หรือนาฏศิลป์ด้วย เช่น เสียงขลุ่ยพลุกับภาพนกหรือ เสียงแตรทรมเปห์กับเสียงร้องของช้าง เป็นต้น

ฉ. การขับร้องประสานเสียง

๑. ให้ครูบทบาทนหลักการร้องเพลงที่ถูกต้อง เมื่อพบว่านักเรียนคนใดยังบกพร่อง เช่น การหายใจ การออกเสียงที่ผิดทำนองเพลง (เพี้ยนเสียง) จังหวะที่ไม่สม่ำเสมอ หรือการอ่านโน้ตที่เคยอ่านได้แต่ไม่คล่อง ซึ่งบางครั้งต้องใช้เวลาพิเศษ เช่น ไปฝึกซ้อมที่บ้าน มีครูผู้ช่วยสอนเพิ่มเติม การฟังเพลงร้องเพิ่มเติมหรือพานักเรียนไปชมการแสดงสดที่เปิดแสดงให้ชมเพื่อการศึกษา เป็นต้น

๒. ควรฝึกหัดให้นักเรียนมีพื้นฐานในการร้องเพลงที่ถูกต้องเป็นประจำ เช่น การใส่เสียงที่เป็นบันไดเสียง ระยะขึ้นสู่เสียง บทแบบฝึกหัดการออกเสียงและเพลงแบบฝึกหัดใน

หนังสือเรียน หรือจากบทเพลงอื่นๆ ที่มีระดับความยาก-ง่ายเหมาะสมกับนักเรียนในช่วงระยะเวลาเรียนขณะนั้น

๓. ครูควรสอนเรื่องการร้องเพลงประสานเสียง จากเพลงที่มีเสียงแนวเดียวก่อน เช่น เพลง ROUND หรือ CANON แล้วจึงเพิ่มเป็นสองแนวและสามแนวต่อไป ไม่ควรร้องประสานเสียงให้มากแนว ทั้งๆ ที่ยังไม่อาจควบคุมให้ร้องได้ถูกต้องพร้อมเพรียงกัน

๔. อารมณ์ของเพลงขับร้องประสานเสียงต้องมีความกลมกลืนกับความหมายของคำร้อง เสียงที่ร้อง จินตนาการของนักร้องในขณะกำลังร้องเพลงนั้น เพื่อทำให้เพลงมีความงาม ไพเราะน่าฟัง เสียงหนัก เบา ดัง ค่อย ช้า เร็ว การเน้นเสียง และผ่อนเสียงมีความสำคัญเสมอ

๔.๕ ตัวอย่างแผนการสอน

แผนการสอนเรื่อง

วิชาศิลปะ

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

๑. สาระสำคัญ

กิจกรรมการแสดงดนตรีเพื่อคุณภาพชีวิต

ศ.๓๐๕-ศ.๓๐๖ ศิลปะกับชีวิต ๕-๖

เวลาเรียน ๒ คาบ

๒. จุดประสงค์ปลายทาง

กิจกรรมการแสดงดนตรีเพื่อคุณภาพชีวิต จะช่วยให้นักเรียนนำความรู้พื้นฐานทางด้านดนตรีที่ได้เรียนมาแล้วมาประยุกต์ใช้กับชีวิตได้

๓. จุดประสงค์นำทาง

นักเรียนสามารถเรียนรู้คุณภาพชีวิตจากการแสดงออกทางกิจกรรมดนตรีที่นักเรียนช่วยกันคิดขึ้นเอง

๓.๑ นักเรียนมีความเข้าใจเรื่ององค์ประกอบของดนตรีได้เป็นอย่างดี

๓.๒ นักเรียนสามารถฟังดนตรี ร้องเพลง เล่นดนตรี และแสดงการเคลื่อนไหวร่างกายได้อย่างมั่นใจ

๓.๓ นักเรียนรู้จักการนำสื่อการเรียนการสอนหรือนวัตกรรมมาใช้อย่างถูกต้อง

๓.๔ นักเรียนมีความสามัคคีในการทำกิจกรรม

๔. กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

๔.๑ กำหนดชื่อเรื่องกิจกรรมการแสดงดนตรีดังนี้

๔.๑.๑ ธรรมชาติคือดนตรีที่สวยงาม

๔.๑.๒ ปีใหม่

๔.๑.๓ ยืนความกรุณาปรานีจะมีใครบังคับก็หาไม่

๔.๑.๔ ดนตรีมีคุณค่าทุกอย่างไว้

๔.๑.๕ สามัคคีคือพลัง

๔.๒ แบ่งนักเรียนเป็น ๓ กลุ่ม ให้เลือกกิจกรรมดนตรีเพื่อคุณภาพชีวิตตามชื่อเรื่องที่กำหนดให้ โดยไม่ให้ซ้ำกัน กลุ่มละ ๑ เรื่อง

๔.๓ นักเรียนแต่ละกลุ่มนำชื่อเรื่องที่เลือกไปวิเคราะห์หาความหมาย เลือกการแสดงออกที่สอดคล้องกับชื่อเรื่อง โดยใช้กิจกรรมดนตรีที่เรียนมาแล้วได้อย่างอิสระ การเล่นเครื่องดนตรี การร้องเพลง ประสานเสียง และบูรณาการเข้ากับกิจกรรมศิลปะอื่นๆ เช่น นาฏศิลป์ ทันตศิลป์ ได้ตามต้องการ

๔.๔ แสดงให้นักเรียนและครูชม กลุ่มละประมาณ ๓-๕ นาที

๔.๕ ผูกหัววิจารณ์การแสดงของแต่ละกลุ่มอย่างสร้างสรรค์

๕. สื่อและอุปกรณ์

๕.๑ เครื่องเล่นเทป

๕.๒ เครื่องดนตรีของครูและนักเรียน (ตามกิจกรรมการแสดงของนักเรียนแต่ละกลุ่ม)

๕.๓ แผ่นภาพ

๕.๔ ฉาก

๕.๕ ภาพวาด

๕.๖ เครื่องแต่งกาย

๖. การประเมินผล

๖.๑ เป็นการประเมินผลเป็นกลุ่ม

๖.๒ คะแนนของการแสดงแต่ละกลุ่มพิจารณาดังนี้

๖.๒.๑ การแสดงออกของนักเรียนที่สื่อความหมายได้ ๒๐ คะแนน

๖.๒.๒ เทคนิคการนำเสนอกิจกรรม ๒๐ คะแนน

๖.๒.๓ ความประณีตสวยงาม ๒๐ คะแนน

๖.๒.๔ ความรู้ดนตรีสากล ๒๐ คะแนน

๖.๒.๕ การทำงานเป็นหมู่คณะ ๒๐ คะแนน

๗. กิจกรรมเสนอแนะ

๗.๑ ผูกหัดบันทึกผลการแสดงของนักเรียนแต่ละกลุ่มว่า มีข้อดี ข้อด้อยอย่างไร เพื่อจะได้แก้ไขในโอกาสต่อไป

๗.๒ ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มแลกเปลี่ยนกิจกรรมการแสดงด้วย เพื่อความหลากหลายและเข้าใจยิ่งขึ้น

๘.๖ การประเมินผล

การประเมินผลวิชาดนตรีสากล วิชาศิลปะกับชีวิต ศ.๓๐๕-ศ.๓๐๖ ศิลปะกับชีวิต ๕-๖ ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ นี้ ควรยึดแนวทางดังต่อไปนี้

๑. เป็นการประเมินผลทั้งที่เป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม หัวข้อใดที่เป็นการประเมินผลเป็นกลุ่มหรือรวม คือกิจกรรมกลุ่มที่ครูหรือนักเรียนร่วมกันกำหนดขึ้น แต่การประเมินผลที่เป็นรายบุคคลนั้น จะเป็นหัวข้อเรื่องที่ต้องการวัดทักษะเป็นความรู้ ความเข้าใจ ของนักเรียนแต่ละคน ซึ่งมีตัวอย่างการประเมินผลเป็นรายบุคคล และการประเมินผลเป็นกลุ่มดังนี้ -

การประเมินผลเป็นรายบุคคล

- ๐ ทักษะการร้องเพลงเดี่ยว
- ๐ ทักษะการฟังดนตรีเป็นรายบุคคล

การประเมินผลเป็นกลุ่ม

- ๐ ทักษะการร้องเพลงประสานเสียง
- ๐ ทักษะการฟังดนตรีเป็นกลุ่ม
(กิจกรรมการฟังบูรณาการเข้ากับกิจกรรมทัศนศิลป์ เป็นต้น)

๒. เกณฑ์การตัดสินวัดผล มีหัวข้อเรื่อง และน้ำหนักคะแนน ดังนี้

๒.๑ ความเข้าใจเรื่องจังหวะ	๕ คะแนน
๒.๒ ความเข้าใจเรื่องทำนองเพลง	๕ คะแนน
๒.๓ ความเข้าใจเรื่องน้ำเสียง	๕ คะแนน
๒.๔ ความเข้าใจเรื่องเสียงประสาน	๕ คะแนน
๒.๕ ความเข้าใจเรื่องแบบแผนการประพันธ์	๕ คะแนน
๒.๖ ความเข้าใจเรื่องการแสดงออกทางดนตรี	๕ คะแนน
๓. ความสามารถ (ทักษะ) ในการเล่นดนตรี	๑๐ คะแนน
๔. เทคนิคการร้องโน้ตดนตรีสากล	๑๐ คะแนน
๕. ความรู้ความเข้าใจในเรื่องคีตกวี	๕ คะแนน
๖. ความเข้าใจในคุณสมบัติเครื่องและนักดนตรี	๕ คะแนน

๗. ความรู้เรื่องเครื่องดนตรี	๑๐	คะแนน
๘. ความรู้เรื่องการผลิตวงดนตรี	๑๐	คะแนน
๙. การร้องเพลงประสานเสียง	๑๐	คะแนน
๑๐. กิจกรรมการแสดงดนตรี	๑๐	คะแนน
รวมคะแนน	๑๐๐	คะแนน

๔.๗ แหล่งวิทยาการทางดนตรีสากล

๑. ห้องสมุดกลางและห้องสมุดคณะของมหาวิทยาลัย สถาบันราชภัฏทุกแห่งที่มีการเปิดสอนวิชาดนตรีเป็นวิชาเอก

๒. ห้องสมุดดนตรีหอสมุดแห่งชาติ
๓. ห้องสมุดเอยูเอ
๔. ห้องสมุดบริติช เคาน์ซิล
๕. สถาบันวัฒนธรรมเยอรมัน
๖. สมาคมฝรั่งเศส
๗. ห้องสมุดดนตรีโรงเรียนดนตรีของเอกชนทุกแห่ง
๘. ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
๙. ศูนย์พัฒนาหนังสือ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ
๑๐. ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย
๑๑. กองการสังคีต งานดุริยางค์สากล กรมศิลปากร
๑๒. สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง ๑๑
๑๓. มูลนิธิบางกอกซิมโฟนี ออร์เคสตรา
๑๔. มูลนิธิชัยัง สิมทองกุล
๑๕. สถาบันวิทยุจุฬา คดีนเอฟ เอ็ม ๑๐๑.๕ MKZ.
๑๖. กองดุริยางค์ กรมตำรวจ
๑๗. กองดุริยางค์ กองทัพบก
๑๘. กองดุริยางค์ กองทัพเรือ
๑๙. กองดุริยางค์ กองทัพอากาศ

นาฏลักษณะในศิลปะการตกแต่งอาคารสถานที่

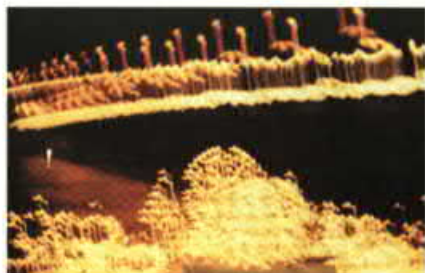
ภาพ ชุดความเร็ว BLUE STREAK

ของศิลปินไทย สมบัติส่วนตัวของนักสะสมศิลปะ
ชาวเยอรมัน

Mr. Winfried Bimek แสดงพลังของการเคลื่อนไหว
(นาฏลักษณะ, ในงาน จิตรกรรม), ศิลปะ คือสื่อภาษา
สากล

นาฏลีลา แสดงความอ่อนช้อยงดงามในการ
เคลื่อนไหวของนาฏศิลป์ไทย

ภาพ "ไหลเรือไฟ" การผสมผสานการเคลื่อนที่ทั้งดวงม การเห็นทั้งดวงม และเสียงทั้งดวงม
ในประเพณีท้องถิ่นไทย (การหลอมรวมเป็นหนึ่งในศาสตร์ทั้ง ๓: ทักษะศิลป์, ศิลปะศิลป์, นาฏศิลป์)

การวาดวงคล้ายทำพืชน้ำในธรรมชาติของกล้วยไม้

นางกัณฐิกาในฐานประติมากรรมสลักหิน

๑. นางอัปสร (นางฟ้า)

บรรณานุกรม

- การฝึกหัดครู, กรม สุขทรีวิทยา. เอกสารนิเทศการศึกษา หน่วยงานนิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู
โรงพิมพ์เจริญธรรม, ๒๕๒๐.
- ไชแสง สุขะวัฒนะ. **สังคตินิยมว่าด้วยดนตรีตะวันตก** ฉบับได้รับรางวัลชนะเลิศมาจาก
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ม.ป.ป.
- คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ, สำนักงาน, กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและการพลังงาน
แนวทางการอนุรักษ์ธรรมชาติ : กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การ
เกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๓๑
- ครูเงิน (นามแฝง) **เพลงไทยตามนัยประวัติ** กรุงเทพฯ : บรรณกิจ, ๒๕๒๔.
- จรรยา วีระวานิช. **คู่มือการสอนและการจัดการแสดง**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ : ชรินทร์
คณ, ๒๕๒๖.
- จินดา ดวงจินดา. ป่า. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คณิดา, ๒๕๒๕.
- จุฬาลงกรณ์, มหาวิทยาลัย. **แถบเสียงคำบรรยายสังคตินิยมว่าด้วยดนตรีไทย ครั้งที่ ๕ เรื่อง**
เครื่องดีด สี ดี เป่า. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิทยุพุทธา, ๒๕๒๒-๒๕๒๓
- เฉลิมศักดิ์ พิภูลศรี. **สังคตินิยมว่าด้วยดนตรีไทย**. ขอนแก่น : โอเดียนสโตร์, ม.ป.ป.
- ชมรมดนตรีสตรีวิทยา. **ดนตรีไทย**. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภณาการพิมพ์, ๒๕๒๓.
- ขึ้น ศิลปบรรเลง และลิขิต จินดาวัฒน. **ดนตรีไทยศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษร
เจริญทัศน์, ๒๕๒๑.
- ทตลองค์ ปะติษฐ์สนุก **สร้างสรรค์สิ่งประดิษฐ์- making Movable Toys**. กรุงเทพฯ :
บริษัทซีเอ็ดดูเซ็น จำกัด, ๒๕๓๑.
- ทรงวิทย์ แก้วศรี. **ดนตรีไทย โครงสร้าง อภิธานศัพท์ และสารสังเขป**. กรุงเทพฯ : หอสมุด
แห่งชาติ กรมศิลปากร, ๒๕๒๒.
- ทวีสิทธิ์ ไทวรจิตร. **สังคตินิยม**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๒.
- ธนิต อยู่โพธิ์. **เครื่องดนตรีไทย**. พระนคร : โรงพิมพ์ศิริพร, ๒๕๐๐.
- _____. **ผู้เรียบเรียง. เครื่องดนตรีไทย**. พระนคร : กรมศิลปากร, ๒๕๑๑.
- _____. **เครื่องดนตรีไทยพร้อมด้วยตำนานการผสมวงมโหรี ปีพาทย์ และเครื่องสาย**
กรุงเทพมหานคร : กรมศิลปากร, ๒๕๒๓.

ชนิด อยู่โพธิ์. ศิลปะละครคนรำและคู่มือนาฏศิลป์ไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ห้างหุ้นส่วนศิริพร, ๒๕๑๖. (พิมพ์เป็นที่ระลึกเนื่องในงานฉลองพระชนม์ครบ ๕ รอบ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเฉลิมพลทิฆัมพร)

_____. "อธิบายนาฏศิลป์ไทย. พระนคร : โรงพิมพ์พระจันทร์, ๒๔๙๔.

น. ณ ปากน้ำ. ความเข้าใจในศิลปะ. สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, ๒๕๓๑.

น. ณ ปากน้ำ. สังสรรค์ศิลป์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, ๒๕๒๓.

บุญเยี่ยม แยมเมือง. สุนทรีระทางทัศนศิลป์. สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๑.

ประเทือง คล้ายสุบรรณ. ร่องกรองชาวบ้าน. กรุงเทพมหานคร : สิทธิสารการพิมพ์, ๒๕๒๒.

ผดุง ศิริวิรัตน์ และคณะ. ศิลปะสำหรับครูมัธยม. วิทยาลัยครูสวนสุนันทา, ๒๕๒๑ (อัดสำเนา)

พิชัย ปรัชญานุสรณ์. ทฤษฎีดนตรีระดับเกรดหนึ่ง. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พับลิคิสเนสพรินท์, ๒๕๓๗.

_____. ทฤษฎีดนตรีระดับเกรดสอง. กรุงเทพฯ : พับลิคิสเนสพรินท์, ๒๕๓๓.

_____. สู่โลกดนตรี. กรุงเทพมหานคร : หนึ่งเจ็ดการพิมพ์, ๒๕๒๙.

พิระพงษ์ กุลพิศาล. มโนภาพและการรับรู้ของศิลปะ Conception and in Arts. หน่วยงานนิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, ๒๕๓๑.

พึงจิตต์ สวามิภักดิ์. ขั้วร้องสากล. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์, ๒๕๒๙.

พูนพิศ อมาตยกุล. ดนตรีวิจิตร. กรุงเทพฯ : บริษัท รักศิลป์ จำกัด, ๒๕๒๙.

มนตรี ดราโบท. "ความเป็นมาของดนตรีไทย." ใน หนังสืออ่านประกอบคำบรรยายวิชาพื้นฐานอารยธรรมไทย ดอนดนตรีและนาฏศิลป์ไทย. พระนคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๕.

_____. "ตะโพน" ใน สารานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม ๑๒. พระนคร, ๒๕๐๓-๒๕๐๔.

มหาวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์. พระไตรปิฎก ฉบับสำหรับประชาชน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สาขาศิลปศาสตร์. ไทยศึกษา Thai Studies หน่วยที่ ๔-๑๕ (ฉบับปรับปรุง) รุ่งศิลป์การพิมพ์, ๒๕๓๗.

ยศนันท์ แยมเมือง ปรัชญานุสรณ์การศึกษามหาบัณฑิต เรื่อง การวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือส่งเสริมการเรียนรู้ การสอน วิชาศิลปะในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามเกณฑ์ของคุณค่าที่จะอยู่ในทฤษฎีการเรียนรู้ทางศิลปะปัจจุบัน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร พ.ศ. ๒๕๓๒.

วรุณ สุวรรณฤทธิ์ และ ระพีพรรณ เทียมเดช. ๑๐๐ ปี เพลงเขมรไทรโยคกาญจนบุรี. กาญจนบุรี :

ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม วิทยาลัยครูกาญจนบุรี สหวิทยาลัยทวาวรสี, ๒๕๓๕.

วิชัย วงษ์ใหญ่. ปรัชญาและวัตถุประสงค์ ของการสอนศิลปะในระดับมัธยมศึกษา. สารพัฒนา

หลักสูตร (๔๒) สิงหาคม ๒๕๓๔, ๓-๑๒.

วิชาการ, กรม. กระทรวงศึกษาธิการ. การวิเคราะห์รูปแบบ นวัตกรรมการเรียนการสอนที่มี

ประสิทธิภาพ ระดับมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุลสภา, ๒๕๓๕.

_____ คู่มือครูวาดภาพเขียนภาพ ศ. ๑๑๒, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุลสภาลาดพร้าว,

๒๕๒๖.

_____ คู่มือครูองค์ประกอบศิลป์ ศ. ๑๑๑, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุลสภาลาดพร้าว,

๒๕๒๖.

_____ คู่มือครูศิลปะพื้นบ้าน ศ. ๑๑๔, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุลสภาลาดพร้าว,

๒๕๒๖.

_____ หนังสือเรียนศิลปะศึกษา ศ. ๑๐๑ - ศ. ๑๐๒ ศิลปะกับชีวิต ๑-๒ ชั้นมัธยมศึกษา

ปีที่ ๑ กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุลสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๔.

_____ หนังสือเรียนศิลปะศึกษา ศ. ๒๐๓ - ศ. ๒๐๔ ศิลปะกับชีวิต ๓-๔ ชั้นมัธยมศึกษา

ปีที่ ๒ กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุลสภา, ๒๕๓๕.

_____ หนังสือเรียนศิลปะศึกษา ศ. ๓๐๕ - ศ. ๓๐๖ ศิลปะกับชีวิต ๕-๖ ชั้นมัธยมศึกษา

ปีที่ ๓ กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุลสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๖.

_____ หนังสือเรียนสังคมศึกษา ๑ ศ. ๐๒๑ ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย, กรุงเทพฯ : โรง

พิมพ์จุลสภา, ๒๕๒๖.

_____ หนังสืออ่านเพิ่มเติมพระเจ้าอยู่หัว ระดับมัธยมศึกษา, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชวน

พิมพ์, ๒๕๓๐.

_____ กระทรวงศึกษาธิการ. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับ

ปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓.)

วิมลโมลี, พระเทพ. ตำรายากลางบ้าน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย,

๒๕๒๒.

วิรุณ ตั้งเจริญ. แนวการสอนศิลปะระดับมัธยมศึกษา แผนกวิชาศิลปะศึกษา วศ. ประถมมิตร, ๒๕๑๔.

วิรุณ ตั้งเจริญ. ศิลปะศึกษา. กรุงเทพมหานคร : วัฒนาวิทย์, ๒๕๒๖.

ศิลปากร, กรม. เกิดความรู้เรื่องดนตรีไทย. พระนคร : โรงพิมพ์อำนวยการ, ๒๕๐๕.

_____ บทเพลงของกรมศิลปากร. พระนคร, ๒๔๘๐ (พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ. พิมพ์

แจกสมาธิสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๔๐)

_____ ประชุมบทร้องเพลงไทยภาค ๓. พระนคร : โรงพิมพ์ศิวัชร, ๒๕๐๐.

_____ "ความเป็นมาของดนตรีไทย" ใน หนังสืออ่านประกอบคำบรรยายวิชาพื้นบ้าน
อารยธรรมไทย ตอนดนตรีและนาฏศิลป์ไทย. พระนคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๕๑๕.

_____ วิจารณ์. พิมพ์ครั้งที่ ๒. พระนคร : กรมศิลปากร, ๒๕๐๓.

ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ, เพลงวิทยุโรงเรียน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
คุรุสภา, ๒๕๒๖.

สงม. ลักษณะ. จากหลักสูตร-สู่แผนการสอน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๓๔.

สมศักดิ์ ภูริภาดาพรรณ. เทคนิคการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓.

สวิต ทับทิมศรี. หนังสือเรียน ศ ๒๐๗-ศ ๒๐๘ ดนตรีศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์วัฒนาพานิช
จำกัด, ๒๕๓๑.

สามัญศึกษา, กรม. คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการวิชาศิลปศึกษา,
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๓.

_____ หน่วยศึกษานิเทศก์. คู่มือการสอนวิชาศิลปศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๐.

สาวาณกรรมนิเวศวิทยาศาสตร์วันเยาว์ "วิศุ" กรุงเทพฯ : บริษัท ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๒๔.

สิ่งที่น่าทำ. กรุงเทพฯ : บริษัท มาร์เก็ตติ้งมีเดียแอสโซซิเอตส์ จำกัด, ๒๕๓๒.

สุชาติ สุทธิ. เรียนรู้การเห็น : พื้นฐานการวิจารณ์ทัศนศิลป์ (Learning To see : A Foundation
of Visual Arts Criticism). กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๕.

สุเชาว์ พลอยชุม. สุนทรียศาสตร์ ปัญหาและทฤษฎีว่าด้วยการอ่าน และศิลปะ. โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

เสฐียรโกเศศ. (นามแฝง). ร้องรำทำเพลง. พระนคร : โรงพิมพ์มิตรไทย, ๒๕๐๐.

_____ "ร้องรำทำเพลง". ใน หนังสืออ่านประกอบคำบรรยายวิชาพื้นฐานอารยธรรมไทย
ตอน ดนตรีและนาฏศิลป์ไทย. : กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๕.

เสถียร ดวงจันทร์ทิพย์. หลอมน้ำใจให้ คุรุบุษยงค์ เกตุคง. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ., ม.ป.ป. (บันทึก
ผลงานยิ่งใหญ่ให้ศิลปินแห่งชาติ).

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ, เอกสารการอบรมครูศิลปศึกษา
แขนงวิชาดนตรี ขั้วร้อง และฟ้อนรำ. พระนคร, ๒๕๐๕.

เอนก นาวิกมูล. เพลงนอกศตวรรษ. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรม
แห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๒๓.

- Criswell, Susie G. **Nature with Art : Classroom and Outdoor Art Activities with Natural History.** Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice Hall Inc. *১৯৬৮.*
- Feldman, E.B. **Varieties of Visual Experience.** New York : Harry N. Abrams, Inc., *১৯৬৮.*
- Hoffer, Charles R. **Teaching Music in The Secondary School.** Wadsworth Publishing Company., *১৯৬৮.*
- John Adkins, Richardson **ART : THE WAY IT IS,** third edition New York : Harry N. Abrams, Inc., *১৯৬৮.*
- Mittler, Gene A. "Clarifying The Decision - making Process in Art" **Studies in Art Education.** *১৯৬৮ : ১৯৬৯-৭০, ১৯৭১.*
- Stein, Leon. **Structure and Style.** Summy - Birchard Music. Princeton, New Jersey. *১৯৬৮.*
- Walker, Darwin E. **Teaching Music.** Schirmer Books A Division of Macmillan, 1989
- Winslow, Robert, W. and Dallin, Leon. **Music Skills for Classroom Teacher.** W.M.C. Brawn Company, Publishers, *১৯৬৮.*
- Zimmerman, Evid, **Diagraph Analysis and Reconstruction of Broudy's Aesthetic Education Theory : An Exemplar for Aesthetic Education Theory Analysis and Construction.** **Studies in Art Education.** *১৯৬৮ : ১৯৬৯-৭০, ১৯৭১.*

รายชื่อคณะกรรมการจัดทำคู่มือครูสำหรับใช้ควบคู่กับหนังสือเรียนศิลปศึกษา
ศ ๓๐๕ - ศ ๓๐๖ ศิลปะกับชีวิต ๕ - ๖
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๐
(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓)

๑. อธิบดีกรมวิชาการ (นายอำรุง จันทวานิช)	ที่ปรึกษา
๒. รองอธิบดีกรมวิชาการ (นายสมาน ชาติยานนท์)	ที่ปรึกษา
๓. นายศิลป์ ดราโหม	ที่ปรึกษา
๔. นางวัดติยะ วิกสิตพงศ์	ที่ปรึกษา
๕. ผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาหนังสือ (นางสาวเอิบบุญ สุทธิประภา)	ที่ปรึกษา
๖. นายวิชัย วงษ์ใหญ่	ประธานกรรมการ
๗. นายพิชัย ปรัชญานุสรณ์	กรรมการ
๘. นายวิฑูรย์ โสณแก้ว	กรรมการ
๙. นายยศนันท์ แยมเมือง	กรรมการ
๑๐. นายปัญญา ทรงเสวย	กรรมการ
๑๑. นายอนันต์ สบฤกษ์	กรรมการ
๑๒. นางสาวนารัตน์ กล้ายประยงค์	กรรมการ
๑๓. นางสาวทัศนีย์ ประสมเพชร	กรรมการ
๑๔. นางวณิ ดัดดาภรณ์	กรรมการ
๑๕. นางกาญจนา เตชะวณิชย์	กรรมการ
๑๖. นายประเมษฐ์ บุณยะชัย	กรรมการ
๑๗. นางบุญนาค จำปประยูร	กรรมการ
๑๘. นางวรรณภา โยอาภิรม	กรรมการ
๑๙. นางพวงค์ ทองหลิม	กรรมการ
๒๐. นายสุเพียร สุลินเทพรัตน์	กรรมการ
๒๑. นายสมเจตน์ กาฬดิษฐ์	กรรมการ

๒๒. นายไพฑูรย์ บุญภานนท์
 ๒๓. นางสาวทองสุข ม่วงไหมทอง
 ๒๔. นางศรารัตน์ สีโพบูลย์
 ๒๕. นางสาวเพ็ญศิริ กัลยาณมิตร

กรรมการ
 กรรมการและเลขานุการ
 กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
 กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ผู้ออกแบบปก

นายสมเจตน์ ภาพศิษย์

ภาพปก

ศิลปินกลุ่มธรรม

คณะกรรมการ

นางสาวทองสุข ม่วงไหมทอง
 นางศรารัตน์ สีโพบูลย์
 นางสาวเพ็ญศิริ กัลยาณมิตร

ออกแบบรูปเล่มภาพประกอบ

นางสาวสละ กำทรัพย์
 นางสาวพรรณมณี ชูเชาว์

